

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง สภาพและความคาดหวังของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

๒.๒ แนวคิดการจัดการเรียนการสอน

๒.๓ ข้อมูลทั่วไปหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มคอ.๒

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

การวิจัยในครั้งนี้ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง พบว่ามีผู้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวังในลักษณะที่คล้ายกันคือ ความคาดหวังเป็นความรู้สึกของบุคคลต่อตนเองอย่างใดอย่างหนึ่งว่า ตนเองควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือต่องานที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ ความคิดนี้ยังได้รวมไปถึงการคิดถึงบุคคลอื่นด้วย ความคาดหวังยังเป็นการทำนายเหตุการณ์ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ความคาดหวังจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เคยมีประสบการณ์เดิมมาก่อน

อรนุช จรกกลีน ที่ได้ศึกษาแนวความคิดของ De Cecco ได้สรุปเกี่ยวกับความคาดหวังไว้ว่า หมายถึง การที่อินทรีย์คาดว่าจะได้รับหรือประสบสิ่งเร้าที่พอใจอีก ดังนั้นถ้ากระตุ้นอินทรีย์ให้มีความคาดหวังมากขึ้นเท่าใด ก็ย่อมที่จะมีแนวโน้มที่อยากแสดงพฤติกรรมออกมาเช่นเดียวกับความคิด^๑

เผ่าภิญโญ ฉิมพะเนาว์ ที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคาดหวังว่า ความคาดหวังมีรากฐานมาจากแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นผลมาจากการเลือกอย่างมีสติ และบุคคลเลือกกระทำในสิ่งที่เขาเชื่อว่าให้ผลตอบแทนสูงสุด^๒

สุภัทรา ตั้งธรรมกร ได้สรุปเกี่ยวกับความคาดหวังว่า ความคาดหวังมีรากฐานมาจากแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นผลมาจากการเลือกอย่างมีสติ ตั้งใจและเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการคาดการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ^๓

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

จากการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคาดหวังพบว่า ความคาดหวังนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ ๒ ด้าน ดังนี้

๑. เป้าหมายหรือความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

๒. การกระทำที่ไปสู่เป้าหมาย

สำหรับองค์ประกอบทั้งสองจะมีความสัมพันธ์กัน คือ เป้าหมายหรือความมุ่งหวังที่หวังไว้จะตั้งอย่างไร หรือมีอยู่ในระดับไหนนั้นมีความสัมพันธ์กับการกระทำที่จะไปสู่เป้าหมายเสมอ ซึ่งหมายความว่าบุคคลจะมีความคาดหวัง หรือมุ่งหวังอย่างไรมานั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาถึงความสามารถที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นด้วย

^๑ ออรนุช จรกกลีน, “ความคาดหวังของนักเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตในเขตภาคเหนือตอนบน”, การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒.

^๒ เผ่าภิญโญ ฉิมพะเนาว์, “ความคาดหวังต่อบริการแนะแนวของคณาจารย์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคพายัพ”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^๓ สุภัทรา ตั้งธรรมกร, “ความคาดหวังของนักเรียนโรงเรียนพระหฤทัยเชียงใหม่ต่อการจัดการเรียนการสอนตามระบบประกันคุณภาพมาตรฐานสากล ISO ๙๐๐๒”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

อรนุช จรกกลิน ได้กล่าวถึงทฤษฎีความคาดหวังว่า Broom ว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลมาจากตัวเลือกจากจิตสำนึก และตัวเลือกเหล่านั้นมีความสัมพันธ์อย่างมีระบบกับกระบวนการทางจิตวิทยา โดยเฉพาะในการส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้และการสร้างทัศนคติ มนุษย์มีจุดประสงค์ในการใช้ตัวเลือกเหล่านั้นเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ความสำเร็จสูงสุดและความผิดพลาดน้อยที่สุด^๔

สุภัทรา ตั้งธรรมกร ที่ได้แนวคิดของ Porter & Lawler ที่เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจ กับผลการปฏิบัติงาน เน้นว่าการกระตุ้นจูงใจมีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งสองส่วนทฤษฎีของ Broom เน้นผลแห่งพลังความปรารถนาจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน สำหรับทฤษฎีการกระตุ้นจูงใจของ Porter & Lawler ประกอบด้วยปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญ ๆ ดังนี้^๕

๑. ความพยายาม ได้แก่ ความพยายามที่คนแสดงออกสืบเนื่องมาจากแรงกระตุ้นแรงความเชื่อที่คนเข้าใจว่า ความพยายามในขีดขั้นหรือขนาดเท่านั้นจะยังผลให้ได้รับผลตอบแทนตามการคาดการณ์เกี่ยวกับคุณค่าของผลตอบแทนนั้น อาจมองในแง่ที่เป็นแรงดึงดูดในหรือแรงแห่งความปรารถนา เกี่ยวกับคุณค่าของผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับสูงสุด ความพยายามของคนในขีดขั้นสูงนั้นหาได้เป็นตัวแปรที่จะก่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานสูงเสมอไปไม่ ทั้งนี้ เพราะยังมีตัวแปรย่อย ๆ เข้ามามีเกี่ยวข้องอยู่อีกด้วย เช่น ขีดขั้นความสามารถและคุณสมบัติพิเศษต่าง ๆ เป็นต้น

๒. ผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ ผลการปฏิบัติงานที่ปรากฏสืบเนื่องมาจากการใช้ความพยายามของตน อย่างไรก็ตามผลการปฏิบัติงานที่ปรากฏออกมานั้น หาได้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความพยายามที่คนกำหนดว่าจะใช้อย่างไร้อย่างไรเปอร์เซ็นต์

๓. ผลตอบแทน ได้แก่ ผลตอบแทนที่มีสภาพเป็นตัวแปรก่อให้เกิดความพอใจ ผลตอบแทนดังกล่าวสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความพอใจ ผลตอบแทนตามทฤษฎีของ Porter & Lawler แยกออกเป็น ๓ อย่าง ดังนี้

๑) ผลตอบแทนแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความพอใจ (Extrinsic Rewards)

๒) ผลตอบแทนที่เป็นปัจจัยสร้างความพอใจโดยตรง (Intrinsic Rewards)

๓) ผลตอบแทนที่คนเชื่อว่าเป็นธรรม (Perceived Equitable Rewards)

สิ่งเหล่านี้ Porter & Lawler มีความเชื่อว่าผลตอบแทนที่เป็นปัจจัยสร้างความพอใจโดยตรง (Intrinsic Rewards) นั้นมีแนวโน้มที่จะยังผลให้เกิดทัศนคติเกี่ยวกับความพอใจที่มีส่วนสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก

๔. ความพอใจ ได้แก่ ทัศนคติ ที่เป็นความรู้หรือสำนึกภายในที่คนมีอยู่สืบเนื่องมาจากการเรียนรู้การใช้เหตุผล การทำความเข้าใจ และการตัดสินใจ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนและสภาพแวดล้อมของตนซึ่ง Porter & Lawler เชื่อว่าความพอใจเป็นตัวแปรที่เนื่องมาจากผลตอบแทน ถ้าหากว่าผลตอบแทนที่บังเกิดขึ้นแก่เขาจริง ๆ อยู่ในภาวะที่เป็นธรรมแก่เขาสูงกว่าที่เขาคิดระดับความพอใจก็

^๔ ออรนุช จรกกลิน, “ความคาดหวังของนักเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตในเขตภาคเหนือตอนบน”, หน้า ๑๒.

^๕ สุภัทรา ตั้งธรรมกร, “ความคาดหวังของนักเรียนโรงเรียนพระหฤทัยเชียงใหม่ต่อการจัดการเรียนการสอนตามระบบประกันคุณภาพมาตรฐานสากล ISO ๙๐๐๒”, หน้า ๑๐.

จะสูงตามไปด้วย ผลตอบแถมดังกล่าวนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากผลการปฏิบัติงาน ดังนั้น ความพอใจของคนจึงขึ้นอยู่กับผลปฏิบัติงาน โดยปริยายและความพอใจที่เกิดขึ้นก็จะมีผลให้คนกำหนด

สุนีย์ ยี่แพร ได้กล่าวถึงทฤษฎีความคาดหวัง ว่าเป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายหรือคาดการณ์ถึงระดับกำลังกาย กำลังใจ ที่บุคคลอุทิศให้กับงาน หรือการที่มนุษย์จะเลือกหรือตัดสินใจกระทำการสิ่งหนึ่งนั้น มีสาเหตุมาจากแรงจูงใจโดยอาศัยเหตุผลหรือปัจจัยหลาย ๆ ด้านประกอบกัน มิได้เกิดจากปัจจัยหนึ่งเดียว โดยที่บุคคลนั้นจะมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ได้รับ ความพอใจ ไม่พอใจต่อผลตอบแทนตามความคาดหวังโดยความคาดหวังจะประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน ๓ ประการ ดังนี้^๖

๑. ความคาดหวังในการพยายามต่อการกระทำหรือการปฏิบัติ เป็นการประมาณการ คือ คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดต่อการแสดงพฤติกรรม หรือการลงมือทำงาน อย่างใดอย่างหนึ่งว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ โดยพิจารณาระหว่างความสามารถของตนกับความพร้อมแต่ละด้านในสถานการณ์ต่าง ๆ

๒. ความคาดหวังในการกระทำต่อผลลัพธ์หรือผลการปฏิบัติงาน เป็นการคาดการณ์หรือประมาณการไว้ล่วงหน้าก่อนที่แสดงพฤติกรรม

๓. ความคาดหวังในคุณค่าของผลลัพธ์หรือรางวัล เป็นการคาดการณ์หรือประมาณการในการให้คุณค่าของผลลัพธ์หรือรางวัลจากการกระทำงานชิ้นนั้น ๆ ซึ่งบุคคลจะมีความคาดการณ์หรือประมาณการในการให้คุณค่าของผลลัพธ์แตกต่างออกไปแต่ละบุคคลและหากสิ่งใดที่มีการให้คุณค่าสูง ก็จะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลเกิดการตัดสินใจเลือก

สรุปว่า ความคาดหวัง คือ แรงกระตุ้นความรู้สึนึกคิดของนักเรียน ผู้ปกครองและครูที่คาดหวังต่อการศึกษา โดยสิ่งที่คาดหวังนั้นอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ความรู้สึนึกคิดหรือคาดการณ์ของแต่ละบุคคล แม้จะเป็นการให้ต่อสิ่งที่เป็รูปธรรมหรือนามธรรมชนิดเดียวกันก็อาจแตกต่างกันออกไปได้ ทั้งนี้แล้วแต่ภูมิ ประสบการณ์ ความสนใจและการเห็นคุณค่าความสำเร็จของสิ่งนั้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้ โดยง่ายดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามที่ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ จากการศึกษาได้พบว่า มีท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้หลายท่าน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนว่า คำว่า "เรียน" หมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอนรับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ หรือความชำนาญ เช่น

^๖ สุนีย์ ยี่แพร, “ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนสองภาษาวุฒิชติจังหวัดชลบุรี”, **ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘.

เรียนหนังสือ เรียนวิชาความรู้^๗ ส่วนคำว่า การสอน หมายถึง การบอกกว่าความรู้ให้ เช่น ครูสอน หนังสือนักเรียนแสดงให้เห็นเข้าใจโดยวิธีบอกหรือทำให้เป็นตัวอย่างเพื่อให้รู้ดีชั่ว เป็นต้น^๘ ดังนั้น การเรียนการสอนจึงเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมมือกันถ่ายทอดความรู้ ทักษะ เจตคติ โดยมีการวางแผนเป็นลำดับขั้นตอนมาก่อน^๙

ทศนา แคมมณี ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเอาไว้ดังนี้ว่า

๑. การเรียนการสอนมีความหมายแตกต่างไปจากการสอน (Teaching) เพราะการเรียนการสอน คำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากกว่าการสอน ที่ครูมีบทบาทสำคัญ

๒. การเรียนการสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างมีขั้นตอน หรือมีกระบวนการมากกว่าการสอน

๓. การเรียนการสอนกว้างกว่าการสอน เพราะครอบคลุมปฏิสัมพันธ์มากกว่าระหว่างบุคคลกับบุคคล เช่น บุคคลกับสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบมากกว่าการสอนที่เน้นครูกับนักเรียน

๔. การเรียนการสอน จัดขึ้นโดยตั้งใจให้เกิดสถานการณ์ แต่การสอนเกิดได้ทุกเวลา และสถานที่^{๑๐}

สุมิตร คุณานุกร ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน คือกระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ การจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้งนั้นจำเป็นต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในแผนการสอนว่ามีจุดหมายหรือจุดประสงค์ที่สำคัญอย่างไร จะก่อให้เกิดความรู้หรือมีประสบการณ์ และสามารถทำให้ได้บรรลุจุดหมายหรือจุดประสงค์นั้นๆ ได้ง่ายที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่ายมากที่สุด^{๑๑}

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนเอาไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนหมายถึง กระบวนการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนดซึ่งองค์ประกอบการเรียนการสอนจะประกอบไปด้วยหลักสูตร วิธีการเรียนการสอนและการประเมินผล^{๑๒}

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๖, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๕.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖๙.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔๗.

^{๑๐} สุมิตร คุณานุกร, การบริหารโรงเรียนด้านวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๗.

^{๑๑} ทศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔-๗.

^{๑๒} วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, การพัฒนาการเรียนการสอนทางอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้คำนิยามเอาไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนมีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น^{๑๓}

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอน คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนด ซึ่งต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน^{๑๔}

นงลักษณ์ ตระกูลวงศ์ กล่าวว่า สารความรู้ และประสบการณ์ที่เลือกสรรนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของเนื้อหาหลักสูตร มีความถูกต้อง ทันสมัย มีความสอดคล้องกับวุฒิภาวะ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน^{๑๕}

สรุปว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การเรียนการสอนมีความหมายแตกต่างไปจากการสอน (Teaching) เพราะการเรียนการสอน คำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากกว่าการสอน ที่ครูมีบทบาทสำคัญ การเรียนการสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างมีขั้นตอน หรือมีกระบวนการมากกว่าการสอน การเรียนการสอนกว้างกว่าการสอน เพราะครอบคลุมปฏิสัมพันธ์มากกว่าระหว่างบุคคลกับบุคคล เช่น บุคคลกับสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบมากกว่าการสอนที่เน้นครูกับนักเรียน การเรียนการสอน จัดขึ้นโดยตั้งใจให้เกิดสถานการณ์ แต่การสอนเกิดได้ตลอดเวลาและสถานที่

๒.๒.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนโดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นจุดหมายปลายทางและมีเนื้อหาเป็นสื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารวมทั้งปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งประกอบด้วยผู้สอนเทคนิคการสอนการใช้สื่อในการเรียนรู้ที่จะช่วยในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้บังเกิดผล เพราะฉะนั้น จึงมีท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายเอาไว้หลายท่านด้วยกัน ดังนี้

สายหยุด จำปาทอง ได้ให้ความหมายของความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า การดำเนินการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นศิลปะที่ยากและเป็นศาสตร์ที่ลึกซึ้ง เพราะต้องใช้เทคนิคหลายประการ จะต้องมีความรู้ในวิชาการ ความรู้ในตัวผู้สอน กระบวนการสอน อุปกรณ์การสอน

^{๑๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓-๕๔.

^{๑๔} อาภรณ์ ใจเที่ยง, *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^{๑๕} นงลักษณ์ ตระกูลวงศ์, “ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สาขางานบัญชีของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 โรงเรียนไทยบริหารธุรกิจและพาณิชย์การ”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้มากที่สุดและสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้^{๑๖}

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเอาไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเห็นศักยภาพ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้^{๑๗}

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญและเป็นงานหลักของสถาบันอุดมศึกษาเนื่องจากทุกสถาบันการศึกษามีจุดมุ่งหมายให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพโดยการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนนั้นตามแผนพัฒนาการอุดมศึกษาระยะยาวได้ระบุไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นไปเพื่อสร้างบัณฑิตที่มีความรู้และคุณธรรมซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องให้ความสำคัญลำดับสูงสุด

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหาสาระพัฒนาทักษะกระบวนการคิดเตรียมการเพื่อเผชิญสถานการณ์รวมถึงการประยุกต์ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาเน้นการศึกษาตลอดชีวิตสอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลัก ๔ ประการของยูเนสโก คือ การเรียนเพื่อรู้การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริงการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันและการเรียนรู้เพื่อชีวิต^{๑๘}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุว่า ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนโดยแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจอื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องความขัดแย้งทางความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กรและสังคมเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์หาทางแก้ไขโดยเฉพาะศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษโดยการเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ นั้นผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ ดังนี้^{๑๙}

๑) มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย

^{๑๖}สายหยุด จำปาทอง, แนวคิดในการพัฒนางานทางวิชาการของวิทยาลัยครู, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๑๗}วิชัย วงษ์ใหญ่, การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

^{๑๘}สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, ประมวลเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัยและหนังสือเวียนที่เกี่ยวข้อง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๕, ๑๖๗.

^{๑๙}ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

๒) ต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

๓) ควรใช้รูปแบบ หรือวิธีการที่หลากหลาย

๔) เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง

๕) การเรียนรู้ด้วยตนเอง

๖) การเรียนรู้ร่วมกัน

๗) การเรียนรู้จากธรรมชาติ

๘) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

๙) การเรียนรู้แบบบูรณาการ

๑๐) การเรียนรู้คู่คุณธรรม

๑๑) ใช้กระบวนการจัดการ

๑๒) ใช้กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑๓) ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๑๔) ใช้การบูรณาการเนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เรียนรู้ในลักษณะรวม

๑๕) ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปว่า การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหาสาระพัฒนาทักษะ กระบวนการคิดเตรียมการเพื่อเผชิญสถานการณ์รวมถึงการประยุกต์ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา เน้นการศึกษาตลอดชีวิตสอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลัก ๔ ประการของยูเนสโก คือ การเรียนเพื่อรู้การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริงการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันและการเรียนรู้เพื่อชีวิต

๒.๒.๓ องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้โดยง่าย ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบดังที่มีผู้รู้ได้กล่าวเอาไว้ ดังนี้

สัจด์ อุทรานันท์ ได้ให้นิยามระบบการเรียนการสอนว่าหมายถึง การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ได้กำหนดไว้^{๒๐}

^{๒๐} สัจด์ อุทรานันท์, เทคนิคการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๖.

จากการศึกษาพบว่าระบบการเรียนการสอนตามทัศนะของนักการศึกษาส่วนใหญ่ ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ปรัชญา เวสารัชช์ ได้กล่าวเอาไว้ว่า องค์ประกอบของการเรียนการสอนประกอบไปด้วย ๘ องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่^{๒๑}

๑. สารเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระ ซึ่งเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนควรทันสมัย เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

๒. ครูผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ได้แก่ ครูอาจารย์ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอน เช่น อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อและอุปกรณ์เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอน จึงต้องมีปริมาณอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ

๔. รูปแบบวิธีการเรียนการสอน ผู้สอนควรเลือกใช้รูปแบบวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่ม จำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ประกอบกับการทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน

๕. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ในการจัดการเรียนการสอน ต้องต้องมีความรับผิดชอบที่อาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรง ได้แก่ ผู้บริหารที่มีหน้าที่จัดการเรียนการสอนที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

๖. เงินทุนสนับสนุน การเรียนการสอนเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เงินทุนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเกิดผลตามเป้าหมาย

๗. สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม สิ่งที่ผู้บริหารและผู้จัดการเรียนการสอน ต้องดูแล คือ การมีสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เพียงพอเหมาะสมและปลอดภัยซึ่งเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้

๘. ผู้เรียน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการเรียนการสอน เพราะผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการเรียนการสอน โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญ

บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนเอาไว้ว่า^{๒๒}

๑. ปัจจัยนำเข้าหรือตัวป้อน (Input) คือ ส่วนประกอบต่างๆ ที่นำเข้าสู่ระบบได้แก่ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตรและสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

๒. กระบวนการดำเนินงาน (Process) คือ การนำเอาปัจจัยนำเข้าหรือตัวป้อนมาเข้ากระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลผลิตตามที่ต้องการ ซึ่งในการดำเนินการเรียนการสอนอาจมี

^{๒๑} ปรัชญา เวสารัชช์, **หลักการจัดการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๒๒} บุญชม ศรีสะอาด, **การพัฒนาการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, ๒๕๔๑), หน้า ๕-๙.

กิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรม เช่น การสร้างความพร้อมในการเรียน การใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ และการใช้กิจกรรมเสริม เป็นต้น

๓. ผลผลิต (Output) คือ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนไปในทางที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ พุทธิพิสัย (Cognitive domain) คือ ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน สามารถคิดเปรียบเทียบ เชื่อมโยงความสัมพันธ์หรือที่เรียกว่า คิดวิเคราะห์ได้เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ สรุปข้อคิด ประเมินค่า และใช้ความรู้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

๓.๒ จิตพิสัย (Affective domain) คือ ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีและเหมาะสม เช่นมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน วิชาเรียน เพื่อน ๆ ชุมชน และประเทศชาติ มีความสนใจในสิ่งที่เรียนและมีความนิยมที่เหมาะสม

๓.๓ ทักษะพิสัย (Psychomotor domain) คือ ผู้เรียนมีความคล่องแคล่วชำนาญในการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น การใช้มือ ใช้สายตา ตัวอย่างทักษะพิสัยเช่น ทักษะด้านพิมพ์ดีด เล่นดนตรี และด้านการสร้างหรือผลิตผลงานศิลปะและหัตถกรรม เป็นต้น

๔. การติดตามประเมินผลและปรับปรุง คือ การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอน โดยผู้สอนจะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งหมดในระบบ และประเมินว่าได้ผลผลิตตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ และมีจุดบกพร่องในส่วนใดที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

สรุปว่า กระบวนการดำเนินงาน คือ การนำเอาปัจจัยนำเข้าหรือตัวป้อนมาเข้ากระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลผลิตตามที่ต้องการ ซึ่งในการดำเนินการเรียนการสอนอาจมีกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรม เช่น การสร้างความพร้อมในการเรียน การใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ และการใช้กิจกรรมเสริม

๒.๒.๔ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหมายถึง การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาตนและสังคม คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน จึงต้องใช้เทคนิคการเรียนรู้อย่างเหมาะสมหรือกระบวนการเรียนการสอนใน หลากหลายวิธีซึ่งจำแนกได้ดังนี้^{๒๓}

๑. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อมได้แก่ การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบค้นพบ แบบแก้ปัญหาแบบสร้างแผนผังความคิดแบบใช้กรณีศึกษาแบบตั้งคำถามแบบใช้การตัดสินใจ

๒. เทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล ได้แก่ วิธีการเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ แบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

๓. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบการเรียน เช่น การใช้สิ่งพิมพ์ตำราเรียน และแบบฝึกหัดการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนสำเร็จรูป

^{๒๓} คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, (ร่าง) การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. (เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๔๓), หน้า ๓๖-๓๗.

๔. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย การโต้ว่าที่กลุ่ม Buzz การอภิปราย การระดมพลังสมอง กลุ่มแก้ปัญหา กลุ่มติวการประชุมต่าง ๆ การแสดงบทบาทสมมติ กลุ่มสืบค้นคู่คิดการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

๕. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เกมส์ กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลองละคร เกมส์ กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง ละครบทบาทสมมติ

๖. เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ได้แก่ ปริศนาความคิดร่วมมือแข่งขันหรือกลุ่มสืบค้น กลุ่มเรียนรู้ ร่วมกัน ร่วมกันคิด กลุ่มร่วมมือ

๗. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ได้แก่ การเรียนการสอนแบบใช้เส้นเล่าเรื่อง (Story line) และการเรียนการสอนแบบ แก้ปัญหา (Problem-Solving)

อีริกเจนเซน (Jensen) ได้กล่าวถึงการสนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นหลัก (Brain-Based Learning) โดยเสนอข้อเท็จจริงว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดจะเกิดขึ้นเป็นลำดับที่อาจคาดหมายได้ลำดับดังกล่าวแบ่งออกได้ ๕ ขั้นตอน ดังนี้^{๒๔}

๑. ขั้นเตรียมการ (Preparation Stage) ในขั้นนี้ คือ การเตรียมกรอบงานเพื่อการเรียนรู้ใหม่ และเริ่มใช้สมองของผู้เรียนเกิดการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในขั้นนี้กระบวนการเรียนการสอนมักจะเน้นการทบทวนเรื่องการนำเสนอเป็นภาพ หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง หากผู้เรียนมีความรู้เดิมมากก่อนจะทำให้การเรียนรู้เร็วขึ้น เช่น การฟังเรื่องตลกอาจไม่ช้าเลย หากไม่รู้เรื่องเดิมมาก่อน

๒. ขั้นรับรู้ (Acquisition Stage) นิเวศของประสาทจะทำงานเชื่อมโยงกัน แหล่งข้อมูลในการรับรู้ ได้แก่ การอภิปราย การบรรยาย การใช้เครื่องมือทางการเห็น การให้สิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติ การแสดงบทบาทตัวอย่าง การอ่าน การทำโครงการกลุ่ม การทำกิจกรรมคู่ ฯลฯ ดังนั้นการให้ผู้เรียนเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างได้ ก็ควรให้เขาได้พูดได้ปฏิบัติ เนื่องจากสมองจะซึมซับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนเล็ก ๆ มาประสานต่อกันได้ การให้รูปแบบและประสบการณ์จะทำให้สมองของผู้เรียนรับรู้ได้มากขึ้น จนกระทั่งจับข้อมูลสำคัญได้ สมองอาจจะสร้างเงื่อนไข และผลการรับกฎเกณฑ์โดยรวม ซึ่งผู้เรียนอาจปรับได้ บ่อยครั้งที่มักพบว่าทั้งในชั้นเรียนหรือโรงเรียน สิ่งที่ครูสอนอาจไม่ใช่สิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ ดังนั้นในการเรียนการสอนจึงต้องใช้สมองของผู้เรียนรับรู้และให้นักเรียนได้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากการเรียนรู้เอง สัดส่วนของเวลาที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติและพูด ควรมีมากกว่าการนั่ง และการฟัง ครูส่วนใหญ่มักจัดเวลาสำหรับผู้เรียนน้อยมากในการปฏิบัติทดลอง การอภิปราย การทบทวนความรู้ และผลที่ได้รับก็ก็ต้องมาสอนกันใหม่ มาตรฐานการศึกษาต้องการให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น มีการคิดวิเคราะห์ การขยายเนื้อหาสาระที่เรียน แต่ในทางตรงกันข้าม ครูกลับไม่ขยายกรอบเวลาให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่กว้างขึ้น

๓. ขั้นขยายรายละเอียดเพิ่มเติม (Elaboration Stage) ช่องว่างสำคัญในการเรียนการสอน คือ ช่องว่างระหว่างสิ่งที่ครูอธิบาย กับสิ่งที่นักเรียนเข้าใจ การลดช่องว่างนี้ ครูจำเป็นต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ลึกซึ้งขึ้น และได้ข้อมูลย้อนกลับด้วยกลวิธีให้ความหมายโดยนัยหรืออย่างแจ่มแจ้ง (Explicit) ครูให้การแก้ไขควบคู่กับการสอน โดยหลักการของการคิดอย่างมี

^{๒๔} อีริกเจนเซน, Jensen, Eric. Brain-Based Learning. San Diego : The Brain Store Publishing, ๒๐๐๐, P ๓๓-๓๔.

วิจารณ์ การขยายความโดยนัยหรืออย่างแจ่มแจ้ง เป็นเรื่องสำคัญในขั้นตอนนี้ กลวิธีที่ให้ความหมายอย่างแจ่มแจ้ง ได้แก่ การให้ คำเฉลย การตรวจสอบ การย่อความหรือสรุปความ การให้ข้อมูล สำหรับการให้ความหมายโดยนัย ได้แก่ การเล่นบทบาทสมมติ การไปศึกษานอกสถานที่ การใช้ประสบการณ์ในชีวิตจริง การขยายรายละเอียดเพิ่มเติมสิ่งที่เรียนรู้ จะช่วยให้สมองมีโอกาสดำจัดวิเคราะห์ ตรวจสอบและเรียนรู้ได้ลึกซึ้งขึ้น การทำงานของระบบประสาทจะพัฒนาได้โดยการลองผิดลองถูก ยิ่งมีการทดลองฝึกปฏิบัติและได้ข้อมูลย้อนกลับมากขึ้นเท่าใด คุณภาพในการทำงานของสมองก็จะยิ่งดีขึ้นเท่านั้น การเรียนโดยการท่องจำอาจจะช่วยให้สามารถทำคะแนนในการสอบได้ แต่อาจจะไม่ทำให้สามารถคิดในระดับสูงได้ ดังนั้น นักเรียนจึงควรได้ข้อมูลย้อนกลับในการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้นพอเพียง การเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ก็จะตามมาได้เอง ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับก็คือ การมีโอกาสดำเนินงานและประเมินงานของตัวเองและของผู้อื่น พร้อมทั้งได้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นเรื่องเป็นราวด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพ

๔. ขั้นสร้างความทรงจำ (Memory Formation Stage) จะมีการให้กระบวนการขยายรายละเอียด ในการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทดลอง หรือมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอน การทรงจำ ก็อาจดีหรือไม่ดีได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเก็บกักความทรงจำนั้น ๆ ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน เช่น การพักผ่อนที่เพียงพอ ระดับของอารมณ์ บริบทอาหาร คุณภาพและปริมาณของการเชื่อมโยงระดับของสมอง สภาพของผู้เรียน ความรู้เดิม ฯลฯ การพักผ่อนอย่างเพียงพอจะช่วยให้สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการรวบรวมข้อมูล อาหารที่มีประโยชน์ก็สามารถทำให้ร่างกายได้รับสารที่ช่วยให้การทรงจำที่ดีได้

๕. ขั้นบูรณาการเพื่อนำไปใช้ (Functional Integration Stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะสามารถระลึกสิ่งที่เรียนรู้ และนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ถือว่าสำคัญที่สุด คือ ขั้นตอนที่ ๒,๓ และ ๔ ซึ่งผู้สอนต้องตระหนักเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ตามที่คาดหวัง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โดยการพูด และการปฏิบัติกิจกรรม

๑) แนวทางการจัดกิจกรรม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย plugged และสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะและเจตคติ จากการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ อันได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก อันได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย

ไม่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งเน้นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้กับนักเรียนประกอบด้วยกิจกรรม ๓ ลักษณะดังนี้^{๒๕}

๑) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิด ตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน จัดให้เรียน ๑ คาบ/สัปดาห์

๒) กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียนและบริบทของโรงเรียนและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

๓) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรักความห่วงใย ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคมและการมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ โรงเรียนจัดเวลาให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม

๒) บรรยาการกิจกรรมการเรียนการสอน

องค์ประกอบด้าน “การจัดการเรียนรู้” นับว่าเป็นองค์ประกอบหลักที่แสดงถึงการเรียนรู้ อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ บทบาทของครู และบทบาทของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำได้สำเร็จเมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ครู และผู้เรียน มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้^{๒๖}

๑. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะบุคคล ทำแทนกันไม่ได้ ครูที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ต้องเปิดโอกาสให้เขาได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง

๒. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ต้องมีการใช้กระบวนการคิด สร้างความเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น ครูจึงควรกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ

๓. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมเพราะในเรื่องเดียวกันอาจคิดได้หลายแง่หลายมุมทำให้เกิดการขยายเติมเต็มข้อความรู้ ตรวจสอบความถูกต้องของการเรียนรู้ตามที่สังคมยอมรับ

^{๒๕} กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๒๐

^{๒๖} ทิศนา ขัมมณี, การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔),

ด้วย ดังนั้น ครูที่ปรารถนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

๔. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน เป็นความรู้สึกเบิกบาน เพราะหลุดพ้นจากความไม่รู้นำไปสู่ความใฝ่รู้อยากรู้ก็เพราะเป็นเรื่องน่าสนใจ ครูจึงควรสร้างภาวะที่กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้หรือบังคับข้อใจบ้างผู้เรียนจะหาคำตอบเพื่อให้หลุดพ้นจากความข้องใจและเกิดความสุขขึ้นจากการเรียนรู้เมื่อพบคำตอบด้วยตนเอง

๕. การเรียนรู้เป็นงานต่อเนื่องตลอดชีวิตขยายพรมแดนความรู้ได้ไม่มีที่สิ้นสุด ครูจึงควรสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความรู้ไม่รู้จักจบ

๖. การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงเพราะได้รู้มากขึ้นทำให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ไปในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เป็นการพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลการพัฒนาของตัวเองด้วย

สรุปว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาดนและสังสมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน จึงต้องใช้เทคนิคการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนใน หลากหลายวิธี กิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกห้องเรียน พร้อมได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำหรือผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

๒.๒.๕ ด้านการใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๕.๑ ด้านเทคนิคการสอน

ทศนา แคมมณี ได้ให้ความหมายไว้ว่า เทคนิคการสอน คือ กลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอน วิธีการสอน หรือการดำเนินการทางการสอนใด ๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นการยกตัวอย่างใช้สื่อ การใช้คำถาม เป็นต้น^{๒๗}

กฤษมันต์ วัฒนารงค์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า เทคนิคการสอน (Teaching Technique) คือ กลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอนของผู้สอน ขั้นตอนการสอน วิธีการสอน หรือการดำเนินการทางการสอนใด ๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น^{๒๘}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของเทคนิคการสอนว่า เทคนิคการสอนเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออกทักษะการสร้างความรู้ใหม่และทักษะการทำงานเป็นกลุ่มจัดว่าเป็นเทคนิคการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนการสอนได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีเทคนิคการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การสอนประสบผลสำเร็จได้อย่างดี^{๒๙}

^{๒๗} ทศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔.

^{๒๘} กฤษมันต์ วัฒนารงค์, เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุตสาหกรรมกรพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๒๙} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, เทคนิคและการสอนอาชีวศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

กิตติ รัตนราช ได้ให้ความหมายของเทคนิคการสอนไว้ว่า เทคนิคการสอนเป็นวิธีการสอนในแบบต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้มีขึ้นเพื่อดึงดูดให้ผู้เรียนได้ชวนช่วยหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ โดยวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนในปัจจุบันนั้นได้แบ่งออกเป็น ๑๗ วิธี ได้แก่^{๓๐}

๑. เทคนิคการสอนโดยใช้การบรรยาย
๒. เทคนิคการสอนโดยใช้การสาธิต
๓. เทคนิคการสอนโดยใช้การทดลอง
๔. เทคนิคการสอนโดยใช้การนิรนัย
๕. เทคนิคการสอนโดยใช้การอุปนัย
๖. เทคนิคการสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา
๗. เทคนิคการสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย
๘. เทคนิคการสอนโดยใช้การแสดงละคร
๙. เทคนิคการสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ
๑๐. เทคนิคการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
๑๑. เทคนิคการสอนโดยใช้เกมส์
๑๒. เทคนิคการสอนใช้สถานการณ์จำลอง
๑๓. เทคนิคการสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้
๑๔. เทคนิคการสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม
๑๕. เทคนิคการสอนโดยใช้โครงการหรือโครงการ
๑๖. เทคนิคการสอนแบบ M-I-A-P
๑๗. เทคนิคการสอนโดยสื่อ

สมยศ ต่ายแก้ว ได้ให้ความหมายไว้ว่า เทคนิคการสอน คือ วิธีการ แนวทางการสอนในแบบต่าง ๆ ที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้ในการดึงดูดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นวิธีกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนร่วมกัน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลากหลายรูปแบบแต่แต่ละรูปแบบผู้สอนจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนของผู้เรียนโดยต้องคำนึงถึง อายุ เพศ ระดับการศึกษาของผู้เรียนด้วย เทคนิคการสอนเหล่านี้ ได้แก่

๑. เทคนิคการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ
๒. เทคนิคการสอนโดยใช้เกมส์จำลองสถานการณ์
๓. เทคนิคการสอนโดยใช้การระดมความคิด
๔. เทคนิคการสอนแบบค้นพบความรู้
๕. เทคนิคการสอนแบบแก้ปัญหา
๖. เทคนิคการสอนแบบปฏิบัติการ

^{๓๐} กิตติ รัตนราช, สื่อการสอนและฝึกอบรม : จากสื่อพื้นฐานถึงสื่อดิจิทัล. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕-๓๖.

๗. เทคนิคการสอนโดยใช้คำถาม^{๓๑)}

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้ให้ความหมายของเทคนิคการสอนไว้ว่า เทคนิคการสอน เป็นการนำวิธีหรือแนวทางการสอนที่ผู้สอนได้เตรียมไว้เพื่อนำเสนอหรือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ กันไป โดยการเรียนรู้นั้นอาจเป็นการเรียนรู้หรือการสอนของผู้สอนโดยอาศัยเทคนิคการสอนในเชิงพฤติกรรมให้แก่ผู้เรียนเทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรม (Teaching Behavior Techniques) จึงเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่สำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะและการเรียนการสอนสำหรับเด็ก เช่น

๒.๒.๕.๒ เทคนิคการสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

เทคนิคการให้รางวัลและการลงโทษ, (Reinforcement. And. Punishments) เทคนิคการให้รางวัลถือเป็นหัวใจของการสร้างเสริมพฤติกรรมเชิงบวก

ผู้สอนจึงต้องใช้การให้รางวัลมากกว่าการลงโทษที่ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการให้รางวัล, เอกลักษณะหรือการจำแนกแยกแยะและการพัฒนาสิ่งที่นำมาเป็น “รางวัล” การเลือกรางวัล กฎของรางวัลและความแตกต่างตลอดจนข่าวสารที่ผู้สอนจะสื่อกับผู้เรียนด้วยรูปแบบต่าง ๆ ของรางวัลวัตถุประสงค์หรือหน้าที่ของรางวัล ก็คือ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนทำพฤติกรรมหรือเรียนรู้ทักษะที่ต้องการโดยเริ่มแรกอาจเป็นแรงจูงใจจากภายนอก แล้วจากแรงจูงใจภายนอกจะพัฒนาอย่างไรให้เป็นแรงจูงใจจากภายในตัวเองของผู้เรียนเองตัวอย่างผู้สอนให้ขนมผู้เรียนซึ่งเป็นรางวัลขั้นพื้นฐานจับต้องและกินได้เพื่อให้ผู้เรียนวาดรูปได้ตามแบบ ไปเรื่อย ๆ จากรางวัลที่เป็นขนมเป็นของกินได้ เป็นของเล่นที่ชอบ แล้วก็ขยับขึ้นมาเป็นคำชมซึ่งเป็นรางวัลทางสังคมจนกระทั่งผู้เรียนสามารถวาดได้เองโดยไม่ต้องดูแบบ เข้าใจโนคติของการวาดรูปจนผู้เรียนสนุกกับการวาดรูปด้วยตนเองของผู้เรียนเอง โดยไม่ต้องมีรางวัลจากภายนอกมากระตุ้นอันเป็นรางวัลจากภายในของตัวผู้เรียนเองเรียกว่าผู้สอนจะต้องพัฒนารางวัลจากขั้นที่สนองความจำเป็นพื้นฐาน (Needs) ไปสู่ขั้นที่จะตอบสนองความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จสูงสุด (Self-esteems) ของผู้เรียนให้ได้ ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องรู้เอกลักษณ์ของรางวัลแต่ละอย่างและต้องสามารถจำแนกแยกแยะรางวัลสำหรับผู้เรียนแต่ละคน เพราะรางวัลสำหรับผู้เรียนคนหนึ่งอาจเป็นเหมือนการลงโทษสำหรับผู้เรียนอีกคนหนึ่งก็ได้ เช่น ปรกติคุกกี้ไส้ถั่วอาจเป็นของโปรด ของชอบของเด็กทั่วไป แต่กับเด็กหรือผู้เรียนบางคน เขาไม่ชอบไส้ถั่วเลย การเอาคุกกี้ไส้ถั่วมาเป็นรางวัลให้เขาจึงอาจเป็นการลงโทษเขาไปเป็นต้น ฉะนั้นผู้สอนจึงจะต้องสังเกตและเรียนรู้ ที่จะวิเคราะห์ให้ได้ว่าอะไรที่เป็นรางวัลหรือแรงจูงใจสำหรับผู้เรียนคนหนึ่ง ๆ อย่างแท้จริง รางวัลจะต้องเป็นรางวัลจริง ๆ รางวัลจะต้องมีหลากหลายทั้งชนิดและรูปแบบและประเภทที่ผู้สอนต้องสันหัดที่จะเลือกรางวัลเอามาใช้กับผู้เรียนในการสอนต่าง ๆ รางวัลที่ใช้บ่อยซ้ำซากก็จะหมดคุณค่าของการเป็นรางวัลและหมดอำนาจ ที่จะใช้จูงใจผู้เรียนในที่สุดผู้สอนจึงจะต้องรู้จักพัฒนารางวัลที่จะนำมาใช้กับผู้เรียนแต่ละคนตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะรางวัลที่เป็นขนมให้มากจนเกินไปจนผู้เรียนอ้วนแล้วยังให้อีกก็เป็นการลงโทษไปได้อีกเช่นกัน นอกจากนี้ด้วยรูปแบบต่าง ๆ ของรางวัลผู้สอนยังสามารถสื่อข่าวสารให้ผู้เรียนได้รู้สึกถึง ปริมาณหรือคุณภาพของรางวัลที่ผู้เรียนจะได้รับตอบกลับ (Feedback) จากการตอบสนองหรือพฤติกรรมของ

^{๓๑)} สมยศ ต่ายแก้ว, การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง. (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๕๑), หน้า ๖๕.

ผู้เรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนต้องปรับปรุงการตอบสนองหรือพฤติกรรมให้ดีขึ้นไปด้วย เช่น หากผู้เรียนตั้งใจดีและตอบสนองได้ถูก ผู้สอนก็ “ว้าว, ดีมาก” (ทั้งน้ำเสียงและสีหน้า), ผู้เรียนไม่ค่อยตั้งใจแต่ตอบสนองให้ถูก ผู้สอนก็ “ดี”, ผู้เรียนตั้งใจดีแต่ตอบสนองได้ไม่ถูกหรือผิด ผู้สอน “พยายามดีมาก แต่” ผู้เรียนทั้งไม่ตั้งใจและไม่ตอบสนอง ผู้สอนก็ “ผิด-ตั้งใจหน่อย” (เสียงดังด้วยน้ำเสียงและสีหน้าตำหนิ) เป็นต้น

ดังนั้นถ้าผู้สอนมีความเข้าใจในการใช้เทคนิคการให้รางวัล จนสามารถหารางวัลใหม่ ๆ สำหรับผู้เรียนแต่ละคนได้เรื่อย ๆ และสามารถพัฒนารางวัลจากรางวัลภายนอก (ขนม, ของเล่น, ของกิน) ไปสู่รางวัลทางสังคม (คำชมต่าง ๆ) จนในท้ายที่สุดก็ไปสู่ความพึงพอใจ ที่จะทำมาจากตัวผู้เรียนเองซึ่งเป็นรางวัลจากการภายใน (Self-esteem) ในที่สุดได้เมื่อไร นั่นก็คือ ความสำเร็จขั้นสุดยอดของการเรียนการสอนหรือการฝึกทักษะ

โสภณ โสมดีและอภัยตรี โสตะจินดา ได้กล่าวถึง เทคนิคการสอนที่จะต้องใช้กับผู้เรียนที่สำคัญที่สุดนั้นมีอยู่มากมายหลายวิธี เพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนและจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ จึงจำแนกตามเทคนิคการเรียนการสอนดังนี้

๑. การจัดเทคนิคการสอนทางอ้อม ได้แก่ การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบค้นพบและแบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิด แบบกรณีศึกษา แบบตั้งคำถาม แบบใช้การตัดสินใจ

๒. เทคนิคการเรียนรู้เป็นรายบุคคล ได้แก่ การเรียนรู้แบบศูนย์กลางการเรียนรู้ แบบเรียนรู้ด้วยตนเอง แบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การทำรายงาน การค้นคว้าอิสระ เขียนรายงานการเรียนเสริม การทำโครงงาน การทำนิตยสาร มอบหมายการทำงานเป็นรายบุคคล

๓. เทคนิคการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบการเรียน เช่น สิ่งพิมพ์ ตำราเรียน และแบบฝึกหัด การใช้ทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียนการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนสำเร็จรูป

๔. เทคนิคการจัดการเรียนรู้การสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย การโต้ว่าที่ การอภิปรายรายการระดมสมอง กลุ่มแก้ปัญหา การประชุมต่าง ๆ การแสดงบทบาทสมมติ กลุ่มสืบค้นคู่คิดการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

๕. เทคนิคการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเกมส์ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง ละคร บทบาทสมมติ

๖. เทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ได้แก่ ปริศนาความคิด ร่วมแข่งขันหรือสืบค้นกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน รวมกลุ่มกันคิดและทำงานกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในรายวิชานั้นเป็นกลุ่มและเป็นการสร้างความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มอีกด้วย

๗. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น การเรียนการสอนแบบใช้เรื่องเล่าหรือการเล่าเรื่อง และการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาโดยผู้เรียนจะต้องมีการคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาก็มีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา^{๓๒}

^{๓๒} โสภณ โสมดี และอภัยตรี โสตะจินดา, “การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, , วารสารวิชาการ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๕) : ๑๗.

วัฒนาพร ระงับทุกข์ ได้เสนอสิ่งที่ครูต้องนำมาพิจารณาเพื่อใช้ประกอบการเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ว่าประกอบด้วย

๑. เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ควรเป็นข้อมูลที่สามารถแนะครูให้สามารถเลือกเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม จุดประสงค์ควรบอกครูได้ว่าจะนำเทคนิคใดมาใช้จึงจะเหมาะสม

๒. ความต้องการประสบการณ์และระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน ข้อมูลสำคัญที่ครูสอนต้องศึกษาทำความเข้าใจ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การกำหนด กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างเหมาะสม ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนที่ครูผู้สอน ควรนำมาพิจารณาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย

๒.๑ ความสามารถทางสติปัญญา (Learning Abilities)

๒.๒ วิธีการเรียน (Styles of Learning)

๒.๓ ประสบการณ์เดิม (Background of Experience)

๒.๔ บริบทและบรรยากาศในการเรียนการสอน

๒.๕ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของครู^{๓๓}

อรรถัย มูลคำ ได้นำเสนอชื่อเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางให้ศึกษาค้นคว้าต่อไป ดังนี้

๑. เกมการศึกษา (Educational Game)

๒. สถานการณ์จำลอง (Case Study)

๓. กรณีตัวอย่าง (Case Study)

๔. บทบาทสมมติ (Role-Play)

๕. การแก้สถานการณ์ (Situation)

๖. โปรแกรมสำเร็จรูป (Program me Instruction)

๗. ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)

๘. ชุดการสอน (Instructional Package)

๙. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-Assisted Instruction)

๑๐. โครงการ (Project)

๑๑. การทดลอง (Experimentary)

๑๒. การถามตอบ (Question-Answer)

๑๓. อภิปรายกลุ่มย่อย (Small-Group Discussion)

๑๔. การแก้ปัญหา (Problem-solving)

๑๕. สืบสวนสอบสวน (Inquiry)

๑๖. กลุ่มสืบค้นความรู้ (Group Investigation)

๑๗. กลุ่มสัมพันธ์ (Group Process)

๑๘. การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

^{๓๓} วัฒนาพร ระงับทุกข์, “การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”, อ้างแล้ว, หน้า ๕๑-๕๒.

๑๙. คามคิดรวบยอด (Concept Attainment)
๒๐. อริยสัจ ๔ (4 Noble Truth Method)
๒๑. ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Self-Directed Learning)
๒๒. ทักษะศึกษานอกสถานที่ (Field Trip)
๒๓. การเรียนรู้จากห้องสมุด (Library Study)
๒๔. พัฒนาการกระบวนการคิด (Inductive Thinking)
๒๕. ปทัสถานของกลุ่ม (Nominal Group)
๒๖. งานวิเคราะห์ภาคสนาม (Force Group)
๒๗. ศิลปสร้างสรรค์ (Creative Arts)
๒๘. วิเคราะห์แหล่งข้อมูล (Resources Identification)
๒๙. การนำเสนอโดยวีดิทัศน์ (Video Presentation)
๓๐. การสอนแบบ Storyline Method^{๓๔}

สรุปว่า เทคนิคการสอน คือ วิธีการ แนวทางการสอนในแบบต่าง ๆ ที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้ในการดึงดูดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นวิธีกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนร่วมกัน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลากหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบผู้สอนจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนของผู้เรียนโดยต้องคำนึงถึง อายุ เพศ ระดับการศึกษาของผู้เรียนด้วย เทคนิคการสอนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้สอนจะต้องรู้จักที่จะเตรียมและจะต้องใช้ในการเรียนการสอน เพราะเทคนิคการสอนจะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนของผู้สอนมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีความเพลิดเพลินและสนุกสนานกับการเรียนการสอนทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

๒.๒.๖ ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในการเรียนการสอนการที่ผู้เรียนจะรู้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการที่ผู้สอนมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้สอนได้เข้าใจผู้เรียนและสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมความสามารถความสนใจของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาได้ อย่างไรก็ตาม แนวทางการดำเนินกิจกรรมของอาจารย์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีดังนี้ จัดเนื้อหาวิชาให้มีความยากง่ายเหมาะสมและเป็นไปตามลักษณะพัฒนาการของผู้เรียนตามความสามารถ นอกจากนี้ผู้สอนควรชี้ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชานั้น ๆ

ในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้วิธีการสอน มีความเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน มีทักษะการสอนซึ่งหมายถึงมีความสามารถในการกระตุ้น เสริมแรง สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนสิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ รวมทั้งการกำหนดปัญหาหรือการตั้งคำถาม เพื่อให้

^{๓๔} อรรถย มุลคม, “Child Centre : Storyline Method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”, (กรุงเทพมหานคร : ที. พี. พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๐-๓๑.

ผู้เรียนได้รู้จักคิดค้น แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ดังพุทธวิธีการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มี ๔ วิธี คือ^{๓๕}

๑. สันทสนา ชี้แจงให้ชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายแลแสดง เหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริง เหมือนจูงมือไปให้เห็นกับตา

๒. สมาทปนา ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำก็แนะนำ หรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือ ทำ หรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญกล้า ล้า คือ ปลุกใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้ สู้จนไม่หวั่น ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก

๔. สมปหสนา ปลอบโลมใจให้สดชื่นร่าเริงคือบำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบานโดยชี้ให้เห็น คุณประโยชน์ ที่จะได้รับและทางก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไปทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

เกษิณี ผลประพจน์ ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติของนักเรียน เพื่อการเรียนรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง การเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับครู โดยที่ครูเป็นผู้จัดกิจกรรมนั้น ๆ ให้กับผู้เรียนจะช่วยให้เกิดประสบการณ์^{๓๖}

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้^{๓๗}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน มีความหมายกว้างกว่า การสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรม ระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น^{๓๘}

ล่อ อ การุณวนิช และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน มีความหมายของการสอนแคบอยู่เฉพาะเพียงแค่การให้ความรู้แก่นักเรียนการสอนจึงหมายความว่ากิจกรรมที่ครู กระทำให้นักเรียนได้ความรู้แค่เพียงภายในห้องเรียนเท่านั้น ปัจจุบัน การสอนจึงมีความหมายกว้างออกไปตามหลักปรัชญาการศึกษาที่พึงยึดถือ^{๓๙}

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๘-๑๕๙.

^{๓๖} เกษิณี ผลประพจน์, พฤติกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ๑, (จันทบุรี : สถานีราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔.

^{๓๗} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๗.

^{๓๘} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, ๒๕๔๒), หน้า ๔๓-๕๓.

^{๓๙} ล่อ อ การุณวนิช และคณะ, วิธีการสอนทั่วไป, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ม.ป.ป.)

วีระวัฒน์ พูลทวี ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

๑. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving Method) หรือวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ เป็นวิธีสำคัญและมีประโยชน์มาก

๒. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Method) หมายถึงการสอนโดยวิธีการให้ ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งครูอาจไม่บอกอะไรแก่นักเรียน ตั้งแต่ปัญหาทฤษฎีและวิธีการ แก้ปัญหา ข้อสำคัญในการสอนโดยวิธีนี้มุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนรู้จักวิธีเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ได้มาโดยการคิดและค้นคว้าของผู้เรียนเองให้มากที่สุดที่จะทำได้^{๔๐}

วัฒนาพร ระงับทุกข์ ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดย จำแนกเป็น ๘ วิธี คือ

๑. การจัดการเรียนรู้ทางอ้อม (Indirect Instruction)

ตัวอย่างเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนทางอ้อม ได้แก่ การเรียนแบบสืบค้น (Inquiry) แบบค้นพบ (Discovery) แบบแก้ปัญห (Problem Solving) แบบสร้างแผนผังความคิด (Concept mapping) แบบตั้งคำถาม (Questioning)

๑.๑ การจัดการเรียนรู้แบบสืบค้น (Inquiry Instruction) เป็นการสอนโดยใช้คำถามที่มีความหมาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสืบค้นในประเด็นที่กำหนด เน้นการให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ขั้นตอน กระบวนการสืบค้นมี ๕ ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหา กำหนดสมมติฐาน รวบรวมข้อมูล ทดสอบสมมติฐาน สร้างข้อสรุป

๑.๒ การเรียนแบบค้นคว้า (Discovery Learning) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียน ศึกษา ค้นพบข้อความรู้และขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอน คือครูกำหนดประเด็น หรือข้อมูลที่จะให้ผู้เรียนศึกษา และข้อสรุปที่ต้องการให้เขาสร้างขึ้นจากประสบการณ์การเรียนรู้ของเขา ระบุ ลำดับของรูปแบบเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นเนื้อหา วิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ ของรูปแบบเหตุการณ์ สรุป เป็นประโยคที่สมบูรณ์และพิสูจน์ว่าการสรุปนั้นถูกต้อง

๑.๓ การจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Problem-Solving) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ เน้นให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาอย่างเป็นกระบวนการโดยอาศัยแนวคิดแก้ปัญหาด้วยการนำเอาวิธีการ จัดการเรียนรู้แบบนิรนัย (Deductive) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้จากกฎเกณฑ์ไปหาความจริงย่อยมา ผสมผสานกับวิธีการจัดการเรียนแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้จากตัวอย่าง ส่วนย่อยมาหากฎเกณฑ์ การรวบรวมกระบวนการคิดทั้ง ๒ แบบเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดรูปแบบวิธีการ จัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา

๑.๔ การเรียนแบบสร้างแผนผังความคิด (Concept Mapping) เป็นการแก้ให้ผู้เรียนจัด กลุ่มความคิดรวบยอดของตน เพื่อให้เห็นภาพรวมของความคิด เห็นความสัมพันธ์ ของความคิดรวบ ยอดเป็นภาพ สามารถเก็บหน่วยความจำได้ง่าย

๑.๕ การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ ก่อให้เกิด การเรียนรู้ช่วยพัฒนากระบวนการคิด การตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความรู้ ความคิด และ

^{๔๐} วีระวัฒน์ พูลทวี, “การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา”, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘), หน้า ๙๘.

ความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการเรียนรู้ การคิด และการจัดการเรียนรู้

๒. การศึกษาเป็นรายบุคคล (Individual Study)

การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองและทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูหรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดหัวข้อปัญหา หรือโครงงานตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนด โดยผู้เรียนต้องศึกษาวิเคราะห์ สรุปอ้างอิงและสรุปข้อความรู้บนพื้นฐานของการวิเคราะห์และประเมินผลกระบวนการ ครูต้องใช้เทคนิค การประเมินในด้านการให้ข้อมูล และการตรวจแก้งาน โดยใส่ไว้ในสื่อที่ผู้เรียนใช้ หรือใช้ร่วมกันไปกับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน กิจกรรมที่ครูสามารถเลือกใช้ให้ผู้เรียน ปฏิบัติในการศึกษาเป็นรายบุคคล มีดังนี้ รายงานการระดมพลังสมอง การค้นคว้าอย่างอิสระ เรียงความ การแก้ปัญหา การเรียนเสริมโครงงาน การตัดสินใจ ศูนย์การเรียนรู้แบบจำลอง คู่สัญญา ชุดการเรียนรู้ การทำนิตยสาร การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล เกมส์ ชุดการสอน การสืบค้น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

๓. การจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับเทคโนโลยี (Technology-Related Instruction)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีประกอบด้วย

๓.๑ ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) คือวิธีการจัดการเรียนรู้ที่บรรจุกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับการเรียนด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถทำงานด้วยสื่อที่จัดไว้ให้อย่างอิสระด้วยตนเอง เป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม ครูสามารถแยกเนื้อหาวิชาหรือหลักสูตรออกเป็น ส่วน ๆ จัดแต่ละส่วนไว้ศูนย์ต่าง ๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความสนใจ ศูนย์เหล่านี้ จัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียนที่จะเรียน เพราะเมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเสร็จ ศูนย์สามารถจัดให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนทันที

๓.๒ ชุดการสอน (Instruction Package) คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับการออกแบบและจัดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยชุดมุ่งหมาย เนื้อหาและวัสดุอุปกรณ์ โดยกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้รับการรวบรวมไว้เป็นระเบียบในกล่องเพื่อเตรียมไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากประสบการณ์ทั้งหมดชุดการสอนแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือชุดการสอนรายบุคคล ชุดการสอนสำหรับการเรียนกลุ่มย่อยชุดการสอนประกอบการบรรยายของครู

๓.๓ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction : CAI) วิธีสอนนี้ มุ่งที่จะใช้ระบบคอมพิวเตอร์ให้อยู่ในฐานะสื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ อย่างมีระบบ โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด ในสภาพการณ์และเนื้อหาวิชาที่มีความเหมาะสมกับบุคลิกภาวะทางการรับรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ผู้เรียนได้ ทราบผลแห่งการทำกิจกรรมทันที และผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ บทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีหลายลักษณะ เช่น ใช้เพื่อการทดสอบ การแก้ไขปัญหา การสนทนาการสาธิต การสืบค้น

๓.๔ บทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Text) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถของตน ด้วยการทำกิจกรรมตามลำดับขั้นที่ละขั้น โดยได้รับผลิตผลทันที ก้าวหน้าไปตามความสามารถและความสะดวกของแต่ละบุคคล

๔. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ (Interactive Instruction)

เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญวิธีหนึ่ง เน้นการอภิปราย การแบ่งกลุ่มความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถาม – ตอบ และการทำงานกลุ่มย่อยแบบร่วมมือกันเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิริยาและตอบสนองต่อความรู้ประสบการณ์และความคิดเห็นของครูและเพื่อน ๆ ผู้เรียนจะได้แก่การจัดระบบความคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล และการพัฒนาทักษะทางสังคม กิจกรรมที่ในการจัดการเรียนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ประกอบด้วย การอภิปราย คู่คิดการระดมพลังสมอง Buzzing กระบวนการแก้ปัญหาในกลุ่มตัวการกับปฏิบัติกลุ่มเอกฉันท์

๔.๑ การอภิปราย เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการวิเคราะห์ และการตีความของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของการแสดงความคิดเห็น และตระหนักในคุณค่า ของบทบาทกลุ่มที่มีผลต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของตนและผู้อื่น

๔.๒ คู่คิด (Think – Pair – Share) เป็นการสอนที่ครูตั้งประเด็น หรือโจทย์คำถาม แก้วให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเองสัก ๑ – ๒ นาที จากนั้นให้ผู้เรียนจับคู่กับเพื่อนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผลัดกันเล่าความคิดหรือคำตอบของตนให้คู่ฟัง จนได้ข้อสรุปที่เห็นพ้องต้องกัน แล้วให้แต่ละคู่ไปเล่าให้คู่อื่น ๆ ๒ – ๓ คู่ฟัง หรือครูอาจสุ่มบางคู่มารายงานหน้าชั้น

๔.๓ การระดมพลังสมอง (Brainstorming) เป็นวิธีการสอนที่กระตุ้นผู้เรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ชุมนุมงหมายถึง สร้างความคิดจำนวนมาก ๆ เพื่อตัดสินใจคุณค่าหรือแสดง ความหมายด้วยความเข้าใจว่าอาจมีประเด็นนี้มีการศึกษากันจริงจังกายหลัง การระดมพลังสมองจะช่วยลดความกดดันเพราะไม่ต้องหาคำตอบที่ถูกต้องทันทีแต่จะปล่อยให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพของตน ส่งเสริมการแสดงออกที่อิสระ และนำไปสู่การแก้ปัญหาที่หาคำตอบไม่ได้

๔.๔ Buzzing เป็นเทคนิคการแบ่งกลุ่มเร็ว ๆ ง่าย ๆ ตามสถานการณ์เพื่อค้นหา คำตอบ ของปัญหา โดยครูเสนอประเด็นให้กลุ่มอภิปรายและแสดงความเห็นในเชิงสนับสนุน หรือคัดค้านข้อ คำตอบที่เป็นไปได้ทุกคำตอบ และให้ความเห็นที่เป็นเอกฉันท์ในเวลาประมาณ ๕ – ๑๐ นาที

๔.๕ กระบวนการแก้ปัญหา เป็นการสอนที่ให้สมาชิกกลุ่มค้นคำตอบอย่างเป็นระบบด้วย วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เข้าร่วมในกระบวนการจะนิยามปัญหา ระดมพลัง สมองเพื่อหาสาเหตุของ ปัญหา เลือกสาเหตุที่สำคัญมากที่สุด ระดับพลังสมองเพื่อหาทางแก้ไข กำหนดทางเลือกต่าง ๆ พร้อม ด้วยเหตุผลที่สนับสนุนหรือคัดค้าน เลือกทางที่ดีที่สุดและตัดสินใจว่าจะนำไปใช้เมื่อไร อย่างไร

๔.๖ กลุ่มตัว เป็นวิธีการสอนเพื่อช่วยผู้เรียนที่ต้องการทบทวนหรือเรียน เพิ่มเติม หรือผู้ที่ ต้องการได้ประโยชน์จากการเรียนเสริม ผู้นำกลุ่มอาจเป็นครูหรือผู้เรียนก็ได้

๔.๗ การปฏิบัติการ เช่น การ – สอนแบบทดลอง โครงการ หรือการปฏิบัติเป็นการสอนที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ และค้นพบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ด้วย ตนเอง

๔.๘ กลุ่มเอกฉันท์ ๑ – ๓ – ๖ วิธีการสอนนี้ผู้เรียนจะบันทึกความคิดเห็นส่วนตัว ของตน ที่มีต่อประเด็นปัญหาที่กำหนด ไว้ไปรวมกลุ่ม ๓ คน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด หาข้อตกลงเกี่ยวกับ ความคิดเห็น ถัดจากในกลุ่ม ๓ คน ๒ กลุ่มจะมารวมกันเพื่อข้อตกลงของกลุ่มอีกครั้งก่อนรายงาน หน้าชั้น

๕. การจัดการเรียนแบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Instruction)

เป็นวิธีการส่งเสริมการรับความจากประสบการณ์และการสะท้อนความคิดเห็น ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตน และได้รับประสบการณ์ด้านอารมณ์ความคิดที่นำมาปรับความรู้เจตคติ และค่านิยมของตน เทคนิควิธีสอนที่จัดเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ประกอบด้วย

๕.๑ เกมส์ (Game) เป็นวิธีที่ผู้สนใจจะสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้ผู้เล่น ภายใต้อัตนคติหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดเองผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ด้วย

๕.๒ กรณีตัวอย่าง (Case Study) เป็นวิธีการสอน ซึ่งกรณีหรือเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ มาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการเรียน ให้ศึกษาวิเคราะห์ และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหนทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน ควรอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน การนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงและช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

๕.๓ สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริง หรือ สร้างเสริมสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่ได้รับจนเกินไป

๕.๔ ละคร (Acting or Dramatization) คือวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่เขียน หรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียน ได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจ นอกจากนั้นการที่ผู้เรียนมีโอกาส แสดงละครร่วมกัน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและได้แก่ การทำงานร่วมกันด้วย

๕.๕ บทบาทสมมติ (Role – Play) วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ เช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น แล้วให้ผู้เรียน แสดงบทบาทนั้นตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดตนเอง เป็นหลัก ดังนั้น วิธีการนี้มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้งและยังเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

๖. การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เห็นการจัดสภาพแวดล้อมทางการให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ และในความสำเร็จของกลุ่มเทคนิคที่ใช้ในการเรียนแบบร่วมมือ มีดังนี้

๖.๑ ปริศนาความคิด (Jigsaw) เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่มเทคนิคนี้ใช้กันมากในรายวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนเนื้อหาวิชาการตำราเรียน (เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย) ขั้นตอนกิจกรรม ประกอบด้วยครูแบ่งเนื้อหาที่จะเรียนออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ ให้เท่ากับจำนวนสมาชิกกลุ่ม จัดกลุ่มผู้เรียนโดยให้มีความสามารถคละกัน เรียกว่า กลุ่มบ้าน (Home Groups) แล้วมอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนศึกษาหัวข้อที่แตกต่างกัน ผู้เรียนที่ได้รับหัวข้อเดียวกันจากแต่ละกลุ่ม มานั่งด้วยกันเพื่อทำงาน และศึกษาร่วมกันในหัวข้อเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมานั่งด้วยกันเพื่อทำงาน และศึกษาร่วมกันในหัวข้อดังกล่าว เรียกว่า กลุ่มเชี่ยวชาญ (Expert Groups) สมาชิกแต่ละคนออกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลับไปกลุ่มเดิมของตนผลัดกันอธิบายเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ตนศึกษาให้เพื่อนฟังจนครบทุกหัวข้อ และขั้นตอนสุดท้ายครูทดสอบเนื้อหาที่ศึกษาแล้วให้คะแนนรายบุคคล

๖.๒ ปริศนาความคิด ๒ (Jigsaw.II) เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นจากเทคนิคเดิมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนช่วยเหลือกันและพึ่งพากันในกลุ่มมากขึ้น กระบวนการของ Jigsaw II เหมือนเดิมทุกประการเพียงแต่ในช่วงของการประเมินผล ครูจะนำคะแนนทุกคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนรวมหรือค่าเฉลี่ยสูงสุดจะติดประกาศไว้ที่ป้ายประกาศของห้อง

๖.๓ Teams – Games = Tournaments (TGT) เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในจุดประสงค์ที่ต้องการให้กลุ่มผู้เรียนได้ศึกษาประเด็น หรือปัญหาที่มีคำตอบถูกต้องเพียงคำตอบเดียวหรือมีคำตอบถูกต้องที่ชัดเจน ขั้นตอนของกิจกรรมประกอบด้วย

๖.๓.๑ ครูนำเสนอบทเรียนหรือข้อความรู้ใหม่แก่ผู้เรียน

๖.๓.๒ แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยจัดให้แต่ละความสามารถและเพศแต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิก ๔ – ๕ คน กลุ่มเหล่านี้จะศึกษาบทวนเนื้อหาข้อความรู้ที่ครูนำเสนอสมาชิกที่มีความสามารถสูงจะช่วยคนที่ด้อยกว่า

๖.๓.๓ จัดการแข่งขันโดยจัดโต๊ะแข่งขันและทีมแข่งขัน (Tournament Teams) ที่มีตัวแทนของกลุ่มร่วมแข่งขันกันตามรูปแบบและกติกาที่กำหนดคำถามที่ใช้ในการแข่งขัน เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนมา

๖.๓.๔ ให้ค่าคะแนนการแข่งขัน โดยจัดลำดับคะแนนผลการแข่งขันในแต่ละโต๊ะแล้วผู้เล่นจะกลับเข้ากลุ่มเดิมของตน

๖.๓.๕ นำคะแนนการแข่งขันของแต่ละคนมารวมกันเป็นคะแนนของทีม ทีมที่ได้คะแนนรวมสูงสุดจะเป็นทีมชนะ

๖.๔ Student Teams and Achievement Division (STAD) เทคนิคนี้พัฒนาเพิ่มจากเทคนิค TGT แต่จะใช้การทดสอบรายบุคคลแทนการแข่งขัน มีขั้นตอนกิจกรรมดังนี้

๖.๔.๑ ครูนำเสนอประเด็นหรือเนื้อหาใหม่ โดยอาจนำเสนอด้วยสื่อที่น่าสนใจใช้การสอนโดยตรง หรือตั้งประเด็นให้ผู้เรียนอภิปราย

๖.๔.๒ จัดผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๔ – ๕ คน ให้สมาชิกมีความสามารถคละกัน มีทั้งความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำ

๖.๔.๓ แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาทบทวนเนื้อหาที่ครูนำเสนอจนเข้าใจ
 ๖.๔.๔ ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มทำแบบทดสอบ (Quiz) เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจ
 ๖.๔.๕ ตรวจสอบคำตอบของผู้เรียนนำคะแนนของสมาชิกทุกคนในกลุ่มมารวมกัน
 ๖.๔.๖ กลุ่มที่ได้คะแนนรวมสูงสุด (ในกรณีที่แต่ละกลุ่มมีจำนวนสมาชิกไม่เท่ากันให้ใช้คะแนนเฉลี่ยแทนคะแนนรวม) จะได้รับคำชมเชย โดยอาจติดประกาศไว้ที่บอร์ด หรือป้ายนิเทศของห้องเรียน

๖.๔.๗ **Team Assisted Individualization (TAI)** กิจกรรมนี้เน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ละบุคคลมากกว่าการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม เหมาะสำหรับการสอนคณิตศาสตร์ การจัดกลุ่มผู้เรียนจะคล้ายกับเทคนิค STAD และ TGT แต่ละเทคนิคนี้ ผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้และทำงานตามระดับความสามารถของตน เมื่อทำงานในส่วนของตนเสร็จแล้วจึงจะไปจับคู่ หรือเข้ากลุ่มทำงานขั้นตอนของกิจกรรมประกอบด้วย

๖.๔.๘ จัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แบบละความสามารถกลุ่มละ ๒ – ๔ คน

๖.๔.๙ ผู้เรียนทบทวนสิ่งที่เรียนมาแล้ว หรือศึกษาประเด็น เนื้อหาใหม่ โดยการอภิปรายสรุปข้อมูลความรู้ หรือถามตอบในเนื้อหาที่เรียนเป็นคะแนนกลุ่ม

๖.๔.๑๐ ผู้เรียนแต่ละคนทำใบงานที่ ๑ แล้วจับคู่กันภายในกลุ่มของตนเพื่อแลกเปลี่ยนกันตรวจใบงานที่ ๑ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และอธิบายข้อสงสัยและข้อผิดพลาดของคู่ตนเอง หากผู้เรียนคู่ใดทำใบงานที่ ๑ ได้ถูกต้องร้อยละ ๗๕ ขึ้นไป ให้ทำใบงาน ชุดที่ ๒ แต่หากคนใดคนหนึ่งหรือทั้งคู่ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ให้ผู้เรียนทั้งคู่ทำใบงาน ชุดที่ ๓ หรือ ๔ จนกว่าจะทำได้ถูกต้องร้อยละ ๗๕ ขึ้นไปจึงจะผ่านได้

๖.๔.๑๑ ผู้เรียนทุกคนทำการทดสอบ (Quiz)

๖.๔.๑๒ นำคะแนนผลการทดสอบของแต่ละคนมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม หรือ คะแนนเฉลี่ย (กรณีจำนวนคนแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน)

๖.๔.๑๓ กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดได้รับรางวัลหรือติดประกาศชมเชย

๖.๕ **Group Investigation (GI)** เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่สำคัญอีก เทคนิคหนึ่งเป็นการจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อเตรียมการทำโครงการกลุ่มหรือทำงานที่ครูกอบหมาย ก่อนใช้เทคนิค ครูควรเพิ่มทักษะการสื่อสารและทักษะทางสังคมให้แก่ผู้เรียนก่อน เทคนิคนี้เหมาะสำหรับการสืบค้นความรู้หรือการแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบในประเด็นหรือหัวข้อที่สนใจ เช่นการเรียนรู้ในวิชาชีววิทยาหรือสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการเรียนรู้ประกอบด้วย

๖.๕.๑ ผู้เรียนแต่ละคนทำใบงานที่ ๑ แล้วจับคู่กันภายในกลุ่มของตนเพื่อแลกเปลี่ยนกันตรวจใบงานที่ ๑ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และอธิบายข้อสงสัยและข้อผิดพลาดของคู่ตนเอง หากผู้เรียนคู่ใดทำใบงานที่ ๑ ได้ถูกต้องร้อยละ ๗๕ ขึ้นไป ให้ทำใบงาน ชุดที่ ๒ แต่หากคนใดคนหนึ่งหรือทั้งคู่ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ให้ผู้เรียนทั้งคู่ทำใบงาน ชุดที่ ๓ หรือ ๔ จนกว่าจะทำได้ถูกต้องร้อยละ ๗๕ ขึ้นไปจึงจะผ่านได้

๖.๕.๒ ผู้เรียนทุกคนทำการทดสอบ (Quiz)

๖.๕.๓ นำคะแนนผลการทดสอบของแต่ละคนมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม หรือ คะแนนเฉลี่ย (กรณีจำนวนคนแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน)

๖.๕.๔ กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดได้รับรางวัลหรือติดประกาศชมเชย

๖.๖ Group Investigation (GI) เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่สำคัญอีกเทคนิคหนึ่งเป็นการจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อเตรียมการทำโครงการงานกลุ่มหรือทำงานที่ครูกำหนดหมาย ก่อนใช้เทคนิคนี้ครูควรแก้ทักษะการสื่อสารและทักษะทางสังคมให้แก่ผู้เรียนก่อนเทคนิคนี้ เหมาะสำหรับการสืบค้นความรู้หรือแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบในประเด็นหรือหัวข้อที่สนใจ เช่น การเรียนในวิชาชีววิทยาหรือสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการเรียนรู้ประกอบด้วย

๖.๖.๑ ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปราย ทบทวนเนื้อหาหรือประเด็นที่กำหนดแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ระยะเวลาความสามารถกลุ่มละ ๒ – ๔ คน

๖.๖.๒ แบ่งเรื่องที่จะศึกษาเป็นหัวข้อย่อย แต่ละหัวข้อจะเป็นใบงานที่ ๑

๖.๖.๓ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเลือกทำหนึ่งหัวข้อ (ใบงานเพียงใบเดียว) โดยให้นักเรียนที่เรียนอ่อนในกลุ่มเลือกหัวข้อที่จะศึกษาก่อนหรือให้ผู้เรียนในกลุ่มแบ่งกันหาคำตอบ ตามใบงานแล้วนำคำตอบทั้งหมดมารวมกันเป็นคำตอบที่สมบูรณ์

๖.๖.๔ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเรื่องจากใบงานที่ศึกษาจนเป็นที่เข้าใจของคนในกลุ่ม

๖.๖.๕ ให้แต่ละกลุ่มรายงานผลการศึกษาโดยเริ่มจากกลุ่มที่ทำใบงานที่ ๑ จนถึงใบงานสุดท้ายแล้วชมเชยกลุ่มที่ทำงานได้ถูกต้องที่สุด

๖.๗ Learning Together (LT) วิธีนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้วิชา ที่มีโจทย์ปัญหาการคำนวณหรือการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๖.๗.๑ ครูและนักเรียน อภิปรายสรุปเนื้อหาที่เรียนในคาบที่แล้ว

๖.๗.๒ แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มความสามารถกัน กลุ่มละ ๔ – ๕ คน

๖.๗.๓ ครูแจกใบงานกลุ่มละ ๑ แผ่น

๖.๗.๔ แบ่งหน้าที่ของผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มดังนี้ให้คนที่ ๑ อ่านคำสั่งหรือขั้นตอนในการดำเนินงาน คนที่ ๒ ฟังขั้นตอนและจดบันทึกคนที่ ๓ อ่านคำถามและคำตอบ คนที่ ๔ ตรวจสอบคำตอบ (ข้อมูล) แต่ละกลุ่มส่งกระดาษคำตอบเพียงแผ่นเดียวหรือส่งงาน ๑ ชิ้น ผลงานที่เสร็จและส่งเป็นผลงานที่ทุกคนในกลุ่มยอมรับซึ่งทุกคนในกลุ่มจะได้คะแนนเท่ากัน

๖.๗.๕ ปิดประกาศชมเชยกลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุด

๖.๘ Numbered Heads Together (NHT) เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ ขั้นตอนการเรียนรู้ประกอบด้วย

๖.๘.๑ เตรียมประเด็นปัญหา/คำถามที่จะให้ผู้เรียนศึกษา

๖.๘.๒ แบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ ๔ คน ประกอบด้วยผู้ที่เรียนเก่งหนึ่งคน ผู้ที่เรียนปานกลางสองคน ผู้ที่เรียนอ่อนหนึ่งคน แต่ละคนมีหมายเลขประจำตัว

๖.๘.๓ ถามคำถาม/มอบหมายงานให้ทำ

๖.๘.๔ ให้ผู้เรียนอภิปรายในกลุ่มย่อยจนมั่นใจว่าสมาชิกในกลุ่มทุกคนเข้าใจคำตอบ

๖.๘.๕ ครูถามคำถามนำประเด็นที่กำหนดโดยเรียกหมายเลขประจำตัวผู้เรียน คนใดคนหนึ่งในกลุ่มคำตอบ

๖.๘.๖ ให้คำชมเชยกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มตอบคำถามได้มากที่สุด ผู้เรียนทุกคนตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำตอบที่ตนและกลุ่มร่วมกันศึกษา ชักถาม ทำความเข้าใจ ข้อคำตอบจนกระจ่างชัดเจน

๖.๙ Co – op Co – op เป็นเทคนิคที่เน้นการร่วมกันทำงาน โดยสมาชิกของกลุ่มที่มีความสามารถและถนัดต่างกันได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ตนเองถนัดเต็มที่ผู้เรียนเก่งได้ช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนอ่อน เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการคิดระดับสูงทั้งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ สมาชิกนำผลงานมา รวมกันเป็นงานกลุ่ม และช่วยกันประเมินผล

๗. การเรียนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางประกอบด้วยหลักการเรียนพื้นฐาน ๒ อย่าง คือ

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียนก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่ท้าทายและต่อเนื่อง เป็นการเรียกเชิงรุก คือผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอนและเป็นการเรียนที่อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์และสังเคราะห์การเรียนรู้

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ได้สะท้อนความคิดและอภิปราย ได้สรุปความคิดรวบยอด ตลอดจนได้ทดลองหรือประยุกต์แนวคิด กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุด และทำให้บรรลุผลงานสูงสุด

สรุปว่า การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีการสอน มีความเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน มีทักษะการสอนซึ่งหมายถึงมีความสามารถในการกระตุ้น เสริมแรง สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ รวมทั้งการกำหนดปัญหาหรือการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดค้น แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนควรจัดการเรียนสอนนั้น ๆ ให้กับผู้เรียน จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายตามหลักสูตร เปิดโอกาสให้ผู้เรียนริเริ่มกิจกรรมของตนเอง

๒.๒.๗ ด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

๒.๒.๗.๑ ด้านสื่อประกอบการเรียนการสอน

สมศักดิ์ คงเที่ยง ได้กล่าวไว้ว่า ในเรื่องสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนและครูจะต้องให้ความสนใจในการผลิตการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างถูกต้องสม่ำเสมอ ซึ่งผู้บริหารและครูควรดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

๑. ทำให้สิ่งที่เข้าใจยาก ให้เข้าใจง่ายขึ้น
๒. การประเมินความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์การเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ
๓. พิจารณาความสำคัญและความจำเป็นของสื่อ
๔. ระดมสรรพบุคคลทั้งครู ผู้แทนกลุ่มวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาช่วยกันจัดทำสื่อให้เหมาะสมเพียงพอ
๕. นิเทศติดตามผลการใช้สื่อเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง
๖. ส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อด้วยวัสดุราคาถูก

๗. จัดอบรมครูประจำการให้มีความรู้ในเรื่องการผลิตสื่อและใช้อุปกรณ์การสอนด้วยวัสดุราคาถูก

๘. ผู้บริหารควรบำเหน็จความดีความชอบให้กับบุคคลที่คิดประดิษฐ์สื่อการสอนอุปกรณ์ใหม่ ๆ ขึ้นเป็นพิเศษ^{๔๑}

เอ็ดการ์ เดล ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสื่อการสอนว่า สื่อการสอนเกี่ยวข้องกับวัสดุที่ใช้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยสอนของครูให้ดำเนินไปได้สะดวกขึ้นจำแนกประเภทของสื่อการสอนออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อที่เก็บความรู้ไว้ในตัวเองที่จำแนกย่อยได้เป็น ๒ ลักษณะได้แก่ ๑) วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น บัตรคำ ลูกโลก รูปภาพ หุ่นจำลอง เป็นต้น ๒) วัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองจำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผ่นเสียง ภาพยนตร์ สไลด์ เป็นต้น

๒. สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่านทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่ได้บันทึกในวัสดุสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยิน เช่น เครื่องฉาย แผ่นโปร่งใส เครื่องฉาย สไลด์ เครื่องถ่ายภาพยนตร์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เป็นต้น

๓. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็นแนวความคิดหรือรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยสามารถนำสื่อวัสดุและอุปกรณ์มาช่วยในการสอนได้ เช่น เกมส์ และสถานการณ์จำลอง การสอนแบบจุลภาค การสาธิต เป็นต้น^{๔๒}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสอนโดยใช้สื่อการสอน หมายถึง การใช้สื่ออุปกรณ์การสอนต่าง ๆ เช่น ภาพ สไลด์ วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น อุปกรณ์การสอนแต่ละชนิดเหมาะสมและขั้นตอนการใช้สื่อการสอนไว้ดังนี้

๑. เทคนิคการใช้สื่อที่เหมาะสมให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการสอน

- ๑) ผู้สอนต้องมีความชำนาญ และรู้วิธีใช้สื่อการสอน
- ๒) สื่อการสอนต้องเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
- ๓) สื่อการสอนต้องเหมาะสมกับสไตล์ของผู้เรียน

๒. ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน มีดังนี้

- ๑) ขั้นเตรียมสื่อ ผู้สอนเตรียมสื่อและตรวจสอบสื่อที่จะใช้
- ๒) เตรียมสถานที่ เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ
- ๓) เตรียมผู้เรียน อธิบายวัตถุประสงค์ เน้นให้สังเกตว่าต้องดูและฟังอะไร

จากสื่ออื่น

๔) ขั้นตอนโดยใช้สื่อให้ถูกต้อง

^{๔๑} สมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๖๒.

^{๔๒} Edger Dale อ้างในพิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และคณะ, **ความรู้เกี่ยวกับการจิตวิทยาและเทคโนโลยีการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘๙-๒๙๐.

๕) ขั้นตอนติดตามประเมินผล ผู้สอนอาจสรุป ทบทวน อภิปราย ชักถามความเข้าใจรวมทั้งกิจกรรมอื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ และเข้าใจเรื่องที่เรียนจากสื่ออื่น ๆ ขั้นตอนการประเมินผลจึงมีความสำคัญมากในการใช้สื่อการเรียนการสอน^{๔๓}

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และคณะ ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า สื่อการสอนหมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำและถ่ายทอดข้อมูลความรู้จากผู้สอนหรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียนเป็นสื่อช่วยอธิบาย และขยายเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้^{๔๔}

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ ที่ครูผู้สอนและผู้เรียนเป็นผู้ใช้เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

๑. ทำสิ่งที่เข้าใจยาก ให้เข้าใจง่ายขึ้น
๒. เป็นการสร้างแรงจูงใจ และสร้างความสนใจ
๓. ช่วยเสริมสร้างความคิด และการแก้ปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียน
๔. สามารถเอาชนะข้อจำกัดต่าง ๆ เกี่ยวกับเวลา ระยะเวลา และขนาดได้^{๔๕}

ศิรินารถ สุดใจนาค ได้อธิบายความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการสอนเป็นตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการการใช้สื่อการสอนทางการศึกษานั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อการสอนแต่ละประเภท เพื่อเลือกใช้ได้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และสามารถจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน (Instructional Media) หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ใช้เป็นการตัวกลางในการส่งผ่านหรือถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ในด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการดำเนินชีวิตสื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และมีทักษะในการสื่อการเรียนการสอนเพื่อฝึกกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้

สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อผู้เรียนและผู้สอนดังนี้

๑. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว แม้จะเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน
๒. ช่วยแก้ปัญหาทางด้านความรู้พื้นฐานหรือภูมิหลังของผู้เรียนที่แตกต่างกัน
๓. ช่วยกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน

^{๔๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาอุตสาหกรรม ๒๕๕๗, หน้า ๖๘.

^{๔๔} พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และคณะ, ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาจิตวิทยาและเทคโนโลยีการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๙), หน้า ๒๘๗.

^{๔๕} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๓.

๔. ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน
๕. สื่อเทคนิควิธีจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น
๖. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน
๗. ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง
๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
๙. ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่

น่าสนใจ^{๔๖}

เรื่องวิทย์ นนทะภาและคณะ ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ความคิดตลอดจนทักษะต่าง ๆ ไปยังผู้เรียน ซึ่งถ้าพิจารณาตามข้อความดังกล่าวสื่อการเรียนการสอนจึงหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แทรกอยู่ระหว่างความรู้ ความคิด ทักษะกับผู้เรียน เช่น บุคคล วัสดุ แสง อากาศ ฯลฯ^{๔๗}

เรื่องวิทย์ นนทะภาและคณะ ได้จำแนกสื่อการเรียนการสอนตามคุณสมบัติแตกต่างกันของสื่อเป็น ๗ ประเภท คือ

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed.. Media)
๒. แผ่นโปร่งใส (Overhead.. Transparencies)
๓. การบันทึกเสียง (Audiotape.. Recording)
๔. สไลด์และฟิล์มสตริป (Slide.. Series.. Filmstrips)
๕. สื่อภาพประสม (Multi.. Image.. Presentations) เช่น สไลด์มัลติวิชั่น
๖. เทปและแผ่นบันทึกภาพ (Videotape.. Recording.. And.. Audiodiscs)
๗. สื่อปฏิสัมพันธ์ (Interactive.. Learning.. Media) เช่น บทเรียน

คอมพิวเตอร์^{๔๘}

สุวิมล วัชรากัย ได้กล่าวว่า ในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

๑. เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียนถูกต้องตรงกับความเป็นจริง หรือความจำเป็นที่จะต้องมีความใกล้เคียงกับของจริงและสื่อเพียงไร
๒. เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์และการเสนอเนื้อหา เช่น เนื้อหาประเภทใด ควรใช้สื่อคำพูด ควรใช้สื่อภาพ ฯลฯ
๓. เหมาะสมกับกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนการสอนควรพิจารณาว่าคุณสมบัติของสื่อประเภทใดจึงจะเหมาะสมกับกิจกรรม เช่น เราต้องการสื่อประเภทใด จำเป็นหรือไม่เสี่ยงภาพการเคลื่อนไหว ฯลฯ ต้องพิจารณาให้เหมาะสม

^{๔๖} ศิรินาถ สุดใจนาถ, คู่มือการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้และเขียนแผนการสอนประเภทวิชาคหกรรม, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีวศึกษา ๔, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๔๗} เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ, “เอกสารประกอบการสอน วิชาเลือกและเทคโนโลยีการสอนหลักสูตร” ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน, ๒๕๔๐, หน้า ๓๘.

^{๔๘} เรื่องวิทย์ นนทะภาและคณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕,

๔. มีลักษณะน่าสนใจ เร้าและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน
๕. สื่อนั้นต้องการความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เรียนมากเพียงใด
๖. ประหยัดค้ำค่ากับการลงทุนทั้งในด้านงบประมาณและเวลา
๗. วิธีการใช้ไม่ยุ่งยากใ้ง่าย สะดวกปลอดภัย
๘. ใช้แล้วควรจะสามารถสร้างทัศนคติที่ดีหรือสร้างทักษะให้แก่ผู้เรียน
๙. ในบทเรียนหนึ่ง ๆ ไม่ควรใช้สื่อการเรียนการสอนมากเกินไป ควรใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้นหรือใช้เท่าที่เห็นสมควร^{๔๙}

๒.๒.๗.๒ การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

เมื่อมีสื่อการสอนและอยู่แล้วการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพหรือการสอนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นจะต้องอาศัยการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่ดีและเหมาะสมรวมถึงเทคนิคการเลือกใช้สื่อของครูผู้สอนแต่ละคนอีกด้วย

เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ ได้กล่าวถึง หลักการใช้สื่อการสอนว่าในการใช้สื่อการสอนเพื่อประกอบการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้น ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอนและเครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ ดังนั้นเพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดี ครูจึงควรมีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติ เป็นขั้นตอน ตามลำดับ คือ ขั้นเลือกสื่อ ขั้นเตรียมการใช้ ขั้นแสดงและขั้นติดตามผลการใช้

ขั้นที่ ๑ การเลือกสื่อการเรียนการสอน

ก. ความสัมพันธ์กับหลักสูตรและเนื้อหา

๑. ความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้ให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี
๒. เหมาะสมกับระดับชั้น วุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียน
๓. ดึงดูดความสนใจ ทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม สร้างเจตคติที่ดีไว้
๔. มีเนื้อหาถูกต้องแน่นอนและเป็นจริงให้ประสบการณ์ได้ตามที่ต้องการ
๕. มีความยาวพอเหมาะไม่เสียเวลาใช้มากเกินไป
๖. ไม่ซ้ำซาก ควรเปลี่ยนแปลงสื่อบ่อย ๆ
๗. เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี

ข. ความสัมพันธ์ของสื่อกับคุณภาพทางเทคนิค

๑. ส่วนประกอบมั่นคงแข็งแรงออกแบบดี ทนสมัย
๒. ราคาไม่แพงเกินไป
๓. มีความปลอดภัยในการใช้
๔. คุณภาพด้านเสียง ภาพ แสงสี และการเคลื่อนไหวน่าพอใจ
๕. เหมาะสมกับท้องถิ่น ซ่อมแซมได้ง่าย

ค. ความสัมพันธ์กับครูผู้ใช้

๑. ครูเข้าใจคุณลักษณะและข้อจำกัดเป็นอย่างดี

^{๔๙} พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, “ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙.

๒. ครูมีทักษะในการใช้เป็นอย่างดี
๓. ครูต้องรู้จักนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย
๔. ครูต้องรู้จักสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มี

ขั้นที่ ๒ การเตรียมการใช้สื่อการเรียนการสอน

ก. การเตรียมครูผู้สอน

ผู้สอนต้องเตรียมแผนการล่วงหน้าไว้ดังนี้

๑. พิจารณาคคุณค่าและวัตถุประสงค์ของการเรียน
๒. พิจารณาความต้องการและความสนใจของนักเรียน
๓. พิจารณาสິงที่เป็นปัญหาในการสอนและการถ่ายทอด
๔. พิจารณาเลือกสื่อการสอนแต่ละอย่างที่เหมาะสมที่สุดไว้
๕. พิจารณาวิธีใช้สื่อการสอนแต่ละอย่างที่ได้ผลดี
๖. พิจารณาตรวจสอบสื่อการสอนนั้นไว้ล่วงหน้า

ข. การเตรียมผู้เรียน

๑. อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่าจะใช้สื่อการสอนอะไร เพื่ออะไร ที่ไหน เมื่อไร
๒. อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่า จะต้องเตรียมการมีส่วนร่วมในระหว่างการใช้สื่อการสอนอย่างไรบ้าง เช่น การคอยสังเกตหรือฟังตรงที่น่าสนใจ การค้นคว้าหาคำตอบสำหรับคำถามและเรื่องใหม่
๓. อธิบายให้ทราบว่า กิจกรรมติดตามผลมีอะไรบ้าง

ค. การเตรียมสถานที่หรือชั้นเรียน

๑. เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกที่คู่ไปกับการใช้ เช่น ม่าน โต๊ะ ปลั๊กไฟ ฯลฯ
๒. เตรียมการจัดที่นั่ง
๓. เตรียมการระบายอากาศ

ขั้นที่ ๓ การแสดงสื่อการสอนในชั้นเรียน

๑. นำสื่อการสอนมาใช้ให้ตรงกับที่กำหนดไว้โดยผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมด้วย
๒. ใช้ในเวลาที่เหมาะสมและที่กำหนดไว้
๓. ให้สังเกตการตอบสนองของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ ๔ การติดตามผลการใช้สื่อการเรียนการสอน

ขั้นสุดท้ายของการนำสื่อการสอนเข้ามาใช้ในห้องเรียน ขั้นตอนประเมินติดตามผลซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน แล้วแต่ครูผู้สอนจะเลือกใช้ให้เหมาะสม เช่น การตอบคำถาม การอภิปราย การค้นคว้าและทำรายงาน การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น^{๕๐}

คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า การใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผลดี โดยทั่วไปยอมรับกันว่ามีอยู่ ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นเลือกสื่อ ขั้นเตรียมสื่อ ขั้นการใช้สื่อ และขั้นวัดผลประเมินผล การใช้สื่อจึงควรปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

- ก. ขั้นตอนวางแผนเตรียมการใช้สื่อการสอน ประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ

^{๕๐} เรื่องวิทยุ นนทภาและคณะ, “เอกสารประกอบการสอน วิชาเลือกและเทคโนโลยีการสอนหลักสูตร” ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน, หน้า ๓๘.

๑. เตรียมตัวผู้สอนเอง ให้ปฏิบัติดังนี้

๑) ทำความรู้จักสื่อการเรียนการสอน ในด้านลักษณะองค์ประกอบหน้าที่การทำงานเนื้อหา เพื่อสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง ถ้าเป็นรูปภาพ แผนภูมิ แผนภาพ ต้องสามารถอธิบายได้ ถ้าเป็นภาพยนตร์ต้องเข้าใจเรื่องราวเป็นอย่างดี ถ้าเป็นเครื่องมือต้องรู้จักองค์ประกอบหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ ตลอดจนวิธีใช้

๒) วางแผนการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยพิจารณาร่วมกับระบบการสอนว่าจะใช้สื่อใด เมื่อไร อย่างไร น่าจะบังเกิดผลดีที่สุด โดยกำหนดขั้นตอนการใช้ไว้ให้ชัดเจน

๒. เตรียมสื่อการเรียนการสอน ให้ปฏิบัติดังนี้

๑) ตรวจสอบสภาพสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะนำไปใช้โดยไม่เกิดปัญหา

๒) เตรียมจำนวนสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

๓) เตรียมสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ควบคู่กับสื่อการเรียนการสอนเพื่อความคล่องตัวในการใช้และเสริมความเข้าใจ

๔) ทดลองใช้สื่อการเรียนการสอนตามแนวที่จะนำไปใช้จริงเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น

๕) เตรียมจัดลำดับสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้สะดวกต่อการใช้ หรือนำออกแสดง

๓. เตรียมผู้เรียนให้ปฏิบัติ ดังนี้

๑) เตรียมล่วงหน้าก่อนเรียน การใช้สื่อบางประเภทผู้เรียนอาจจำเป็นต้องเตรียมบางสิ่งบางอย่างมาด้วยตนเองหรือเตรียมตัวเองก่อนเรียนซึ่งผู้สอนจะต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเป็นต้น

๒) เตรียมวัสดุ อุปกรณ์บางอย่าง เช่น ต้องเตรียมกระดาษ เชือก เศษไม้

๓) เตรียมทำบางอย่างล่วงหน้า ซึ่งต้องใช้เวลาในการเตรียมการนาน เช่น เตรียมเพาะเมล็ดพืช เป็นต้น

๔) เตรียมก่อนทำการสอน การใช้สื่อบางประเภทผู้สอนอาจมีความจำเป็นต้องอธิบายชี้แจงแนะนำหรือแสดงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถร่วมกระทำในการสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับประเภทและชนิดของสื่อที่ใช้

๕) การดูภาพยนตร์ ผู้สอนจะต้องบอกวัตถุประสงค์ เนื้อหาโดยย่อ จุดสำคัญที่ควรสนใจ ภารกิจที่ต้องกระทำระหว่างดูและหลังจากดูจบจะต้องทำอะไรบ้าง

๖) การใช้กิจกรรมบางอย่าง ผู้สอนต้องแนะนำให้ผู้เรียนทราบกระบวนการว่าจะเริ่มต้นอย่างไร และมีภารกิจอะไรบ้าง เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียนจะต้องแนะนำให้ ๗) การใช้เครื่องมือทดลอง ผู้สอนต้องแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักเครื่องมือชี้แจงวิธีการบันทึกข้อมูล ข้อควรระวังเพื่อไม่ให้เกิดอันตราย หรือชำรุดเสียหายตลอดจนการปฏิบัติเมื่อเสร็จการทดลอง

๔. เตรียมสถานที่ให้ปฏิบัติ ดังนี้

๑) เตรียมสภาพห้องเรียนให้สอดคล้องกับการใช้สื่อ และการประกอบกิจกรรมโดยจัดโต๊ะ เก้าอี้ ให้เหมาะสม

๒) ตรวจสอบสภาพความพร้อมเพรียงด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการใช้สื่อ เช่น การใช้เครื่องฉายภาพ ต้องตรวจปลั๊กไฟ การระบายอากาศ การควบคุมแสงภายในห้อง เป็นต้น

ข. ชี้นำสื่อไปใช้ตามแผน ประกอบด้วย ๒ ส่วน

๑. ใช้สื่อการเรียนการสอนตามแผนที่วางไว้ โดยปฏิบัติตามขั้นตอน ตามวิธีการและเวลาที่กำหนดไว้ สื่อบางชนิดใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน บางชนิดใช้ประกอบคำอธิบาย บางชนิดใช้สรุป บางชนิดใช้ในการประเมินผล จึงควรคำนึงถึงเทคนิคการใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

๒. จัดสภาพเพื่อให้การใช้สื่อดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

- ๑) การควบคุมชั้นเรียนให้มีระเบียบ
- ๒) พยายามให้ทุกคนมองเห็นชัดเจน
- ๓) ให้เวลาเพื่อทำความเข้าใจพอสมควร
- ๔) คำอธิบายต้องชัดเจน ใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย
- ๕) หยุดบรรยายเมื่อมีเสียงรบกวนจากภายนอก
- ๖) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ
- ๗) ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดโดยใช้คำถามนำ

๓. ชี้นำวัดผลและประเมินผลการใช้สื่อ

มีวัตถุประสงค์เพื่อจะทราบผลสัมฤทธิ์ด้านการใช้สื่อ ตามวิธีการที่ผ่านมาว่า เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ได้ผลมากนักน้อยเพียงใด มีอะไรที่ควรปรับปรุงแก้ไขบ้าง โดยปฏิบัติดังนี้

๑) พิจารณาว่า ขั้นตอนการใช้เป็นไปตามแผนหรือไม่ ผู้ใช้เป็นผู้ประเมินเอง โดยยึดแผนการใช้ที่กำหนดไว้เดิมเป็นหลัก

๒) พิจารณาด้านความเหมาะสมในการนำสื่อดังกล่าวมาช่วยในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความชัดเจน ความน่าสนใจและความพึงพอใจของผู้สอนและผู้เรียน ถามหรือใช้แบบสอบถาม

๓) พิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนเนื่องจากการใช้สื่อดังกล่าวโดยใช้ข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่วางไว้^{๕๑}

T. Newby และคณะ ให้คำจำกัดความว่า Instructional media ไว้ดังนี้ Channels of communication that carry messages with an instructional purpose; the different ways and means by which information can be delivered to learner ซึ่งสรุปเป็นภาษาไทยได้ว่า ช่องทางต่าง ๆ ของการสื่อสาร ซึ่งนำพาสารต่าง ๆ ไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนด้วยเส้นทางและวิธีการที่สามารถนำพาสารเสนอไปนำเสนอให้ถึงผู้เรียนได้^{๕๒}

^{๕๑} คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา, เอกสารประกอบการสอน เรื่องการสื่อสารการสอน เล่ม ๑,๒, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๕๓-๕๖.

^{๕๒} อ้างถึงใน รุ่งชัชดาพร วะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๔.

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ (ครูกับผู้เรียน) ซึ่งอาจเป็นคำพูด คำเขียน รูปภาพ สัญลักษณ์ หรือแม้กระทั่งสีหน้าท่าทาง^{๕๓}

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่จะช่วยในการเรียนรู้ ที่ครูผู้สอนและผู้เรียนเป็นผู้ใช้เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

๑. ทำให้สิ่งที่เข้าใจยาก ให้เข้าใจง่ายขึ้น
๒. เป็นการสร้างแรงจูงใจ และเร้าความสนใจ
๓. ช่วยเสริมสร้างความคิด และการแก้ปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียน
๔. สามารถเอาชนะข้อจำกัดต่าง ๆ เกี่ยวกับเวลา ระยะทาง และขนาดได้ เช่น
 - ๔.๑ ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็ว ดูช้าลง เพื่อศึกษาได้
 - ๔.๒ ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวช้าดูเร็วขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลง
 - ๔.๓ สามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาศึกษาได้
 - ๔.๔ สามารถย่อสิ่งใหญ่ให้เล็กลง เพื่อให้สะดวกแก่การศึกษา
 - ๔.๕ ขยายสิ่งเล็กให้ใหญ่ขึ้น
 - ๔.๖ ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น
 - ๔.๗ สามารถนำสิ่งที่อยู่ไกลมาศึกษาได้^{๕๔}

กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี สื่อธรรมชาติ การเลือกสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความน่าสนใจ ขวนคิด ขวนติดตามเป็นสื่อที่เข้าใจง่าย กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้และที่สำคัญคือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียน วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคล^{๕๕}

กรมวิชาการ ให้คำจำกัดความไว้ว่า สื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว เนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับ และนำความรู้จากผู้สอนสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจเรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลินรวมถึงสิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ทักษะ

^{๕๓} สุราษฎร์ พรหมจันทร์, **ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค**, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๑.

^{๕๔} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, **การจัดและการบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๓.

^{๕๕} กระทรวงศึกษาธิการ, **นิยามคำศัพท์หลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น หรือเร็วยิ่งขึ้น^{๕๖}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ ได้สรุปไว้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่นำความรู้ไปสู่ผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์และไม่ใช่สิ่งพิมพ์ ที่ผู้สอนสามารถส่งถึงผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^{๕๗}

จันทราณี สงวนนาม ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนว่าเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น สื่อที่จำเป็นสำหรับครูผู้สอน เช่น เอกสารหลักสูตร คู่มือครู บันทึกรายการสอน เป็นต้น^{๕๘}

วัฒนาพร ระงับทุกข์ ได้แบ่งสื่อการเรียนรู้ออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. ประเภทวัสดุ ได้แก่ ซอล์ก รูปแผนภาพ แผนภูมิ ภาพถ่ายสไลด์ แถบบันทึกภาพ และเสียง ฯลฯ
๒. ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์ กล้องถ่ายรูป วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
๓. ประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารตำราเรียน แบบเรียน แบบฝึกหัด ใบความรู้ ชุดการเรียนวารสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ
๔. ประเภทเทคนิควิธี ได้แก่ วิธีสอนแบบต่าง ๆ^{๕๙}

๒.๒.๗.๓ การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนมีมากมายหลายประเภท ผู้สอนต้องรู้จักพิจารณาเลือกใช้สื่อ ให้เหมาะสมเพื่อให้การสอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

Anderson ได้กำหนดขั้นตอนในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ไว้ ๖ ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

๑. ข้อมูลหรือการจัดการเรียนรู้ (Information or Instruction) ผู้สอนควรจะกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ก่อนว่าจะดำเนินการเรียนรู้อย่างไร ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อกำหนดว่าจะเลือกข้อมูลและใช้สื่ออย่างไรจึงจะเหมาะสม
๒. ขั้นตอนตัดสินใจเลือกวิธีถ่ายทอด (Transmission method) ผู้สอนต้องพิจารณาถึงบุคลิกภาพของผู้สอน และเนื้อหาว่าผู้สอนเหมาะสมกับวิธีการจัดการเรียนรู้และเนื้อหาเพียงใดซึ่งถ้าเลือกในลักษณะที่จะใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ สื่อก็จะมีบทบาทเป็นอุปกรณ์การจัดการเรียนรู้ (Instructional Aids) ถ้าเลือกสื่อหรืออุปกรณ์ในลักษณะเป็นตัวเชื่อมหรือนำข้อมูลระหว่างผู้เรียนผู้สอน บทบาทในการใช้สื่อย่อมแตกต่างกันออกไป

^{๕๖} กรมวิชาการ, **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔.

^{๕๗} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, **การบริหารงานงานวิชาการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๔.

^{๕๘} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๔.

^{๕๙} วัฒนาพร ระงับทุกข์, **“แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

๓. พิจารณาลักษณะเฉพาะของบทเรียน (Lesson Characteristic) หมายถึง การพิจารณาว่าบทเรียนที่ใช้กับข้อมูลสื่อการเรียนรู้นั้น จะทำให้เกิดผลการเรียนรู้ในลักษณะใดและด้านใด เช่น บทเรียนจะสอนให้เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจะเน้นพิสัย (Domains) ด้านสติปัญญา คุณลักษณะด้านจิตใจหรือด้านทักษะปฏิบัติ เป็นต้น

๔. เลือกระดับของสื่อ (Class of Media) ในการเลือกใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ควรพิจารณาว่าสื่อหรือนวัตกรรมชนิดนั้นมีผลต่อการเรียนรู้ในระดับใด

๕. ตรวจสอบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการเลือกข้อมูลหรือสื่อหลังจากที่ผู้สอนตัดสินใจเลือกใช้ข้อมูลหรือนวัตกรรมชนิดใดแล้ว ควรจะได้พิจารณาอีกครั้งเกี่ยวกับผลที่จะได้รับจากการใช้และความเหมาะสมในทุก ๆ ด้าน เพื่อความแน่ใจ ถ้าคิดว่าอาจเกิดปัญหาก็คงต้องกลับไปทบทวนในการเลือกใหม่

๖. การพัฒนาและการทดสอบสื่อการเรียนรู้ เมื่อได้ตรวจสอบความเหมาะสมของสื่อที่ตัดสินใจเลือกแล้ว ผู้สอนควรจะได้พิจารณาหาแนวทางในการที่จะประเมินผลการใช้และนำข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนาสื่อ และข้อมูลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป^{๖๐}

รัชนิกร ทองสุติ ได้กล่าวถึงวิธีการใช้สื่อในการเรียนการสอน ดังนี้ คือ

๑. ใช้เป็นบทนำเพื่อสร้างความสนใจผู้เรียนในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
๒. ใช้อธิบายบทเรียน เป็นการใช้สื่อการเรียนรู้ประกอบการอธิบายเนื้อหาวิชาที่สอน
๓. ใช้ช่วยขยายความ เป็นการช่วยการเสริมความรู้ และประสบการณ์ให้กว้างขวางยิ่งไปกว่าที่เรียนในชั้นเรียนปกติ เช่น อาจให้ผู้เรียนชมสไลด์หรือวีดิทัศน์ เกี่ยวกับประเพณีทั้งในประเทศและต่างประเทศ^{๖๑}

สรุปว่า การใช้สื่อการเรียนการสอน คือ การนำสื่อมาเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว เนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับและนำความรู้จากผู้สอนสู่นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เรียนนามธรรมเข้าใจยากกลายเป็นรูปธรรมที่นักเรียนเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว การใช้สื่อการเรียนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ และสื่อต้องมีความทันสมัยน่าสนใจและเสริมสร้างจินตนาการเพื่อให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานอย่างอิสระ ชัดเจน และมีเหตุผลสื่อมีความสอดคล้องกับบทเรียน

๒.๒.๘ ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นเรียนผู้เป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการตรวจสอบว่า การจัดการเรียนรู้บรรลุเพียงไร ผลที่ได้จะเป็นข้อมูลสำหรับครูและ

^{๖๐} แอนเดอร์สัน. อาร์, เฮฟ, “การพัฒนาสื่อมวลชนสำหรับนักเรียน”, (นิวเจอร์ซี : ฮาร์โรว์ เทกบุคส์, ๒๕๓๘), หน้า ๗-๘

^{๖๑} รัชนิกร ทองสุติ, “เอกสารประกอบการสอนวิชา สารสนเทศเพื่อการสอนสังคมศึกษา”, (เชียงใหม่ : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

ผู้บริหารโรงเรียนนำไปพิจารณาปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องและจุดอ่อนด้านต่าง ๆ การวัดและประเมินผลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการเรียนรู้^{๖๒}

๒.๒.๘.๑ ความหมายการวัดผลและประเมินผลการเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของการวัดผลและประเมินผลไว้ว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย หรือเปรียบเทียบลักษณะที่มีความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดส่วนการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริงและการกระทำ^{๖๓}

บุญเลี้ยง ทุมทอง ได้กล่าวไว้ว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งจำนวนและตัวเลข เพื่อหาจำนวน ลำดับ อันดับ หรือรายละเอียดของคุณลักษณะ โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสม แล้วนำผลที่ได้มาตัดสินคุณค่าวินิจฉัย และสรุปอย่างมีระเบียบ ทั้งในด้านการเรียนและด้านการสอนของผู้เรียน^{๖๔}

ศิริเดช สุชีวะ ได้ให้ความหมายของการวัดผลและประเมินผลไว้ว่า การวัดผล หมายถึง การกำหนดค่าเชิงปริมาณให้กับสิ่งที่ต้องการวัดด้วยการประเมินที่เป็นระบบและเป็นที่ยอมรับส่วนการประเมินผล หมายถึง การตีค่าหรือการให้ความหมายของผลการวัด^{๖๕}

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง ได้กล่าวว่า การประเมิน เป็นกระบวนการค้นความจำระยะยาวด้วยการใช้ส่วนต่าง ๆ ของสมอง เมื่อครูผู้สอนต้องการประเมินผู้เรียน ครูผู้สอนต้องมีเครื่องมือประเมินที่เที่ยงตรง จึงสามารถวัดสิ่งที่อยู่ในความจำระยะยาวของผู้เรียนได้^{๖๖}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของการวัดผลและประเมินผลการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการพัฒนาปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียนและตัดสินใจว่าผู้เรียนมีความรู้ทักษะความสามารถ คุณลักษณะอันพึงประสงค์อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้หรือตัวชี้วัดในระดับใด สามารถที่จะได้รับการเลื่อนชั้นหรือจบการศึกษาได้หรือไม่ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดผลและประเมินผลการเรียนของ

^{๖๒} สุวัช เกียรติมนิรัตน์, “การจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๘, หน้า ๔๔.

^{๖๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๖.

^{๖๔} บุญเลี้ยง ทุมทอง, “การวัดและประเมินผลสำหรับครูมืออาชีพ”, วารสารวิชาการ กรมวิชาการ, (๒๕๔๕) : ๗๓.

^{๖๕} ศิริเดช สุชีวะ, ชุดเครื่องมือการประเมินตนเองของครูมืออาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เนทบุ๊ก, ๒๕๔๖), หน้า ๕๔.

^{๖๖} อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง อ้างถึงใน ปรีชัย โลหะชัย, “การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามทัศนะของหัวหน้างานวิชาการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๒”, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๕๒), หน้า ๓๐.

สถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑^{๖๗}

๒.๒.๘.๒ ปัญหาการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้

สุวิมล ว่องวาณิช ได้กล่าวถึงปัญหาของการวัดการปฏิบัติงานว่ามีดังนี้^{๖๘}

- ๑) ปัญหาเครื่องมือ การพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการวัดการปฏิบัติงานยังน้อย
- ๒) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวัดกระบวนการกับการวัดผลงาน พบว่ามีการวัดผลงานมากกว่าการวัดกระบวนการ

๓) ปัญหาคุณภาพของผู้วัด มาตรฐานการให้คะแนน อคติในการให้คะแนน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ศึกษาปัญหาการวัดและประเมินผล ในมุมมอง
ของครูผู้สอน พบปัญหาดังนี้^{๖๙}

- ๑) มีความสับสนในคำศัพท์ต่าง ๆ ที่อยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๒) ขาดความมั่นใจในวิธีการปฏิบัติของการวัดประเมินผลสภาพจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคการวัดและวิธีการประเมิน
- ๓) เอกสารเกี่ยวกับการวัดและประเมินผู้เรียนในสถานศึกษาต้องการการจัดทำเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีแบบฟอร์มที่สะดวกต่อการกรอกหรือดำเนินการทำให้ครูต้องมีการระดมเพิ่ม

๒.๒.๘.๓ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

จุฑารัตน์ อินทะแสน ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลทำได้ด้วยวิธีการดังนี้ คือ
สังเกตการณ์แสดงออกของผู้เรียน แฟ้มชิ้นผลงานหรือรายงาน สัมภาษณ์ บันทึกของผู้เรียนการ
ประชุมปรึกษาระหว่างผู้เรียนและครู ความสามารถในการปฏิบัติจริงการประเมินด้วยตนเองหรือกลุ่ม
เพื่อน^{๗๐}

รุจิรัฐ ภูสวระ และจันทราณี สงวนนาม ได้กล่าวว่า การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้
เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้าน
ความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่ถึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ผลการประเมินจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ข้อบกพร่องหรือความก้าวหน้าของ

^{๖๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวปฏิบัติการวัดและ
ประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๔.

^{๖๘} สุวิมล ว่องวาณิช, การประเมินการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์,
๒๕๕๐), หน้า ๒๓๖-๒๓๗.

^{๖๙} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพลินสตูดิโอ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

^{๗๐} จุฑารัตน์ อินทะแสน, “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔” สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา
๕”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓-๕๔.

ผู้เรียน ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เหมาะสมได้ กิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้เป็น ๓ ระดับ คือ^{๗๑}

๑) การประเมินผลระดับชั้นเรียน ครูผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนในแต่ละรายวิชา เพื่อรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรทำอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้นของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อนำผลการประเมินไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น ในกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

๓) การประเมินผลระดับชาติ สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาต่างประเทศ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพของการจัดการสถานศึกษาแต่ละแห่ง

กิจกรรมการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนอาจทำได้ด้วยวิธีต่อไปนี้^{๗๒}

๑) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินผลจากงานหรือผลงานที่เป็นจริง การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งครอบคลุมถึงวิธีการดังต่อไปนี้ การนำเสนอด้วยปากเปล่า (Oral Presentation) การโต้วาที (Debates) การแสดงนิทรรศการ (Exhibitions) การรวบรวมผลงานเขียนของนักเรียน (Collections of Students Written Products) แถบบันทึกภาพผลการปฏิบัติงาน (Videotapes of Performances) การสร้างและงานประดิษฐ์โครงหุ่น (Construction and Models) การแก้ปัญหา (Solutions of Problems) พฤติกรรมของผู้เรียน (Students Behavior) การปฏิบัติงานกลุ่ม (Cooperative Group Work)

๒) การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนโดยผู้เรียนได้มีส่วนร่วมการประเมินอย่างเต็มที่ ๒ ขั้นตอน คือ ผู้เรียนแต่ละคนรวบรวมผลงานและบันทึกผลการประเมินไว้ในแฟ้มรวบรวมผลงาน (Working Folder) และนักเรียนแต่ละคนจัดและคัดเลือกผลงานจากแฟ้มรวบรวมผลงานเพื่อจัดทำแฟ้มสะสมงานต่อไป

๓) การประเมินโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardize Test) เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในรูปแบบของข้อทดสอบแบบปรนัย ซึ่งผู้เรียนทุกคนได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์วิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือหรือแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน

^{๗๑} รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร บิ๊คพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑-๖๗

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔-๖๗.

คือ^{๗๓} **สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ** กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลนั้นควรประเมินดังนี้

๑) สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนจากการแสดงความคิดเห็น ความสนใจเรียน ความร่วมมือในกิจกรรม และการรายงานของกลุ่ม

๒) ตรวจสอบความถูกต้องของการสรุปกฎเกณฑ์ลักษณะสำคัญ

๓) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อสอบและแบบฝึกหัด

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนมีหลักการดำเนินงาน ดังนี้^{๗๔}

๑) จัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผล

๒) บุคลากรทุกคนทั้งครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมปฏิบัติการวัดผล และประเมินผลเป็นมาตรฐานเดียวกันตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ

๓) วัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องควบคู่การเรียนการสอน โดยการวัดและประเมินผลความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานของผู้เรียน

๔) นำผลการวัดและประเมินมาพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียน พัฒนาการเรียนรู้เต็มศักยภาพ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดว่า การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน สถานศึกษาต้องดำเนินการ ดังนี้^{๗๕}

๑) กำหนดระเบียบการวัดและประเมินผล

๒) จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา

๓) ดำเนินการวัดผลและประเมินผลทุกช่วงชั้น

๔) พัฒนาเครื่องมือการวัดผลและประเมินผล

๕) จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผลและประเมินผลเพื่อการอ้างอิง การตรวจสอบ และพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

กมล ภูประเสริฐ ได้เสนอว่า การบริหารการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินงานที่สรุปได้ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นการเตรียมการประเมินผลการเรียนเพื่อกำหนดวิธีการเครื่องมือ และแนวปฏิบัติในการประเมิน

^{๗๓} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*, (กรุงเทพมหานคร : ภาคพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

^{๗๔} สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๙-๑๐.

^{๗๕} กมล ภูประเสริฐ, *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานครเสริมสินพรเพรส ซิสเท็ม, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓.

๒) การกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลและเครื่องมือที่จะใช้การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ และการเตรียมการในการสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการที่เป็นระบบโดยเป็นการกำหนดให้ประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินตามสภาพจริงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายทั้งการสังเกตพฤติกรรม การพิจารณาผลงานที่สะสมไว้ การฟังการนำเสนอของผู้เรียน

๓) การควบคุม ดูแล ติดตามและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การบันทึกการสังเกตและรวบรวมผลงานของนักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ

๔) การจัดทำหลักฐานการศึกษาและหลักฐานการประเมินผลตามที่กระทรวง/กรม/หน่วยงานต้นสังกัด ได้กำหนดไว้

๕) การนำผลการประเมินไปใช้การแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นการพัฒนาผู้เรียนและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงตนเอง

๖) การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ ทั้งการรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อผู้ปกครองและรายงานผลต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัดได้ทราบ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวทางการประเมินผลไว้ ดังนี้^{๗๖}

๑) กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา

๒) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สารการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๓) ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน

๔) พัฒนาเครื่องมือและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐาน ๒ ประการ ได้แก่^{๗๗}

๑) การวัดและประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง บันทึก วิเคราะห์แปลความหมายข้อมูล แล้วนำมาใช้ในการส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของครู การวัดและประเมินผล กับการสอนจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน หากขาดสิ่งหนึ่งใดการเรียนการสอนก็ขาดประสิทธิภาพ

๒) การวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้ (Summative assessment) ซึ่งมีหลายระดับ ได้แก่ เมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้ จบรายวิชาเพื่อ

^{๗๖} กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕.

^{๗๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

ตัดสินให้คะแนนหรือให้ระดับผลการเรียน ให้การรับรองความรู้ความสามารถของผู้เรียนว่าผ่านรายวิชาหรือไม่ ควรได้รับการเลื่อนชั้นหรือไม่ หรือสามารถจบหลักสูตรหรือไม่

วัฒนธรรม ระเบียบทุกซ์ ได้เสนอวิธีการวัดและประเมินผลที่ สอดคล้องแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) และการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน (Authentic Assessment)

๑. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติ และผลการปฏิบัติของผู้เรียน วิธีที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง แบบทดสอบวัดความสามารถจริงการรายงานตนเอง และแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) การประเมินตามสภาพจริงมีลักษณะที่สำคัญ คือ

๑.๑ เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลาทุกสถานการณ์ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชน

๑.๒ เป็นการประเมินที่เน้นพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง ๆ

๑.๓ เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญกับการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน

๑.๔ เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน

๑.๕ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นชีวิตจริง

๑.๖ ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่งการปฏิบัติในทุกด้าน ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๑.๗ เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้นซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้เรียน

๑.๘ เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง เช่น การวิเคราะห์การสังเคราะห์

๑.๙ ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข

๑.๑๐ เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง

จากลักษณะการประเมินตามสภาพจริง จะเห็นได้ว่าเป็นการประเมินที่เน้นการประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) โดยมีแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นนวัตกรรมการประเมินที่สำคัญและส่งเสริมสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๒. การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment)

เป็นการทดสอบความสามารถในการทำงานของผู้เรียนภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพจริงมากที่สุดซึ่งสามารถประเมินได้ ๓ ลักษณะ คือ ประเมิน กระบวนการ ประเมินผลผลิต และประเมินทั้งกระบวนการและผลผลิต

ลักษณะที่สำคัญของการประเมินภาคปฏิบัติ มีดังนี้ คือ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ของการวัดอย่างชัดเจน มีการกำหนดวิธีทำงาน มีการกำหนดความสำเร็จของงาน มีคำสั่งควบคุม

สถานการณ์ในการปฏิบัติงาน มีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจนและมีการประเมิน พฤติกรรมขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติงาน

กระบวนการประเมินภาคปฏิบัติ ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการต่อไปนี้ในการประเมิน คือ

๒.๑ การสืบค้น (Inquiry) โดยการถามผู้เรียนตรง ๆ เกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อตนเองต่อการปฏิบัติงาน และประเมินความสำเร็จของตน โดยอาจให้ผู้เรียนรายงานผลด้วย การเขียน หรือพูดหรือบันทึกข้อดีข้อด้อยของตนเองในการทำงาน

๒.๒ การสังเกต (Observation) โดยการสังเกตผู้เรียนขณะที่เรียน และทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ซึ่งครูควรสังเกตอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงของผู้เรียน

๒.๓ การวิเคราะห์ (Analysis) โดยการวิเคราะห์การปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละคน ขณะที่ปฏิบัติงานหรือเมื่องานเสร็จสิ้นเพื่อค้นหาว่างานส่วนไหนที่ดี และส่วนไหนที่ควรปรับปรุง

๒.๔ การทดสอบ (Testing) โดยการวัดการปฏิบัติของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อตัดสินระดับความสำเร็จในการเรียนรู้ตามผลงานหรือตามกระบวนการที่กำหนดแบบทดสอบอาจใช้ความสามารถในการเรียนรู้ ระดับทักษะที่ได้จากการปฏิบัติ การบรรลุเป้าหมายการจัดการเรียนรู้หรือเจตคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยสามารถประเมินเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม หรือให้ผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อน

ประเภทของเครื่องมือวัดภาคปฏิบัติ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑) การเขียน เป็นการวัดการประยุกต์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง เช่น การเขียนแบบการสร้างแผนที่ การแปลโจทย์ปัญหาเป็นรูปภาพ การแต่งกลอน การเขียนโครงร่างวิทยาศาสตร์

๒) การจำแนกและระบุกระบวนการปฏิบัติ เป็นการระบุชื่อเครื่องมือ ชิ้นส่วน ขั้นตอนการทำงาน หรือจำแนกสิ่งที่ไม่เหมือนกัน

๓) การสร้างสถานการณ์จำลอง เป็นการสอบวัดโดยกำหนดสถานการณ์ที่คล้ายสถานการณ์จริงให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหา บอกขั้นตอนหรือวิธีการทำงานเพื่อสร้างงานหรือระงับความเสียหาย

๔) การกำหนดตัวอย่างงาน คือ ครูให้ผู้เรียนศึกษาตัวอย่างงานแล้วทำตามแบบให้เหมือนหรือดีกว่า อาจประเมินผลสำเร็จทั้งชิ้นหรือเพียงบางส่วนก็ได้

๓. การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) เป็นแนวทางหนึ่งของการประเมินตามสภาพจริง สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่เกิด จากกระบวนการเรียนรู้และการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างชัดเจน หลักการสำคัญในการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน

๓.๑ ด้านเนื้อหาวิชา จะต้องสะท้อนความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาวิชา ทักษะความสามารถและคุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน

๓.๒ ด้านการเรียนรู้ จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้จากผลงานของผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ หรืองาน และตรวจสอบปรับปรุงด้วยตนเอง รวมทั้งมีการประเมินตนเอง และเน้นบรรยากาศการเรียนรู้อย่างอิสระ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ให้คำชี้แจงกระตุ้นสร้างขวัญและกำลังใจ

๓.๓ ด้านความเสมอภาค คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปสู่เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

ประเด็นที่ควรเน้นในการประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน ประกอบด้วยความเข้าใจในความคิดรวบยอด กระบวนการหรือขั้นตอนที่ใช้ ทักษะการแก้ปัญหา การสื่อความหมาย และผลสำเร็จของงาน โดยมีการให้คะแนน ๒ แบบ คือ

๑. การให้คะแนนเป็นภาพรวม คือ การให้คะแนนโดยดูจากภาพรวมของชิ้นงานว่ามีความคิดรวบยอด การสื่อความหมาย กระบวนการที่ใช้และผลงาน แล้วบรรยายคุณภาพของงานเป็นระดับ

๒. การให้คะแนนเป็นรายองค์ประกอบ คือ การให้คะแนนโดยพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของงาน และบรรยายคุณภาพของงานแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับ

การประเมินผลการเรียนโดยใช้แฟ้มสะสมผลงานของนักเรียนมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ๗ ประการ คือ

๑. ต้องมีการประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน
๒. ต้องมีการเก็บบันทึกข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ บันทึกเก็บรวบรวมจากผลงานผู้เรียน การสังเกต บันทึกผลระหว่างเรียน บันทึกวิธีการทำงาน เพื่อพิจารณาตัดสินความก้าวหน้าและผลสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน
๓. ต้องมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากการบันทึกและแสดงผล เพื่อผู้ปกครอง ผู้สอน และผู้เรียนจะได้รับและปรับปรุงการเรียนเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางการเรียนต่อไป
๔. ต้องมีการสะท้อนตนเองจากการประเมินตนเองของผู้เรียนหรือจากเพื่อนร่วมชั้น
๕. ต้องมีการนำผลประเมินของแต่ละบุคคลไปพัฒนากระบวนการเรียน
๖. ต้องมีความร่วมมือกันในการทำงานระหว่างครูและผู้เรียน
๗. ต้องมีการนำผลการประเมินแต่ละครั้งมาตรวจสอบพิจารณา เพื่อปรับปรุง หรือยืดหยุ่นวิธีการสอน สื่อการสอน หรือเกณฑ์มาตรฐานของงานให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนแต่ละคน^{๗๘}

สรุปว่า การวัดผลประเมินผล คือ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียน และการเรียนรู้ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาใช้ในการส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ของผู้เรียน กระบวนการวัดผลประเมินผลโดยใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ใช้วิธีการสังเกตประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

๒.๒.๙ ด้านบทบาทของอาจารย์ผู้สอน

ด้านบทบาทของครูในการดำเนินการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเมื่อแนวโน้มของกระบวนการเรียนรู้เปลี่ยนไป ครูซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพตนเองให้มากที่สุด มีผู้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้

^{๗๘} วัฒนาพร ระงับทุกข์, “แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”, (กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อ ๑๙๙๙ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓-๖๑.

กุลยา ตันติผลาชีวะ ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการสอนโดยเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ๓ ด้าน คือ

๑. ผู้วางแผนการเรียนรู้

ถ้าการเรียนรู้ คือ การสร้างสาระความรู้ไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้แล้วการจัดการเรียนรู้จะไม่ใช่การบอกข้อความหรือข้อมูลแก่ครูจะเป็นผู้วางแผนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองบทบาทของครูในฐานะของผู้วางแผนการเรียนรู้ มี ๒ บทบาท คือ

๑.๑ ครูเป็นผู้ย่อยหลักสูตรสู่กระบวนการเรียนรู้ การสอน คือ การนำเนื้อหาวิชาตามที่กำหนดในหลักสูตรมาตีเป็นมโนคติ (Concepts) หลักการกฎและข้อเท็จจริงโดยพิจารณาประกอบกัน จุดประสงค์ของหลักสูตร แจกจัดลำดับเป็นหน่วยการเรียนรู้ หน่วยย่อย ๆ เพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม กับหน่วยเนื้อหานั้น

๑.๒ ครูเป็นผู้พัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต่างจากการสอนโดยเน้นเนื้อหาวิชา และกิจกรรมที่ครูกระทำตรงประสบการณ์การเรียนรู้ในแต่ละวิชา ผู้เรียนต้องปฏิสัมพันธ์กับเงื่อนไขการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้มาจากการกระทำ ปฏิบัติ และสัมผัสสิ่งที่เรียนด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยครูเป็นผู้จัดระเบียบเนื้อหาไว้นักเรียนจะเรียนอย่างไรจึงจะบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการ แต่ความต้องการการเรียนรู้ของเด็กต่างกัน การใช้ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อการจะสื่อเนื้อหาไปสู่ผู้เรียนมาก

๒. ผู้จัดหน่วยการเรียนรู้การสอน

จากจุดประสงค์ของหลักสูตร และรายวิชาในหลักสูตร ครูต้องนำเนื้อหาวิชาออกมาออกแบบจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ในรายละเอียด ตามลำดับ จากง่ายไปหายากทั้งวิชาตั้งแต่เริ่มต้น จนจบวิชา หน่วยการเรียนรู้ที่ครูกำหนดนี้จะต้องยืดหยุ่นที่ผู้เรียนสามารถเลือกกิจกรรมและประสบการณ์ได้ หน่วยการเรียนรู้ทุกหน่วยที่ออกแบบต้องตรงกับจุดประสงค์ของวิชา และสนองตอบความต้องการของผู้เรียน เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้ต้องสั้น ง่าย มีเป้าหมายชัดเจน ในขณะเดียวกัน ครูต้องสังเกตและพร้อมให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนได้ ผู้เรียนเห็นความสำเร็จของตน และแนวทางของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการสอนนี้ครูจะทำหน้าที่ในฐานะผู้วินิจฉัยการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอีกส่วนด้วย

๓. พัฒนาการเรียน

ครูจะต้องเป็นผู้มีความหลากหลายในทางวิชาการ เพราะในกระบวนการจัดการเรียน ครูต้องประสบปัญหาต่าง ๆ จากผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน เคารพตนเอง รักกลุ่ม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่ม บทบาทสำคัญของครูในฐานะพัฒนาการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ

๓.๑ ผู้จูงใจให้ผู้เรียนสนใจกับการเรียนการสอนทุกวิธีมีผลต่อผู้เรียน แต่การที่จะทำให้ผลที่เกิดขึ้นเพิ่มพูน ครูจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนอยู่เสมอ พฤติกรรมของครูที่จะจูงใจผู้เรียน คือ ครูต้องทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนอยู่เสมอ พฤติกรรมของครูที่จะจูงใจผู้เรียน คือ ครูต้องกระตุ้นหรือรื้อฟื้นอยู่เสมอกับความสนใจและวิธีเรียนที่ผู้เรียนเป็นผู้เลือกที่จะศึกษาครูต้องใช้การสื่อสารที่น่าจะทำให้ผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ที่ต้องการทั้งการพูด การใช้ภาษา การใช้อุปกรณ์ การสื่อสื่อดิจิทัล การสาธิตและกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสร้างบรรยากาศในการเรียนโดยให้

ผู้เรียนรู้สึกสนุกกับการเรียนที่จะเดินไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ และครูต้องยอมรับเด็กที่มีผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ครูต้องสามารถดำรงเนื้อหาวิชาได้ตลอดหลักสูตร โดยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ให้โอกาสผู้เรียนแต่ละคนประสบความสำเร็จในการเรียนแต่ละหน่วยได้

๓.๒ ผู้สนับสนุนการเรียน ครูผู้สนับสนุนการเรียน หมายถึง ครูที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามจุดประสงค์และเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ด้วยความจริงใจความแตกต่างของครูที่สอนวิชากับครูที่สนับสนุนการเรียน

๓.๓ ผู้สร้างบรรยากาศการเรียน บรรยากาศการเรียนมีความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนการเรียนรู้ไม่เครียด สนุก จะทำให้ผู้เรียนตื่นตัวในการเรียน อีกทั้งชั้นเรียนต้องเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ด้วย การจัดชั้นเรียนมีความจำเป็นสำหรับการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตรงที่เป็นการอำนวยความสะดวกในการเรียน หลักการสำคัญของการจัดชั้นเรียนต้องให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน มีบรรยากาศทางสังคมที่ดี ส่งเสริมความร่วมมือและวิธีการทำงานทั้งกลุ่มและเดี่ยว

๓.๔ ผู้ประเมินผู้ป้อนข้อมูลกลับ การเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นอิสระของการเรียนการสอนสังเกตความก้าวหน้าของผู้เรียนและพฤติกรรมของผู้เรียนมีความหมายต่อผู้เรียนมาก เพราะครูจะสามารถบอกวิถีทางการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน การช่วยเหลือ การให้คำแนะนำที่เหมาะสม และจำเป็นกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล^{๗๙}

กรมสามัญศึกษา ได้กล่าวถึงบทบาทของครูกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญว่าครูจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทของผู้สอน จากที่ยืนอยู่หน้าชั้นตลอดกาลมาเป็นลักษณะต่อไปนี้

๑. ผู้จัดการ เป็นผู้กำหนดบทบาทให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม แบ่งกลุ่มหรือจับคู่ เป็นผู้มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบแก่นักเรียนทุกคน จัดการให้ทุกคนได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถความสนใจของตน

๒. ผู้ร่วมทำกิจกรรม เข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มจริง ๆ พร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็นหรือเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวช่วยนักเรียนขณะทำกิจกรรม

๓. ผู้ช่วยเหลือแนะนำแหล่งวิทยาการ คอยให้คำตอบเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ

๔. ผู้สนับสนุนและเสริมแรง ช่วยสนับสนุนด้านสื่อ อุปกรณ์หรือให้คำแนะนำที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือปฏิบัติด้วยตนเอง

๕. ผู้ติดตามตรวจสอบ คอยตรวจสอบงานที่นักเรียนผลิตขึ้นมาก่อนที่นักเรียนจะส่งต่อไปให้นักเรียนคนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความถูกต้อง^{๘๐}

^{๗๙} กลุยา ตันติผลาชีวะ, “เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องบทบาทของครูในการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. ๔-๖ ตุลาคม ๒๕๔๒ ณ โรงเรียนแอ๊ดเวเนตีสเอ็กมัย”, (เอกสารอัดสำเนา ๒๕๔๒), หน้า ๓-๗.

^{๘๐} กรมสามัญศึกษา, “การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”, (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๘ เอกสารอัดสำเนา ๒๕๔๑), หน้า ๕.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ ได้กล่าวถึงบทบาทผู้สอนในการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ผู้สอนจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยมีบทบาทดังนี้

๑. เป็นผู้เสนอ (Presenter)
๒. เป็นผู้สังเกต (Observer)
๓. เป็นผู้ถามคำถาม (Question asker)
๔. เป็นผู้ให้การเสริมแรง (Reinforcer)
๕. เป็นผู้แนะนำ (Director)
๖. เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflector)
๗. เป็นผู้จัดบรรยากาศ (Atmosphere organizer)
๘. เป็นผู้จัดระบบ (Organizer)
๙. เป็นผู้แนะแนว (Guide)
๑๐. เป็นผู้ประเมิน (Evaluator)^{๘๑}

สรุปว่า ครูมีบทบาทที่สำคัญ คือ ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน และได้จัดกิจกรรมทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนอยู่เสมอ พร้อมจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนอยู่เสมอ

๒.๒.๑๐ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

จัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอนนั้นมีผลต่อการเรียนการสอนและประสิทธิภาพของการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่งผลต่อการเรียนการสอน แต่กลับตรงกันข้ามถ้าสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอนที่อยู่รอบตัวผู้เรียนไม่เหมาะสมหรือประสบกับปัญหาด้านนี้การเรียนการสอนย่อมจะประสบความล้มเหลวอย่างแน่นอน

ทศนา แคมมณี สภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดผู้สอน และผู้เรียนมากที่สุด ก็คือสภาพแวดล้อมในห้องเรียน อันได้แก่ แสง เสียง สี อากาศ ขนาดห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน เป็นต้น ย่อมส่งผลต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนและครู^{๘๒}

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นลักษณะของห้องเรียนที่มีบรรยากาศทางกายภาพเหมาะสม ควรเป็นดังนี้

๑. ห้องเรียนมีสีสันทนดูและเหมาะสม สบายตา อากาศถ่ายเทได้ดี ปราศจากเสียงรบกวนและมีขนาดกว้างขวางเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

^{๘๑} พิมพันธ์ เดชะคุปต์, “แนวคิดและแนวทางของการจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง”, อ้างแล้ว, หน้า ๔.

^{๘๒} ทศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า ๑๗-๑๘.

๒. ห้องเรียนควรมีบรรยากาศความเป็นอิสระของการเรียน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท

๓. ห้องเรียนต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ น่าอยู่ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๔. สิ่งที่อยู่ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น กระดาน จอรับภาพ เครื่องฉายข้ามศีรษะ สามารถเคลื่อนย้าย และสามารถดัดแปลง ให้เอื้ออำนวยต่อการสอน และการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ได้

๕. ควรจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น ให้มีความเหมาะสมต่อการสอนวิธีต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เหมาะสมต่อวิธีการสอนโดยกระบวนการกลุ่ม วิธีบรรยาย หรือวิธีการแสดงละคร เป็นต้น ดังนั้นการจัดโต๊ะเรียนในห้องเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างบรรยากาศทางการเรียน การจัดโต๊ะเรียนควรคำนึงถึง

๑) จำนวนผู้เรียน

๒) สภาพห้องเรียน

๓) ความสามารถของผู้เรียน

๔) สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา^{๘๓}

สมศักดิ์ คงเที่ยง สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนการสอนประกอบด้วย

๑. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น อาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องสมุด สนามหญ้า สถานที่พักผ่อน และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสนใจ สนับสนุน จัดหาทำให้อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมีมาตรฐานที่พอจะส่งเสริมงานวิชาการให้เจริญงอกงามได้

๒. สิ่งแวดล้อมทางวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีโครงการหรือแผนงานที่จะทำให้ครูมีความรู้ความสามารถและมีทักษะทางการเรียนการสอนให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ^{๘๔}

ธีรยุทธ พึ่งเทียร การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนที่น่าเรียนรู้ อยู่แล้ว มีความสุข เด็กทุกคนอยากอยู่ในห้องเรียน ครูอาจจะจัดมุมการเรียนรู้ตามมุมต่าง ๆ ของห้องเรียน เช่น มุมศิลปะ มุมธรรมชาติชีวิต ที่เด็กเรียนรู้ อยากเรียน อยากสัมผัส การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานของครูถือว่าสำคัญยิ่ง ครูผู้สอนจะต้องสร้างบรรยากาศห้องเรียน ให้เด็กเกิดความมั่นใจในการเรียนและมีความสนใจต่อกระบวนการเรียนรู้^{๘๕}

กิดานันท์ มลิทอง ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ สภาพห้องเรียนซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพทั้งในเรื่อง แสงสว่าง อุณหภูมิภายในห้องเรียน เสียงรบกวนจากภายนอก จะทำให้ผู้เรียนขาดสมาธิ ลดความกระฉับกระเฉง ไม่มีความ

^{๘๓} พิมพ์พันธ์์ เฉลิมคุปต์, การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดวิธีการและเทคนิคการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เดอะมาสเตอร์ กรุ๊ป, ๒๕๔๔), หน้า ๔๙

^{๘๔} สมศักดิ์ คงเที่ยง, หลักการบริหารการศึกษา, หน้า ๖๔.

^{๘๕} ธีรยุทธ พึ่งเทียร, คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู, หน้า ๑๖.

กระตือรือร้นหาความตั้งใจเรียนอันส่งผลให้การเรียนรู้หย่อนประสิทธิภาพและไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้^{๕๖}

พรรณิ ชูทัย กล่าวถึงบรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอน จัดแบ่งได้ ๖ ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

๑. บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ

๒. บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสดำเนินการตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดด้วย โดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกตึงเครียด

๓. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่ามีนักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความยอมรับนับถือตนเอง

๔. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจนักเรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือ จะทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน

๕. บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) การควบคุมในที่นี้ หมายถึง การฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มีใจในการควบคุม ไม่ให้อิสระ ครูต้องมีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียนและฝึกให้นักเรียนรู้จักสิทธิ หน้าที่ของตนเองอย่างมีขอบเขต

๖. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบผลสำเร็จให้มากกว่าพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่สิ่งที่ล้มเหลว จะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น^{๕๗}

สุนน อมรวิวัฒน์ ได้สรุปผลการวิจัยเรื่องสภาพในปัจจุบันและปัญหาด้านการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาไว้ สรุปได้ว่า บรรยากาศในชั้นเรียนต้องมีลักษณะทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างความสนใจใฝ่รู้และศรัทธาต่อการเรียน ดังนั้นจึงสามารถแบ่งประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียนได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. บรรยากาศทางกายภาพ (Physical Atmosphere)

บรรยากาศทางกายภาพหรือบรรยากาศทางด้านวัตถุ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย น่าดู มีความสะอาด มีเครื่องใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะส่งเสริมให้การเรียนรู้ของนักเรียนสะดวกขึ้น เช่น ห้องเรียนมีขนาดที่

^{๕๖} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีและสื่อสารเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖-๒๙.

^{๕๗} พรรณี ชูทัย, จิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมแพคท์ พรีนซ์ จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๖๑-๒๖๓.

เหมาะสม แสงเข้าถูกทาง และมีแสงสว่างเพียงพอ กระดานดำมีขนาดเหมาะสม โต๊ะเก้าอี้ขนาดเหมาะสมกับวัยนักเรียน เป็นต้น

๒. บรรยากาศทางจิตวิทยา (Psychological Atmosphere)

บรรยากาศทางจิตวิทยา หมายถึง บรรยากาศทางด้านจิตใจที่นักเรียนรู้สึกสบายใจ มีความอบอุ่น มีความเป็นกันเอง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และมีความรัก ความศรัทธาต่อผู้สอน ตลอดจนมีอิสระในความกล้าแสดงออกอย่างมีระเบียบวินัยในชั้นเรียน^{๘๘}

อรรถพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์ ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมทางการเรียน (Learning Environment) หมายถึง สภาวะใด ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Concrete Environmental) หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ได้แก่ สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติ อันได้แก่ ต้นไม้ พืช ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม (Abstract Environment) หรือสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological Environmental) ได้แก่ ระบบคุณค่าที่ยึดถือ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรม ของกลุ่มสังคมข่าวสาร ความรู้ ความคิด ตลอดจนความรู้สึนึกคิด และเจตคติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นของตนเองหรือคนอื่นก็ตามก็จัดว่าเป็นสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องเอาใจใส่ และจัดเตรียมสถานที่หรือสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจและได้ผล^{๘๙}

ชาญชัย อาจินสมजार กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชั้นเรียน พร้อมกับการจัดเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์มีอิทธิพลต่อสติปัญญา สังคม และอารมณ์ และเป็นสิ่งกำหนดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จหรือไม่ และนักเรียนจะเรียนรู้ ได้มากน้อยเพียงใด สภาพแวดล้อมในการเรียนควรเป็นสภาพที่สบาย น่าสนใจสำหรับการเรียนและการทำกิจกรรม มีการจัดระเบียบเป็นอย่างดีสำหรับกิจกรรมการสอนและการเรียนรู้ สนับสนุนและส่งเสริมการสอนและการจัดการที่มีประสิทธิผล จัดที่ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีกลยุทธ์การสอนหลากหลาย^{๙๐}

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์ ให้ความเห็นว่าการจัดสภาพแวดล้อม สำหรับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน สภาพแวดล้อมนี้จะรวมถึงการจัดโครงสร้างและ การใช้พื้นที่ในห้องเรียน และปฏิสัมพันธ์ทางวาจาและไม่ใช่วาจาที่เกิดขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงเงื่อนไขสภาพแวดล้อมของห้องเรียนในด้านอุณหภูมิ เสียง กลิ่น และแสง ที่จะมีผลต่อความรู้สึกในขณะทำกิจกรรมในห้องเรียนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าครูจะควบคุมลักษณะทางกายภาพที่มีอยู่อย่างมากมายได้เพียงเล็กน้อย แต่ครูก็มีอิสรภาพในการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่อำนวยความสะดวก

^{๘๘} สมุน อมรวิวัฒน์, การเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร : ป.สัมพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๕.

^{๘๙} อรรถพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์, สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗.

^{๙๐} ชาญชัย อาจินสมजार, “บรรยากาศในชั้นเรียนและการจูงใจนักเรียน”, (วารสารวิชาการ : ๒๕๔๔), หน้า ๔๒.

ความสะดวกที่ให้อัตถุประสงค์ของการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ ทุกโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้อย่างมากมาย ตั้งแต่หน้าประตูของโรงเรียนออกไปจนถึงที่อยู่อาศัยในชุมชนและแหล่งข้อมูลประเภทหนึ่งสำหรับการจัดการเรียนรู้ก็คือ สื่อที่มีมากมายหลายชนิดในชุมชน เช่น องค์กรและธุรกิจต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ^{๔๑}

สรุปว่า การจัดสภาพแวดล้อมภายในบริเวณโรงเรียนก็ต้องเอื้อต่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมบุคคล คือ ครูและเพื่อนรอบข้างจะต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดี มีห้องเรียนมีจำนวนเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดชั้นเรียนที่เหมาะสม เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งเสริมการเรียนการสอนมีอย่างเพียงพอและทันสมัย

๒.๓ ข้อมูลทั่วไปหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มคอ.๒

๒.๓.๑ ข้อมูลทั่วไป

๑. ประวัติ รหัสและชื่อหลักสูตร

ภาษาไทย : หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

ภาษาอังกฤษ: Bachelor of Arts Program in Social Studies

๒. ชื่อปริญญาและสาขาวิชา

ชื่อเต็ม (ภาษาไทย): พุทธศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา)

ชื่อย่อ (ภาษาไทย) : พธ.บ. (สังคมศึกษา)

ชื่อเต็ม (ภาษาอังกฤษ) : Bachelor of Arts (Social Studies)

ชื่อย่อ (ภาษาอังกฤษ) : B.A. (Social Studies)

๓. วิชาเอกหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะของหลักสูตร

เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการเรียนรู้สังคมศึกษา และนำความรู้ทาง พุทธศาสตร์และสังคมศึกษามาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมแก่นิสิต โดยจัดการเรียนการสอนทั้ง ทฤษฎีและปฏิบัติ และวิชาชีพ เพื่อการทำงานร่วมกับคนอื่น และถ่ายทอดวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตร

จำนวน ๑๘๔ หน่วยกิต

๕. รูปแบบของหลักสูตร

๕.๑ รูปแบบหลักสูตรระดับปริญญาตรี หลักสูตร ๕ ปี

๕.๒ ภาษาที่ใช้การจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย

๕.๓ การรับเข้าศึกษา รับนิสิตไทย และนิสิตต่างประเทศที่สามารถใช้ภาษาไทยได้

เป็นอย่างดี

๕.๔ ความร่วมมือกับสถาบันอื่น เป็นหลักสูตรเฉพาะของมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนโดยตรง

^{๔๑} สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์, การสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา” (นครราชสีมา : K.P. COMPUTER, ๒๕๔๐), หน้า ๒๗๘.

๕.๕ การให้ปริญญาแก่ผู้สำเร็จการศึกษา ให้ปริญญาเพียงสาขาเดียวคณะ
ครุศาสตร์

๖. สถานภาพของหลักสูตรและการพิจารณาอนุมัติ/เห็นชอบหลักสูตร

☒ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๖ ปรับปรุงจากหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ เปิดสอน ภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

☒ คณะกรรมการประจำคณะครุศาสตร์ มีมติเห็นชอบในคราวประชุม ครั้งที่
๑/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

☒ สภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ความเห็นชอบ
หลักสูตร ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๖

☒ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติหลักสูตรในการประชุม
ครั้งที่ ๒/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๖

๗. ความพร้อมในการเผยแพร่หลักสูตรคุณภาพและมาตรฐาน

☒ หลักสูตรมีความพร้อมเผยแพร่คุณภาพและมาตรฐานตามมาตรฐานคุณวุฒิ
ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๕๗

๘. อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา

ผู้ที่จบปริญญาตรีสาขาวิชาสังคมศึกษา สามารถประกอบวิชาชีพครู และสามารถสอบ
ทำงานราชการใน ตำแหน่งที่ ก.พ. กำหนดว่าเป็นผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต หรือทำงานอื่น
ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน โดย สามารถเข้าทำงานได้ตามในหน้าที่ต่างๆ ได้ดังนี้

๑. ครูสอนสังคมศึกษา และวิชาที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน
๒. ครูสอนสังคมศึกษาทั้งในหน่วยงานราชการและเอกชน
๓. อาชีพด้านการบริการสังคมในหน่วยงานของรัฐและเอกชน
๔. อาชีพเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคม/สังคมสงเคราะห์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๙. ชื่อ เลขประจำตัวบัตรประชาชนตำแหน่ง และคุณวุฒิการศึกษาของอาจารย์
ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

๙.๑ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

ที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่งทาง วิชาการ	คุณวุฒิ/สาขา	สถาบัน	ปีที่ สำเร็จ
๑	นายณัฐพล ลึกสิงห์แก้ว	อาจารย์	ศษ.ม.(การสอน สังคม) ศน.บ.(การศึกษา)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๔๑ ๒๕๓๓
๒	นายสมหมาย ดุษอดรัมย์	ผู้ช่วย ศาสตราจารย์	M.A.(Social Studies) พธ.บ. (สังคมศึกษา)	Poona University, India มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๒๖ ๒๕๒๓

๓	นายธีรยุทธ พึงเที่ยร	รอง ศาสตราจารย์	Ph.D.(Sociology Economics) M.A. (Sociology)	Magadh University, India Magadh University, India	๒๕๓๗ ๒๕๒๖
---	-------------------------	--------------------	--	--	--------------

๙.๒ อาจารย์ประจำหลักสูตร

ที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่งทาง วิชาการ	คุณวุฒิ/สาขา	สถาบัน	ปีที่ สำเร็จ
๑	นายณัฐพล ลีกลิงห์ แก้ว	อาจารย์	ศษ.ม.(การสอน สังคม) ศน.บ.(การศึกษา)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ราชวิทยาลัย	๒๕๔๑ ๒๕๓๓
๒	นายสมหมาย ดุยอด รัมย์	ผู้ช่วย ศาสตราจารย์	M.A.(Social Studies) พธ.บ. (สังคม ศึกษา)	Poona University, India มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๒๖ ๒๕๒๓
๓	นายธีรยุทธ พึงเที่ยร	รอง ศาสตราจารย์	Ph.D.(Sociology Economics) M.A. (Sociology)	Magadh University, India Magadh University, India	๒๕๓๗ ๒๕๒๖
๔	พระสุวรรณเมธา ภรณ์ (ขุนทอง ขุน อินทร์)	ผู้ช่วย ศาสตราจารย์	M.A.(Political Science) พธ.บ.(มนุษยสง เคราะห์ศาสตร์)	Poona University, India มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย	๒๕๓๐ ๒๕๔๒
๕	นายบุญเลิศ จีร์ภัทร์	ผู้ช่วย ศาสตราจารย์	พบ.ม.(พัฒนาทาง เศรษฐกิจ วท.บ. (สถิติ)	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	๒๕๔๒ ๒๕๑๙

๑๐. สถานที่จัดการเรียนการสอน

สถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอน คือ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑๑. สถานการณ์ภายนอกหรือการพัฒนาที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตร

๑๑.๑ สถานการณ์หรือการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

สถานการณ์การพัฒนาหลักสูตรจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) เนื่องจากในยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ กล่าวคือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้ พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของ

กำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าว สู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการ สร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม พิจารณาด้านวงการศึกษาไทยในปัจจุบัน พบว่าเกิดปัญหาการขาดแคลนครู และการที่ครูสอนไม่ ตรงสาขาวิชาที่จบมา โดยเฉพาะสาขาวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ไม่หน้าจะขาดแคลนครูที่จบด้าน สังคม ศึกษา สังคมศึกษาถือว่าเป็นรายวิชาที่มีกลุ่มสาระความรู้ครอบคลุมในการพัฒนานักเรียนให้ เป็นคนที่สมบูรณ์มี คุณภาพประสิทธิภาพ มีทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้ด้วยดีมี ความสุข อีกทั้งการที่ประเทศไทยเป็น สมาชิกประชาคมอาเซียน ก็ต้องมีการเตรียมความพร้อมของ คนไทยและเด็กไทยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ต่อไป

๑๑.๒ สถานการณ์หรือการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม

การวางแผนพัฒนาหลักสูตร ได้คำนึงถึงสถานการณ์ของการพัฒนาสังคมและ วัฒนธรรม เนื่องจากสังคมยุคการสื่อสารไร้พรมแดน เสรีทางการค้า ทำให้เกิดการแข่งขันทั้งภายใน และภายนอกประเทศ การผลิตบุคลากรที่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่มุ่งไปสู่สังคมแห่ง ความรู้ ที่แข่งขันกันด้วยความรู้

ความสามารถ และมีความเข้าใจในผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งจะช่วยชี้นำและ ขับเคลื่อนให้การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปในรูปแบบที่สอดคล้องและ เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมไทย

๑๒. ผลกระทบจาก ข้อ ๑๑ ต่อการพัฒนาหลักสูตรและความเกี่ยวข้องกับพันธกิจ ของสถาบัน

๑๒.๑ การพัฒนาหลักสูตร ผลกระทบจากสถานการณ์ภายนอกต่อการศึกษาคือ จำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรในเชิงรุกที่มี ศักยภาพและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามวิวัฒนาการของสังคม และรองรับการสื่อสารทั้งในประเทศไทยและ ต่างประเทศ โดยการผลิตบุคลากรทางวิชาชีพครูซึ่งถือ ว่าเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเยาวชนสู่สังคมแห่งการ แข่งขันที่ต้องมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่มั่นคง ซึ่งต้องมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ทันที และมีศักยภาพสูงในการ พัฒนาตนเองให้เข้ากับลักษณะ งานทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ รวมถึงความเข้าใจในผลกระทบทางด้านต่างๆ ที่ มีต่อสังคม โดยต้อง ปฏิบัติตนอย่างมีอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งเป็นไปตาม นโยบายและ วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยด้านมุ่งจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนา จิตใจและสังคม

๑๒.๒ ความเกี่ยวข้องกับพันธกิจของสถาบัน

ผลกระทบจากสถานการณ์หรือการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อพันธกิจ ของ มหาวิทยาลัยที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์ สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจ และสังคม และมุ่งธำรงปณิธานในการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับ พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ เพื่อผลิตบัณฑิตที่เป็นคนดีและเก่งอย่างมีสมรรถภาพ การจัดการศึกษา และวิจัยอย่างมีคุณภาพ บริการวิชาการ ได้อย่างมีคุณภาพ และบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อม ทั้งส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมให้คงไว้สืบไป

๑๓. ความสัมพันธ์กับหลักสูตรอื่นที่เปิดสอนในคณะ/ภาควิชาอื่นของสถาบัน

๑๓.๑ กลุ่มวิชา/รายวิชาในหลักสูตรนี้ที่เปิดสอนโดยคณะ/ภาควิชา/หลักสูตรอื่น

- หมวดวิชาศึกษาทั่วไป
- วิชาแกนพระพุทธศาสนา

๑๓.๒ กลุ่มวิชา/รายวิชาในหลักสูตรที่เปิดสอนให้ภาควิชา/หลักสูตรอื่นต้องมาเรียน

- ไม่มี

๑๓.๓ การบริหารจัดการ

หัวหน้าภาควิชา ผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องประสานงานกับอาจารย์ผู้แทนจากคณะอื่นที่เกี่ยวข้อง ด้านเนื้อหาสาระ การจัดตารางเรียนและสอบ และความสอดคล้องกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามมาตรฐาน คุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา

๒.๓.๒ ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร

๑. ปรัชญา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

๑.๑ ปรัชญา หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็น หลักสูตรที่มีความเชื่อว่าบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา จะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้และใฝ่รู้ด้านวิชาการ มี จิตวิทยาของความเป็นครู และจิตสำนึกในการบริการ และช่วยเหลือบุคคลตามจรรยาบรรณวิชาชีพบน พื้นฐานของคุณธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

๑.๒ วัตถุประสงค์

เพื่อผลิตบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

- ๑.๒.๑ มีความรู้ ความเข้าใจ ในสังคมศึกษา
- ๑.๒.๒ มีทักษะด้านการสอน ด้านการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข และการสื่อสารเทคโนโลยี
- ๑.๒.๓ สามารถพัฒนารูปแบบการสอน และจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- ๑.๒.๔ สามารถนำความรู้ทางสังคมศึกษาไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๑.๒.๕ เป็นผู้นำด้านการสอนสังคมศึกษาที่มีคุณธรรม ศีลธรรม และมนุษยธรรม
- ๑.๒.๖ มีจิตอาสาในการให้บริการช่วยเหลือบุคคลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ
- ๑.๒.๗ มีความรับผิดชอบและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

๑.๓ คุณลักษณะบัณฑิต

๑.๓.๑ มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ถ่อมตน เป็นแบบอย่างที่ดี และทำหน้าที่พลเมืองดี รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เข้าใจ เห็นคุณค่าตนเอง และผู้อื่นตามความเป็นจริง

๑.๓.๒ มีความอดทน ใจกว้างและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการทำงานร่วมกัน กับผู้เรียนและผู้ร่วมงานทุกกลุ่ม

๑.๓.๓ มีความรอบรู้และมีความสามารถประยุกต์ความเข้าใจอันถ่องแท้ในทฤษฎี และระเบียบ วิธีการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างความรู้ใหม่

๑.๓.๔ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหา และข้อโต้แย้งโดยการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำ ในการแสวงหาทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมและปฏิบัติได้

๑.๓.๕ มีความสามารถในการพิจารณาแสวงหา และเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาทาง วิชาการ วิชาชีพและสังคมอย่างมีเหตุผล โดยการบูรณาการศาสตร์แบบสหวิทยาการ และพหุวิทยาการเพื่อ เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๓.๖ มีความสามารถในการติดตามพัฒนาการของศาสตร์ทั้งหลาย และมีความมุ่งมั่นในการ พัฒนาสมรรถนะของตนอยู่เสมอ

๒. แผนพัฒนาปรับปรุง

คาดว่าจะดำเนินการให้แล้วเสร็จครบถ้วนภายในรอบปีการศึกษา (๕ ปี)

แผนการพัฒนา/เปลี่ยนแปลง	กลยุทธ์	หลักฐาน/ตัวบ่งชี้
๑. ปรับปรุงหลักสูตรให้มีมาตรฐาน ไม่ ต่ำกว่ามาตรฐานวิชาชีพที่คุรุสภา กำหนด และสอดคล้องกับเกณฑ์ มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ อุดมศึกษาแห่งชาติ และประกาศ มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์(หลักสูตร 5 ปี)	๑ . ตี ด ต а м ค ว а м เปลี่ยนแปลงและ ความ ต้องการกำลังคนในภาค การศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลใน การ พัฒนาหลักสูตร ๒. เชิญผู้เชี่ยวชาญทั้ง ภาครัฐและ เอกชนมา มี ส่วนร่วมในการพัฒนา หลักสูตร ๓. มีการติดตามประเมิน หลักสูตร อย่างต่อเนื่อง	๑. เอกสารปรับปรุงหลักสูตร ๒. รายงานผลการประเมิน หลักสูตร
๒. ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ความต้องการของสังคม	๑ . ตี ด ต а м ค ว а м เปลี่ยนแปลง ของการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ความต้องการของสังคม ๒ . ตี ด ต а м ก ำ ห น ด มาตรฐาน ขององค์กร วิชาชีพ	๑. รายงานผลการประเมินความ พึง พอใจในการใช้บัณฑิตของ ผู้ประกอบการหรือหน่วยงาน ภายนอก ๒. ผู้ใช้บัณฑิตมีความ พึงพอใจใน ด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ ในการทำงาน โดย เฉลี่ยในระดับดี
๓. พัฒนาบุคลากรด้านการเรียนการ สอนและบริการวิชาการ ให้มี ประสพการณ์จากการนำความรู้ทาง สังคมศึกษาอย่างถูกต้องและเหมาะ ตลอดจนด้านวิชาชีพ ครุตาม จรรยาบรรณและวิถีพุทธ	๑. สนับสนุนบุคลากรด้าน การเรียน การสอน ให้บริการวิชาการแก่สังคม ๒. บุคลากรสายวิชาการ ได้รับการ ยอมรับทาง ผลงานทางวิชาการและ	๑. ปริมาณงานบริการวิชาการต่อ อาจารย์ในหลักสูตร ๒. ผลงานทางวิชาการที่ออก เผยแพร่

	จรรยาบรรณวิชาชีพ	
--	------------------	--

๒.๓.๓ ระบบการจัดการศึกษา การดำเนินการ และโครงสร้างของหลักสูตรระบบการจัดการศึกษา

๑. ระบบการจัดการศึกษา

๑.๑. ระบบ

ใช้ระบบทวิภาค โดย ๑ ปีการศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ ภาคการศึกษาปกติ ๑ ภาคการศึกษาปกติ มีระยะเวลา ๑๖ สัปดาห์

๑.๒. การจัดการศึกษาภาคฤดูร้อน

มีการจัดการเรียนการสอนภาคฤดูร้อน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการประจำหลักสูตร

๑.๓. การเทียบเคียงหน่วยกิตในระบบทวิภาค

- ไม่มี

๒. การดำเนินการหลักสูตร

๒.๑ วัน-เวลาในการดำเนินการเรียนการสอน

ภาคการศึกษาที่ ๑ เดือนพฤษภาคม – กันยายน

ภาคการศึกษาที่ ๒ เดือนตุลาคม – มีนาคม

๒.๒ การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าศึกษา

☒ เฉพาะแบบศึกษาเต็มเวลา

๒.๓ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาสำหรับเป็นพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์

๒.๓.๑ ต้องสำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า

๒.๓.๒ ตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศักราช ๒๕๔๒ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๐ (ฉบับที่ ๓) แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๔ ปัญหาของนิสิตแรกเข้า

นิสิตแรกเข้าศึกษาตามหลักสูตร มีพื้นฐานการเรียนรู้ที่ต่างกัน เนื่องจากระดับการศึกษาเทียบเท่าเพื่อสมัครเข้าศึกษามีมาตรฐานที่ต่างกัน ดังนี้

๒.๔.๑ วุฒิการศึกษาที่ใช้สมัครเรียนแตกต่างกัน

๒.๔.๒ ความแตกต่างด้านอายุ

๒.๔.๓ วิธีการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย

๒.๔.๔ ปัญหาการปรับตัวทางสังคม

๒.๔.๕ วิถีชีวิตประจำวัน

๒.๔.๖ ทักษะทางคณิตศาสตร์ ภาษาบาลีและภาษาอังกฤษ

๒.๔.๗ ความคาดหวังและเป้าหมายของการศึกษา

๒.๕ กลยุทธ์ในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา / ข้อจำกัดของนิสิตในข้อ

๒.๕.๑ แยกกลุ่มนิสิตออกตามวุฒิการศึกษาที่ใช้สมัครเพื่อกระตุ้นให้เกิด

การเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม

๒.๕.๒ จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

๒.๕.๓ ประชาสัมพันธ์เทคนิคการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

๒.๕.๔ สร้างกลไกการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคม

๒.๕.๕ จัดตั้งชมรมหรือหน่วยงานเพื่อให้ได้ให้ช่วยเหลือกัน และกัน

๒.๕.๖ จัดตารางสอนเสริมหรือจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อความ เป็นเลิศทางวิชาการ

๒.๖ ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาเป็นแบบขั้นเรียน และเป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

๒.๗ การเทียบโอนหน่วยกิต

รายวิชาและการลงทะเบียนเรียนข้ามสถาบันอุดมศึกษา นิสิตที่เคยศึกษาใน หลักสูตรระดับเดียวกัน ซึ่งเป็นหลักสูตร ๕ ปี จากสถาบันอุดมศึกษาอื่นมาก่อน เมื่อ เข้าศึกษาใน หลักสูตรนี้ สามารถเทียบโอนหน่วยกิตได้ ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยให้ เป็นไป ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการโอนและการเทียบโอนผล การศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ.๒๕๔๗ ระเบียบมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วย การโอนและการเทียบโอนผลการศึกษาระดับ ปริญญาตรี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๑ และประกาศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง หลักเกณฑ์การโอน และการเทียบโอนผลการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑

๒.๓.๔ ผลการเรียนรู้ กลยุทธ์การสอนและการประเมินผล

๑. การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนิสิต

คุณลักษณะพิเศษ	กลยุทธ์หรือกิจกรรมของนิสิต
ด้านบุคลิกภาพ	การฝึกปฏิบัติการแสดงออกถึงภาวะความเป็นครู ทั้งการปฏิบัติเป็น แบบอย่าง การแต่งกาย การมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการวางตัวที่ เหมาะสม พฤติกรรมร่วมในการทำงาน
ด้านภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ ตลอดจนมี วินัยในตนเอง	๑. กำหนดให้มีรายวิชาซึ่งนิสิตต้องทำงานเป็น กลุ่ม และมีการกำหนด หัวหน้ากลุ่มในการทำ รายงานตลอดจน กำหนดให้ทุกคนมีส่วนร่วมใน การนำเสนอรายงาน เพื่อเป็นการฝึกให้นิสิตได้ สร้างภาวะผู้นำและการ เป็นสมาชิกกลุ่มที่ดี ๒. มีกิจกรรมนิสิตที่มอบหมายให้นิสิตหมุนเวียน กันเป็นหัวหน้าในการ ดำเนินกิจกรรม เพื่อฝึกให้ นิสิตมีความรับผิดชอบ ๓. มีกติกาที่จะสร้างวินัย ในตนเอง เช่น การเข้าเรียนตรงเวลาเข้า เรียน

	อย่างสม่ำเสมอการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เสริมความกล้าในการ แสดงความคิดเห็น
จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ	มีการให้ความรู้แก่นิสิตเกี่ยวกับวิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพ ความเป็นครูตามหลักพระพุทธศาสนา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครู

๒. มาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และวิชาแกน พระพุทธศาสนา

๒.๑ คุณธรรม จริยธรรม

๒.๑.๑ ผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

- ๑) มีศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต
- ๒) มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละมีวินัย
- ๓) เคารพสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ๔) เห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๕) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ชาติ ศาสนา

๒.๑.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

- ๑) มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมในการเรียนการสอน
- ๒) การเป็นต้นแบบที่ดีของผู้สอน
- ๓) เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างประเด็นปัญหาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม

เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการ แก้ปัญหา

๒.๑.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

- ๑) ประเมินโดยผู้สอนและเพื่อน สังเกตพฤติกรรมผู้เรียน
- ๒) ประเมินจากผลงาน และความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย
- ๓) ประเมินคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาโดย

หน่วยงานผู้ใช้บัณฑิต

๒.๒ ความรู้

๒.๒.๑ ผลการเรียนรู้ด้านความรู้

- ๑) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี และเนื้อหา
- ๒) ใช้ความรู้มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล
- ๓) มีความรู้ในศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานของชีวิตและสามารถนำมาปรับใช้ใน

การดำเนินชีวิตได้

- ๔) มีความรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งของไทยและสากล
- ๕) สามารถเข้าใจความก้าวหน้าของความรู้และงานวิจัยในปัจจุบัน

๒.๒.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านความรู้

จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งการบรรยาย อภิปราย สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นคว้า วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ ทำกรณีศึกษา ศึกษาดูงาน เรียนรู้ชุมชน

สถานที่จริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ หลักการ ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ทางปฏิบัติในสภาพแวดล้อม ที่เป็นจริง ทั้งนี้ เป็นไปตามลักษณะของแต่ละรายวิชา

๒.๒.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปฏิบัติของผู้เรียนด้านต่างๆ คือ

- ๑) การทดสอบย่อย
- ๒) การสอบกลางภาค และปลายภาคเรียน
- ๓) ประเมินจากรายงาน หรืองานที่มอบหมาย
- ๔) ประเมินจากการนำเสนอผลงาน

๒.๓ ทักษะทางปัญญา

๒.๓.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

- ๑) สามารถสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ได้
- ๒) สามารถคิดวิเคราะห์ อย่างเป็นระบบและมีเหตุผล อ้างอิงได้
- ๓) สามารถประยุกต์ความรู้ และทักษะเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
- ๔) มีความมุ่งมั่น ใฝ่รู้ เพื่อการเรียนรู้ตลอด และสามารถนำความรู้ไปโยงเชื่อมกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้
- ๕) รายวิชาปฏิบัติ ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

๒.๓.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

- ๑) เรียนรู้กรณีศึกษาและร่วมกันอภิปรายกลุ่ม
- ๒) รายวิชาปฏิบัติ ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ได้
- ๓) มีการศึกษาค้นคว้าในรูปรายงาน โครงการ และนำเสนอ
- ๔) ศึกษาดูงาน เรียนรู้จากสภาพจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง

๒.๓.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

ประเมินจากผลงานและการปฏิบัติของผู้เรียน ที่เกิดจากการใช้กระบวนการเรียนรู้ อย่างเป็นเหตุ เป็นผล ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และนำเสนออย่างเป็นระบบ เช่น รายงานกรณีศึกษา การปฏิบัติงานและผลงานของผู้เรียนทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม พฤติกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน การวัดประเมินผล จากข้อสอบที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนตอบโดยการคิดวิเคราะห์ ด้วยการนำความรู้ทางหลักการ ทฤษฎีไปปรับประยุกต์ เพื่อแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมมีเหตุผล

๒.๔ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

๒.๔.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและความ

รับผิดชอบ

- ๑) มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- ๒) เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม

๓) มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักจัดการอารมณ์ และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

๔) มีความสามารถในการบริหารจัดการ

๒.๔.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ความรับผิดชอบ

๑) มีการมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ความรับผิดชอบ และการเป็น สมาชิกที่ดีของกลุ่ม

๒) กลยุทธ์การสอนที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน กับ ผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน

๓) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ การ จัดการอารมณ์ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น

๒.๔.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ

๑) ประเมินจากพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เรียน ระหว่างการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับเพื่อน

๒) ประเมินจากผลงานของผู้เรียนที่นำเสนอตามที่ได้รับมอบหมาย

๒.๕ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๒.๕.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ

๑) มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษและไทย เพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม

๒) มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม

๓) มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการสืบค้นและการนำเสนอได้อย่าง เหมาะสม

๔) มีทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม

๒.๕.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๑) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับ ผู้สอน และบุคคลอื่นในสถานการณ์ที่หลากหลาย

๒) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเลือกและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบ

๓) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล และการ สื่อสารข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

๒.๕.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๑) ประเมินจากความสามารถในการนำเสนอต่อชั้นเรียนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ คณิตศาสตร์

๒) ประเมินจากความสามารถในการสื่อสาร การอธิบาย การอภิปราย กรณีศึกษาต่างๆ

๓) ประเมินจากผลงานตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนมอบหมาย

๓. มาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ หมวดวิชาเฉพาะด้าน

๓.๑ คุณธรรม จริยธรรม

๓.๑.๑ ผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม นิสิตต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างราบรื่น และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาจารย์ที่สอนในแต่ละวิชาต้องพยายามสอดแทรกเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ทั้ง ๖ ข้อ เพื่อให้นักศึกษาสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกับวิทยาการต่างๆ ที่ศึกษารวมทั้งอาจารย์ต้องมี คุณสมบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างน้อย ๖ ข้อตามที่ระบุไว้

๑) ตระหนักในคุณค่าและคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต

๒) มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเอง วิชาชีพและสังคม

๓) มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งได้ อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

๔) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

๕) เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรและสังคม

๖) มีจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพครู

๓.๑.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

กำหนดให้มีวัฒนธรรมองค์กร เพื่อเป็นการปลูกฝังให้นิสิตมีระเบียบวินัย โดยเน้นการเข้าชั้นเรียนให้ตรงเวลาตลอดจนการแต่งกายที่เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัย นิสิตต้องมีความรับผิดชอบโดยใน การทำงานกลุ่มนั้นต้องฝึกให้รู้หน้าที่ของการเป็นผู้นำกลุ่มและการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความซื่อสัตย์โดยต้องไม่กระทำการทุจริตในการสอบหรือลอกการบ้านของผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนทุกคนต้องสอดแทรก เรื่องคุณธรรม จริยธรรมในการสอนทุกรายวิชา รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ยกย่อง บุคคลที่ ทำดี เสียสละ ประโยชน์แก่ส่วนรวม

๓.๑.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

๑) ประเมินจากการตรงเวลาของนิสิตในการเข้าชั้นเรียน การส่งงานตามกำหนดระยะเวลาที่ มอบหมาย และการร่วมกิจกรรม

๒) ประเมินจากการมีวินัยและพร้อมเพรียงของนิสิตในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๓) ประเมินจากปริมาณการกระทำทุจริตในการสอบ

๔) ประเมินจากความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๓.๒ ความรู้

๓.๒.๑ ผลการเรียนรู้ด้านความรู้

๑) มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาชีพครูอย่างกว้างขวางและเป็นระบบสามารถ

วิเคราะห์ปัญหา

๒) ตระหนักถึงหลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู และความก้าวหน้า ของวิชาชีพครู

๓) มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิจัย และใช้เป็นเครื่องมือในการ แสวงหาวิทยาการ ใหม่ ๆ ทางด้านการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้

๔) มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญใน เนื้อหาสาขาวิชาสังคม ศึกษา

๕) มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ด้านการศึกษเป็นพื้นฐานของชีวิตที่ ครอบคลุมทั้ง วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ กฎหมายและการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย

๖) สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาสังคมศึกษาและวิชาชีพครูกับ ความรู้ในศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๒.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านความรู้ ใช้วิธีการเรียนการ สอนที่หลากหลายรูปแบบทั้งการบรรยายหลักการทางทฤษฎี ฝึกปฏิบัติ การศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน การศึกษาดูงาน การจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามลักษณะของรายวิชาตลอดจนเนื้อหาสาระของรายวิชานั้นๆ นอกจากนี้เชิญ ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์ตรงมาเป็นวิทยากรพิเศษเฉพาะเรื่อง และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูโดย ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นระยะเวลา ๑ ปี

๓.๒.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้และการปฏิบัติของนิสิตในด้านต่างๆ คือ

๑) การทดสอบย่อย

๒) การสอบกลางภาคเรียนและปลายภาคเรียน

๓) ประเมินจากงานมอบหมาย

๔) ประเมินจากโครงการที่นำเสนอ

๕) ประเมินจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

๓.๓ ทักษะทางปัญญา

๓.๓.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

๑) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและกระบวนการคิดต่างๆ

๒) สามารถสืบค้น ศึกษา และประเมินสารสนเทศเพื่อใช้ในการแก้ไข

ปัญหาได้อย่าง สร้างสรรค์

๓) สามารถวิเคราะห์และใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและ การพัฒนาผู้เรียนและสร้างสรรค์องค์ความรู้หรือนวัตกรรมไปใช้ ใน การ พัฒนาตนเอง การจัดการเรียนการสอน และผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางด้านสังคมศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา และวิชาชีพครูได้อย่างเหมาะสม

๓.๓.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

๑) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพระหว่างเรียนและการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

๒) การอภิปรายกลุ่ม

๓) การทำโครงงาน การศึกษารายกรณี สอบกลางภาค สอบปลายภาค

๓.๓.๓. กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

๑) การนำเสนอผลงานและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การวัดตามสภาพจริง การใช้แบบวัด แบบทดสอบ ฯลฯ

๒) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติของนิสิต

๓) การนำเสนอรายงานผลการศึกษาค้นคว้า สอบกลางภาค สอบปลายภาคด้วยข้อสอบ

๓.๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

๓.๔.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและความรับผิดชอบ

๑) พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็น กัลยาณมิตร

๒) มีความเป็นผู้นำและผู้ติดตามในการทำงานเป็นทีมรวมทั้งมีส่วนช่วยเหลือและเอื้อต่อการ แก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์

๓) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเอง และของกลุ่ม

๔) รับผิดชอบในการเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาตนเองและวิชาชีพครู

๓.๔.๒. กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ความรับผิดชอบ

๑) ฝึกปฏิบัติให้ทำงานกับผู้อื่น

๒) มอบหมายงานที่เกี่ยวข้องและให้รายงานความก้าวหน้าเป็นระยะๆ

๓) ให้เรียนรู้วัฒนธรรมองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๔) ฝึกการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานในองค์กรและกับบุคคลทั่วไป

๕) ฝึกการมีภาวะผู้นำ

๓.๔.๓. กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ

- ปฏิบัติงานกลุ่ม
- ๑) ประเมินจากพฤติกรรมและการแสดงออกของนิสิตขณะเรียนและ
 - ๒) สังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออกในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
 - ๓) การเสนอผลงานจากการได้ฝึกปฏิบัติตามสภาพจริง
- ๓.๕ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๓.๕.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ
- ๑) มีทักษะในการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การอ่าน การแปล และการเขียน โดยการทำ รายงานและนำเสนอในชั้นเรียน
 - ๒) มีทักษะในการสืบค้นข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
 - ๓) มีทักษะในการนำเสนอข้อมูลโดยใช้รูปแบบ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม
- ๔) สามารถเลือกใช้ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ ในสาระสังคมศึกษาอย่างเหมาะสมกับ ผู้เรียน
- ๓.๕.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การ สื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๑) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการกับรายวิชาต่าง ๆ
 - ๒) ให้นิสิตวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ทั้งที่จำลอง และสถานการณ์เสมือนจริง
 - ๓) ใช้คอมพิวเตอร์และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์
- ๓.๕.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๑) ประเมินจากเทคนิคการนำเสนอโดยใช้ทฤษฎี การเลือกใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี สารสนเทศหรือคณิตศาสตร์และสถิติที่เกี่ยวข้อง
 - ๒) ประเมินจากความสามารถในการอธิบายถึงเหตุผล
 - ๓) ผลรายงานจากกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่มีการนำเสนอต่อชั้นเรียน
 - ๔) ประเมินจากการเข้าเรียนจากสื่อการเรียนการสอนออนไลน์
- ๓.๖ ทักษะการจัดการเรียนรู้
- ๓.๖.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้
- วิชาชีพครูเป็นวิชาที่ต้องเกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้บุคคลเกิดการเรียนให้มี ประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนั้นนิสิตวิชาชีพครูสาขาวิชาสังคมศึกษาต้องมี ความสามารถดังต่อไปนี้

๑) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การบันทึกและการรายงานผลการเรียนรู้

๒) สามารถบูรณาการหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตร การวางแผนการเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดผล ประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ

๓) เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๔) ตระหนักถึงความสำคัญของหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การบันทึกและการรายงานผลการเรียนรู้

๓.๖.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ อาจารย์ผู้สอนควรใช้แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยยึดกระบวนการดังนี้

๑) การเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา (Trisikkha Learning)

๒) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning)

๓) การเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรงหรือโครงงาน (Project-based Learning)

๔) การเรียนรู้จากตัวแบบ (Role Model)

๕) การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research-based Learning)

๖) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Action-based Learning)

๗) การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)

๓.๖.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย และประเมินผลให้ได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน โครงงาน ชิ้นงาน แฟ้มสะสมงาน และบันทึกการเรียนรู้ (Learning Log)

๔. แผนที่แสดงการกระจายความรับผิดชอบมาตรฐานผลการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา (Curriculum Mapping)

ความรับผิดชอบมาตรฐานการเรียนรู้แสดงให้เห็นว่าแต่ละรายวิชาในหลักสูตรรับผิดชอบต่อผลการ เรียนรู้ใดบ้าง โดยกระจายความรับผิดชอบหลักหรือรับผิดชอบรองตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ในตารางมี ความหมายดังนี้

๔.๑ หมวดวิชาศึกษาทั่วไปและวิชาแกนพระพุทธศาสนา (ตามที่ระบุในหมวดที่ ๔ ข้อที่ ๒)

๔.๑.๑ ด้านคุณธรรม จริยธรรม

๑) มีศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต

๒) มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละมีวินัย

๓) เคารพสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

- ๔) เห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๕) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ชาติ ศาสนา

๔.๑.๒ ด้านความรู้

- ๑) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี และเนื้อหา
- ๒) ใช้ความรู้มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล
- ๓) มีความรู้ในศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานของชีวิต และสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้
- ๔) มีความรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งของไทยและสากล
- ๕) สามารถเข้าใจความก้าวหน้าของความรู้และงานวิจัยในปัจจุบัน

๔.๑.๓ ด้านทักษะทางปัญญา

- ๑) สามารถสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ได้
- ๒) สามารถคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีเหตุผล อ้างอิงได้
- ๓) สามารถประยุกต์ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
- ๔) มีความมุ่งมั่น ใฝ่รู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดและสามารถนำความรู้ไปโยงเชื่อมกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้
- ๕) รายวิชาปฏิบัติ ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

๔.๑.๔ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

- ๑) มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- ๒) เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม
- ๓) มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักจัดการอารมณ์ และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ๔) มีความสามารถในการบริหารจัดการ

๔.๑.๕ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศ

- ๑) มีทักษะในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม
- ๒) มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม
- ๓) มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการสืบค้นและการ

นำเสนอได้อย่างเหมาะสม

- ๔) มีทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม

๔.๒ หมวดวิชาเฉพาะด้าน (ตามที่ระบุในหมวดที่ ๔ ข้อที่ ๓)

๔.๒.๑ คุณธรรม จริยธรรม

- ๑) ตระหนักในคุณค่าและคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต
- ๒) มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเอง วิชาชีพและสังคม
- ๓) มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถ

แก้ไขข้อขัดแย้งและ ลำดับความสำคัญได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

๔) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์

๕) เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ขององค์กรและสังคม

๖) มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู ที่กำหนดโดยองค์กรวิชาชีพคือคุรุสภา

๔.๒.๒ ความรู้

๑) มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาชีพครูอย่างกว้างขวางและเป็นระบบสามารถ วิเคราะห์ปัญหา

๒) ตระหนักถึงหลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู และความก้าวหน้า ของวิชาชีพครู

๓) มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิจัย และใช้เป็นเครื่องมือในการ แสวงหาวิทยาการ ใหม่ ๆ ทางด้านการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้

๔) มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญใน เนื้อหาสาขาวิชาสังคม ศึกษา

๕) มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ด้านการศึกษเป็นพื้นฐานของชีวิตที่ ครอบคลุมทั้ง วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ กฎหมายและการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย

๖) สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาสังคมศึกษาและวิชาชีพครูกับ ความรู้ในศาสตร์อื่นๆ ที่ เกี่ยวข้อง

๔.๒.๓ ทักษะทางปัญญา

๑) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและกระบวนการคิดอย่างมี วิจารณญาณ

๒) สามารถสืบค้น ตีความ และประเมินสารสนเทศเพื่อใช้ในการแก้ไข ปัญหาได้อย่าง สร้างสรรค์

๓) สามารถวิเคราะห์และใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการ เรียนการสอนและการ พัฒนาผู้เรียนและสร้างสรรค์องค์ความรู้หรือนวัตกรรมไปใช้ในการพัฒนา ตนเอง การจัดการเรียนการสอนและ ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางด้านสังคมศึกษา จัดกิจกรรมการเรียน การสอนสังคมศึกษา และวิชาชีพครูได้อย่างเหมาะสม

๔.๒.๔ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

๑) พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้มีส่วน เกี่ยวข้องอย่างเป็น กัลยาณมิตร

๒) มีความเป็นผู้นำและผู้ติดตามในการทำงานเป็นทีมรวมทั้งมีส่วนช่วย และเอื้อต่อการ แก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์

๓) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบน พื้นฐานของตนเอง และของกลุ่ม

๔) รับผิดชอบในการเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาตนเองและวิชาชีพครู

๔.๒.๕ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๑) มีทักษะในการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การอ่าน การแปล และการเขียน โดยการทำ รายงานและนำเสนอในชั้นเรียน

๒) มีทักษะในการสืบค้นข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๓) มีทักษะในการนำเสนอข้อมูลโดยใช้รูปแบบ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

๔) สามารถเลือกใช้ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ ในสาระการสอนสังคมศึกษาอย่างเหมาะสม กับผู้เรียน

๔.๒.๖ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้

๑) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษา การ จัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียนการบริหารจัดการชั้นเรียน การบันทึก และการรายงาน ผลการเรียนรู้

๒) สามารถบูรณาการหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตร การวางแผน การเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดผล ประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ

๓) เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๔) ตระหนักถึงความสำคัญของหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการ ศึกษา การ จัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน การ บริหาร จัด การ ชั้นเรียน การบันทึกและการรายงาน ผลการเรียนรู้^{๙๒}

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและความคาดหวังของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ที่ผ่านมามีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องข้างต้น พอสรุปได้ดังนี้

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคาดหวัง

ทิพวรรณ นันตระกูล ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักศึกษาที่ เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้นักเรียนเลือกที่จะเข้าศึกษาต่อใน หลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องนั้นในด้านความคาดหวังในการเรียนนั้นนักศึกษาส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาทักษะและบุคลิกภาพได้อย่างถูกต้องมากที่สุด รองลงมาคือทำให้เป็นผู้มี

^{๙๒} หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (๕ ปี) หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๖ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.๒), คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า ๓๖.

ความสามารถที่จะเป็นผู้วิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลได้รับความรู้ในสาขาวิชาที่เรียนสามารถทำคะแนนได้ดีและสามารถเรียนต่อในระดับที่สูงต่อไปได้ เมื่อจบการศึกษาแล้วจะหางานทำได้ง่าย ในด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการประกอบอาชีพนั้นนักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องที่ได้ศึกษานั้นจะทำให้มีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพมาก เมื่อจบการศึกษาไปแล้วสามารถประกอบอาชีพได้หลายสาขาหาความรู้เพิ่มเติมได้ง่ายสามารถหาอาชีพอื่นเสริมได้^{๙๓}

กิตติภณ กิตยานุรักษ์ ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือก เข้าศึกษาต่อหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์อยู่ในระดับมากคือด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านหลักสูตร และด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน^{๙๔}

สมใจ หล้านามวงศ์ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.๕ปี) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.๕ปี) ในระดับมากโดยค่าเฉลี่ยพบว่าปัจจัยด้านเกียรติยศชื่อเสียงของวิชาชีพมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านความถนัดและเหตุผลส่วนตัว ปัจจัยด้านความคาดหวังในการเรียน ปัจจัยด้านความมั่นคงในวิชาชีพ และปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ^{๙๕}

จันทร์จิรา บุญเหลือ และคณะ ศึกษาเรื่องปัจจัยในการตัดสินใจของนักศึกษาเข้าศึกษาต่อสถาบันราชภัฏเพชรบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจของนักศึกษาเข้าศึกษาต่อที่สถาบันราชภัฏเพชรบุรี และเปรียบเทียบปัจจัยในการตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยในการตัดสินใจของนักศึกษาต่อที่สถาบันราชภัฏเพชรบุรี อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน เรียงตามลำดับคือ ด้านความมั่นคง และความก้าวหน้าในด้านอาชีพ ด้านความมีเกียรติยศชื่อเสียง ด้านค่านิยมที่มีต่อสถาบัน และด้านความถนัด ความสนใจในโปรแกรมวิชาเอก ส่วนด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องและด้านความจำเป็นบางประการ อยู่ในระดับกลาง

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาของนักศึกษาระหว่างโปรแกรมเรียนวิชาบริหารธุรกิจ, การจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ และโปรแกรมวิชา

^{๙๓} ทิพวรรณ นันตระกูล, “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาอาชีวศึกษา) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๕๒-๕๓.

^{๙๔} กิตติภณ กิตยานุรักษ์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือก เข้าศึกษาต่อหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

^{๙๕} สมใจ หล้านามวงศ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.๕ปี) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย”, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๗.

วิทยาการคอมพิวเตอร์ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่าในทุก ๆ ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๖}

อาภรณ์ เชี่ยวชาญเกษตร ได้ศึกษาเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีพบว่า ๑. นักศึกษามีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อในแต่ละด้านและโดยรวมอยู่ในระดับมากยกเว้นด้านการทำตามความต้องการของผู้อื่นที่นักเรียนมีเหตุจูงใจในระดับปานกลาง ๒. นักศึกษาชายและหญิงมีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อในแต่ละด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน ๓. นักศึกษามีอายุต่างกันมีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อในแต่ละด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน ๔. นักศึกษามีอายุต่างกันมีแรงจูงใจในการเข้าศึกษาต่อในแต่ละด้านโดยรวมไม่แตกต่างกัน ๕. นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีต่างสถาบันกัน มีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อในแต่ละด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน ๖. นักศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อในแต่ละด้านและโดยรวมแตกต่างกัน ๗. นักศึกษาที่กำลังศึกษาในสาขาต่างกันมีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อในแต่ละด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน ๘. นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีต่างสาขากันมีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อและโดยรวมไม่แตกต่างกัน ๙. นักศึกษาที่มีรายได้ต่างกันมีเหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อและโดยรวมไม่แตกต่างกัน^{๙๗}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาครั้งที่ ๓ การเปิดรับนักศึกษาเพิ่มของสถาบันราชภัฏ พบว่า เหตุผลที่นักศึกษาสมัครเข้าศึกษาในสถาบันราชภัฏ พบว่าครึ่งหนึ่งของนักศึกษาให้เหตุผลว่า เพราะสถาบันราชภัฏอยู่ใกล้บ้านการเดินทางไปมาสะดวก เหตุผลที่มีผู้ตอบมากอันดับรองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายการศึกษาที่ราชภัฏถูกกว่าการไปเรียนสถาบันการศึกษาอื่น ซึ่งมีผู้ตอบข้อนี้ถึงร้อยละ ๓๘ ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมดส่วนอีกสองเหตุผลที่ผู้ตอบในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ เหตุผลที่ว่าชอบสถาบันราชภัฏเป็นส่วนตัวกับสอบเข้าที่อื่นไม่ได้จึงมาสมัครเข้าเรียนสถาบันราชภัฏโดยทั้งสองเหตุผลนี้แต่ละข้อมีผู้ตอบเกือบ ๑ ใน ๔ ของผู้ตอบทั้งหมด^{๙๘}

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้ศึกษาเรื่องความต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา ๒๕๔๔ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และนักศึกษาคอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ที่

^{๙๖} จันทรจิรา บุญเหลือและคณะ, “ปัจจัยในการตัดสินใจของนักศึกษาเข้าศึกษาต่อสถาบันราชภัฏเพชรบุรี”, **งานวิจัย :** (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๐), หน้า ๗๗.

^{๙๗} อาภรณ์ เชี่ยวชาญเกษตร, “เหตุจูงใจในการเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาปริญญาโทคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี”, **ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.** (การอุดมศึกษา) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๕๗.

^{๙๘} คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **รายงานการศึกษาในระดับอุดมศึกษา :** (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๐), หน้า ๗๐.

สมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา ๒๕๔๔ พบว่า^{๙๙}

๑. กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลของการเลือกสมัครสอบในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเนื่องจากเป็นสถานศึกษาที่ใกล้บ้าน ผู้สมัครสอบส่วนใหญ่มีประสบการณ์เคยสอบเข้าศึกษาในสถาบันอื่นมาก่อน โดยการเอ็นทรานซ์กลาง และเอ็นทรานซ์โควตา

พิเชษฐ์ ชัยสุวรรณถาวร ได้ศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจของนักศึกษาที่เลือกเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของกลุ่มตัวอย่างที่พิจารณาพบว่า จะเป็นการลงทุนเพื่อการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนความรู้เพื่อเป็นการพัฒนาและสร้างศักยภาพให้กับตนเอง และยังเป็นการเพิ่มทางการศึกษา และส่วนปัจจัยที่มีต่อหลักสูตรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์กับงานที่คาดว่าจะทำในอนาคต และนำไปประยุกต์ใช้กับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงการเพิ่มโอกาสในการหารายได้เพิ่มขึ้น ประกอบกับเป็นแนวทางในการประกอบธุรกิจ^{๑๐๐}

สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ ได้ศึกษาแนวโน้มและความต้องการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในสถาบันราชภัฏนครสวรรค์ ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือระดับอุดมศึกษาในสถาบันราชภัฏนครสวรรค์ ร้อยละ ๖๓.๑ ผู้ตอบแบบสอบถามมีเหตุผลที่ต้องการศึกษาต่อในสถาบันราชภัฏนครสวรรค์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๓๕ - ๓.๘๘$) ในรายการดังนี้

๑. เป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ
๒. สถาบันมีการเรียนการสอนที่ดี
๓. เป็นสถาบันที่เรียนง่ายมีโอกาสสำเร็จทางการศึกษาสูง
๔. เป็นสถาบันที่เปิดสอนโปรแกรมวิชาหลากหลายมีความสอดคล้องกับความต้องการ
๕. เป็นสถาบันที่มีความพร้อมในสื่อ ฯ วัสดุ อุปกรณ์
๖. เป็นสถาบันที่น่าเรียนบรรยากาศดี
๗. เป็นสถาบันที่มีความพร้อมในเรื่องเทคโนโลยี
๘. เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าสถาบันอื่น
๙. บิดา – มารดา หรือผู้อุปการะต้องการให้เรียน^{๑๐๑}

กิตติ ตันวีระ ได้ศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวิศวกรรมโยธาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๒}

^{๙๙} ราชภัฏนครราชสีมา, มหาวิทยาลัย, “บทคัดย่อรายงานการวิจัยความต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา ๒๕๔๔”, (สำนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕.

^{๑๐๐} พิเชษฐ์ ชัยสุวรรณถาวร, พฤติกรรมการตัดสินใจของนักศึกษาที่เลือกเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๘, หน้า ๙๕.

^{๑๐๑} สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, การศึกษาแนวโน้มและความต้องการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในสถาบันราชภัฏนครสวรรค์, งานวิจัยสถาบันราชภัฏนครสวรรค์, (สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๒.

ด้านความมุ่งหมายทางการศึกษา พบว่าปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง รองลงมาคือ ต้องการมีความรู้และความสามารถเพิ่มขึ้น ด้านเหตุผลส่วนตัวพบว่า ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีความสำคัญอันดับแรกคือ ต้องการความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ รองลงมาคือ ต้องการเสริมสร้างความมั่นใจในวิชาการเพื่อการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านหลักสูตรหรือสาขาวิชา พบว่าปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีความสำคัญอันดับแรกคือ สาขาวิชาที่เปิดสอนตรงกับความต้องการของตนเอง รองลงมาคือ สาขาวิชาที่เปิดสอนสอดคล้องกับลักษณะของงานที่ทำประจำ และด้านบทบาทของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พบว่าปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีความสำคัญอันดับแรกคือ สถาบันที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป รองลงมาคือ สถาบันมีมาตรฐานและความพร้อมในการจัดการศึกษา

สมบุญ ต้นสกุล ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี หลักสูตรอุตสาหกรรมศาสตรบัณฑิต ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ผลการวิจัยพบว่า^{๓๐๓} ปัจจัยโดยรวมที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๙ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับดังนี้ ๑. ด้านความเชื่อและประโยชน์ที่ได้รับ ๒. ด้านความต้องการส่วนบุคคล ๓. ด้านหลักสูตรและระบบการศึกษา ๔. ด้านความนิยม ๕. ด้านสภาพแวดล้อม ส่วนด้านอิทธิพลของบุคคลอื่นและสื่อ อยู่ในระดับปานกลางและพบว่าปริมาณมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๙ เฉพาะด้านหลักสูตรและระบบการศึกษาและด้านความนิยมเท่านั้นที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สรุปว่า ความคาดหวัง คือ แรงกระตุ้น ความเชื่อและประโยชน์ที่ได้รับ ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียน ผู้ปกครองและครูที่คาดหวังต่อการศึกษ โดยสิ่งที่คาดหวังนั้นอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ความรู้สึกนึกคิดหรือคาดการณ์ของแต่ละบุคคล แม้จะเป็นการให้ต่อสิ่งที่เป็รูปธรรมหรือนามธรรมชนิดเดียวกันก็อาจแตกต่างกันออกไปได้ ทั้งนี้แล้วแต่ภูมิ ประสบการณ์ ความสนใจและการเห็นคุณค่าความสำเร็จของสิ่งนั้น

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

พนมวรรณ วุฒิสาร ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ครูสอนสังคมศึกษา มากกว่าร้อยละ ๘๐ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสร้างความรู้ ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง ๕๐ คือ การแบ่งกลุ่มอภิปราย การค้นคว้าทำรายงาน และการบรรยาย

^{๓๐๒} กิตติ ต้นวีระ, “ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารงานวิศวกรรมโยธา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ”, **ปริญญานิพนธ์ วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต**, (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๓๐๓} สมบุญ ต้นสกุล, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี หลักสูตรอุตสาหกรรมศาสตรบัณฑิต ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ”, **ปริญญานิพนธ์ วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕.

ประกอบการใช้สื่อ ส่วนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสาธิต การเชิญวิทยากรมาบรรยาย มีการใช้น้อยกว่าร้อยละ ๑๕ ส่วนการจัดการวัดผลประเมินผล จะเน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เป็นอันดับ ๑ ด้านทักษะพิสัย เป็นอันดับ ๒ และด้านจิตพิสัย เป็นอันดับ ๓^{๑๐๔}

ชัชวาล แสงแก้ว ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน ด้านห้องเรียนมีความเหมาะสมเพียงพอในระดับปานกลางแต่ที่มีความเหมาะสมในระดับมาก คือความสว่างของห้องเรียนและระบบการถ่ายเทอากาศตลอดจนการมีตารางการใช้ห้องที่ชัดเจน ส่วนด้านห้องปฏิบัติการมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นระบบแสงสว่าง ที่พบว่ามีความเหมาะสมในระดับดี ด้านวัสดุฝึกในห้องปฏิบัติการกิจกรรมตลอดจนเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในห้องปฏิบัติมีปริมาณเพียงพอ และสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดีอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องความทันสมัยของเครื่องมือในห้องปฏิบัติการพบว่ายังมีความทันสมัยค่อนข้างน้อย ส่วนเรื่องการจัดระบบความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการ พบว่ามีความปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๐๕}

ฉวีวรรณ สุวรรณภา ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเสริมทักษะการคิด ในรายวิชาสัมมนาสังคมศึกษา ของนิสิตสาขาวิชา สังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” ผลการศึกษาพบว่า ๑) ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานในรายวิชาสัมมนา สังคมศึกษา ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด จากผู้สอนที่ได้กระตุ้นสร้างความสนใจด้วยการอภิปราย ตอบคำถาม และใช้คำถามปลายเปิดให้ผู้เรียนคิดตอบได้หลากหลาย ซึ่งเป็นทักษะการคิดด้าน การสื่อความหมาย การตั้งคำถาม ในเรื่องของการกำหนดหัวข้อเรื่องที่ศึกษา เหตุผลที่ศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษาร่วมกัน มีการวางแผนร่วมกัน ในช่วงที่มีการทำโครงงานต้องช่วย กันแก้ไขซึ่งถือเป็นทักษะการคิดในการแก้ไขปัญหา มีการออกแบบการจัดทำกิจกรรมเป็น ความ คิดสร้างสรรค์ และผู้เรียนมีประเมินการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะทางตัวเลขและการจัดลำดับ ๒) ความพึงพอใจการเรียนรู้แบบบูรณาการการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการคิดใน รายวิชาสัมมนาสังคมศึกษาของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษาด้วยโครงงานด้านผู้สอน ด้านวิธี สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านการวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน^{๑๐๖}

^{๑๐๔} พนมวรรณ วุฒิสาร, “สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๔, หน้า ๑๓๑.

^{๑๐๕} ชัชวาล แสงแก้ว, “การศึกษาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาวิทยาลัย*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๙, หน้า ๑๐๐.

^{๑๐๖} **ฉวีวรรณ สุวรรณภา**, “การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเสริมทักษะการคิด ในรายวิชาสัมมนาสังคมศึกษา ของนิสิตสาขาวิชา สังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่”,

ศาสตราจารย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนปริยัติธรรม” ผลการวิจัย พบว่า ๑) ผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมมาก ๒) ผลการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนที่พัฒนาขึ้น ๓) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม หลังสูงกว่าก่อนเรียน ๔) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับที่ “เหมาะสมมาก”^{๑๐๗}

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ๒) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดความรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู และ ๓) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ผลการวิจัยพบว่า

๑. ศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยนักศึกษาครูจำนวน ๔๖๐ คน และอาจารย์นิเทศก์จำนวน ๑๓๐ คน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๗ แห่ง โดยสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่ประกอบด้วยนักศึกษาครูและอาจารย์นิเทศหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศ นักศึกษาครูเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูทั้ง ๓ ด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด รูปแบบมีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้ กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง

๓. การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในรายวิชาพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน ๖๐ คน กลุ่มทดสอบจำนวน ๓๐ คน และกลุ่มควบคุมจำนวน ๓๐ คน กลุ่มทดลองมี

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘, บทคัดย่อ.

^{๑๐๗} ศาสตราจารย์, “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนปริยัติธรรม”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต** สาขาเทคโนโลยีการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนและสมรรถนะทางการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๐๘}

พนมวรรณ วุฒิสาร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังกัดศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ครูสอน สังกัดศึกษามากกว่าร้อยละ ๘๐ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ค้นพบข้อความด้วยตนเอง และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ครูสังกัดศึกษาใช้มากกว่าร้อยละ ๕๐ คือการแบ่งกลุ่มอภิปราย การค้นคว้าทำรายงาน และการบรรยายประกอบการใช้สื่อ ส่วนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสาธิต การเชิญวิทยากรมาบรรยาย มีการใช้น้อยกว่าร้อยละ ๑๕ ส่วนการจัดการวัดผลประเมินผล จะเน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย โดยเน้นพุทธิพิสัย เป็นอันดับ ๑ ด้านทักษะพิสัย เป็นอันดับ ๒ และด้านจิตพิสัย เป็นอันดับ ๓^{๑๐๙}

พัฒยา เฉิดโถม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพร้อมของครูในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สังกัดสำนักงานการมัธยมศึกษา อำเภอนือคลอง จังหวัดกระบี่” ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมครูมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับมากสองด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบทบาทครู ส่วนอีกด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านเทคนิคการวัดผลและประเมินผล และด้านเทคนิคการสอน ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็น การสรุปรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบและการสอนซ่อมเสริมเป็นรายบุคคล^{๑๑๐}

วินัย บุญศรี ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม อำเภอมะเข จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านพฤติกรรมการสอนของครู ครูที่เข้าร่วมศึกษาค้นคว้าสามารถวิเคราะห์หลักสูตร และเขียนแผนการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนที่หลากหลายสอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพและธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งเน้นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ๒) ด้านพฤติกรรมนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในการ

^{๑๐๘} บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”, **ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^{๑๐๙} พนมวรรณ วุฒิสาร, “สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังกัดศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๔, หน้า ๑๓๑.

^{๑๑๐} พัฒยา เฉิดโถม, “ความพร้อมของครูในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สังกัดสำนักงานการมัธยมศึกษา อำเภอนือคลอง จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๕, หน้า ๑๒๐.

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นมีความสุขในการเรียน กล้าแสดงออกความคิดเห็น อภิปรายซักถาม วิจัย ผลกลุ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อนร่วมงาน มีการพัฒนาเป็นกลุ่มมีผลการเรียนดีขึ้น^{๑๑๑}

สุลลี วิเชียรราช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีรัตนาวาสบางเขน “ ผลการศึกษาพบว่า สภาพการปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง ๖ ด้าน รายชื่อที่มีการเรียนรู้ตามความสนใจ การสำรวจข้อมูลทางสติปัญญาของนักเรียนเป็นรายบุคคลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีช่วยสอนอย่างเหมาะสม การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน และการจัดทำแผนการสอน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย ส่วนปัญหารายชื่อที่ควรแก้ไข คือ ความรู้ของครูในด้านการจัดการเรียนการสอน การอำนวยความสะดวก และแนะนำแหล่งความรู้ที่เหมาะสม การใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสม การจัดการการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ การจัดทำเครื่องมือประเมินการจัดการเรียนการสอน และแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน^{๑๑๒}

สนอง พรวิเศษศิริกุล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการการนิเทศแผนการสอนและการสังเกตการสอน ทำให้ครูมีความรู้และความสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้มีคุณภาพสูงขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีจุดอ่อน คือ ครูขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และซีดีรอม จึงควรดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แก่บุคลากรและการพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีการนิเทศแผนการสอนและการสังเกตการสอน^{๑๑๓}

อำพันธ์ เรือแก้ว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา อำเภอสี จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนด้านกระบวนการมาตรฐานที่ ๑๘ มี ๙ ตัวบ่งชี้การปฏิบัติมาก จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ คือ ตัวบ่งชี้ที่ ๗ ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน ตัวบ่งชี้ที่ ๘ มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการหลากหลายและต่อเนื่อง ตัวบ่งชี้ที่ ๕ มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและอบรมคุณธรรมของผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ ๒ มีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และคิดสร้างสรรค์

^{๑๑๑} วินัย บุญศรี, “การพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”, **การศึกษาค้นคว้าอิสระ : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖, ๑๒๕ หน้า.

^{๑๑๒} สุลลี วิเชียรราช, “การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีรัตนาวาสบางเขน” **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๖, ๑๓๕ หน้า.

^{๑๑๓} สนอง พรวิเศษศิริกุล, “การพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด”, **การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗, ๑๔๒ หน้า.

ตัวบ่งชี้ที่ ๑ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ ๙ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง^{๑๑๔}

นันทพร จุลพันธ์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในวิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ๑. วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการจากการจัดกิจกรรมการฝึกฝนด้านความคิดและจินตนาการ การใช้กระบวนการสอนที่หลากหลาย การดำเนินการในช่วงกิจกรรมการเรียนการสอน การส่งเสริมด้านความคิดริเริ่มในตัวผู้เรียน การส่งเสริมทางด้านอารมณ์และทัศนคติ การส่งเสริมการรู้จักธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศ การส่งเสริมการหาประสบการณ์นอกหลักสูตร การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน และการส่งเสริมในด้านจริยธรรมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีความต้องการมากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้เรียนตามความสนใจและความถนัด การค้นหาประสบการณ์นอกหลักสูตร และส่งเสริมผู้เรียนให้มีประสบการณ์จากการไปศึกษานอกสถานที่เป็นต้น^{๑๑๕}

อภิชาติ แพทย์พงษ์ ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครพบว่า ด้านหลักสูตรการเรียนการสอนและสื่อการสอน ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในหลักสูตรที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนและวิธีการของครูชาวต่างประเทศกระตุ้นให้ผู้เรียนและครูอุทิศ เพื่อการอบรมด้านมารยาทและความประพฤติของนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในการบำรุงรักษาสถานที่ให้สะอาดและปรับปรุงอาคารที่ชำรุด พอใจในสภาพบริเวณโรงเรียน อาคารเรียนและห้องเรียนด้านกิจการนักเรียนโรงเรียนจัดให้มีบริการอาหารกลางวัน น้ำดื่มและห้องอาหารอย่างถูกหลักอนามัย รวมทั้งการจัดบริการรถรับ – ส่งนักเรียนที่ดี ด้านการเงินผู้ปกครองพอใจที่โรงเรียนผ่อนผันการเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนและผู้ปกครองสามารถเบิกค่าธรรมเนียมการเรียนได้ตามระเบียบของราชการ และองค์กรเอกชนอื่น ๆ ด้านการเรียนนักเรียนมีความรู้ความสามารถในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้และสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างน่าพอใจ^{๑๑๖}

^{๑๑๔} อำพันธ์ เรือแก้ว, “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน”, **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๖.

^{๑๑๕} นันทพร จุลพันธ์, “การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในวิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย”, **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, หน้า ๙๔.

^{๑๑๖} อภิชาติ แพทย์พงษ์, “ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร), ๒๕๔๙, หน้า ๑๘๐.

ชัชวาล แสงแก้ว ศึกษาเรื่อง “การศึกษาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน ด้านห้องเรียนมีความเหมาะสมเพียงพอในระดับปานกลางแต่ที่มีความเหมาะสมในระดับมาก คือความสว่างของห้องเรียนและระบบการถ่ายเทอากาศตลอดจนการมีตารางการใช้ห้องที่ชัดเจน ส่วนด้านห้องปฏิบัติการมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นระบบแสงสว่างที่พบว่ามีความเพียงพอเหมาะสมในระดับดี ด้านวัสดุฝึกในห้องปฏิบัติการกิจกรรมตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในห้องปฏิบัติมีปริมาณเพียงพอ และสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดีอยู่ในระดับกลาง ส่วนเรื่องความทันสมัยของเครื่องมือในห้องปฏิบัติการพบว่ายังมีความทันสมัยค่อนข้างน้อย ส่วนเรื่องการจัดระบบความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการ พบว่ามีความปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ในระดับปานกลาง^{๑๓๗}

ศนิชา เลิศการ การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจพบว่า นักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้น และคะแนนเฉลี่ยต่างกันปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน^{๑๓๘}

สรุปว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิต หรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียน ของผู้เรียนดังนี้คือ มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้ เกิดทักษะหรือมีความชำนาญใน เนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้ เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกได้

^{๑๓๗} ชัชวาล แสงแก้ว, “การศึกษาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๙, หน้า ๑๐๐.

^{๑๓๘} ศนิชา เลิศการ, “ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”, *การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, หน้า ๑๓๔.

๒.๔.๓ งานวิจัยต่างประเทศ

Satterlee ได้ศึกษาเรื่องความไม่เชื่อสัจธรรมทางด้านการจัดการของนักเรียน งานวิจัยจัดทำขึ้นเนื่องจากพบว่าขณะนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าเด็กนักเรียนได้มีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริต และไม่เชื่อสัจธรรมในห้องเรียนมากขึ้นทุกวัน เด็กนักเรียนเหล่านี้คงใช้วิธีการที่ไม่เชื่อสัจธรรมต่างกัน เช่น ลอกการบ้านเพื่อน ลอกข้อสอบของเพื่อนในระหว่างสอบ รวมถึงนำข้อสอบไปบอกเพื่อนที่จะสอบในรายวิชาเดียวกัน บรรดานักวิจัยได้พยายามค้นหาสาเหตุว่าเหตุใดนักเรียนจึงมีแนวโน้มที่จะไม่เชื่อสัจธรรม ผลการวิจัยพบว่า มีหลายสาเหตุที่มุ่งใจ ให้เด็กนักเรียนประพฤติไม่ดี เช่น กลัวความล้มเหลวต้องการที่จะได้เกรดดีๆ ได้รับความกดดันจากบุคคลรอบข้างให้ได้คะแนนดี ขาดความกระตือรือร้นในการแข่งขัน และประเมินค่าตนเองต่ำ นอกจากนี้ งานวิจัยพบว่าครูเป็นบุคคลสำคัญยิ่งที่จะริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมไม่เชื่อสัจธรรมในด้านกาเรียนลดน้อยลง มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูควรใช้ยุทธศาสตร์เหล่านี้ลดพฤติกรรมของนักเรียน ได้แก่การมอบรางวัล แก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี การพิจารณาอบหมายงานหรือการบ้านให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคนพยายามอย่าเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสทุจริตรวมทั้งการพิจารณาใช้มาตรการอย่างรอบคอบในการลงโทษเด็กนักเรียนที่ทุจริตด้านวิชาการ^{๑๑๙}

McMullen ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเมืองเพื่อเน้นการพัฒนาวัยรุ่น ผลการวิจัย พบว่าปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียนเพราะนักเรียน ต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยืดหยุ่นได้โรงเรียนให้ความสนใจเอาใจใส่ และมีระเบียบวินัยการวิจัยได้ สนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ฝึกครูให้สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดภายในโรงเรียน กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหา โดยการให้คำปรึกษา กำหนดแนวทางของพฤติกรรม พิจารณาแก้ไข ปรับปรุงระเบียบวินัย และ จำกัดขอบเขตการทำผิด กำหนดโครงการให้นักเรียนหยุดพักการเรียนชั่วคราวในโรงเรียน วางแผน พัฒนาผู้ทำผิดบ่อย ๆ แต่ละคนเป็นอย่างดี และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับรู้และเกี่ยวข้องในการรักษา ระเบียบวินัยของโรงเรียน^{๑๒๐}

Lanier ทำการวิจัยเรื่อง Promoting moral and conceptual development in rural adolescents (Moral development, Rural students, Peer facilitators) จุดประสงค์ของการทำวิจัยเพื่อ การศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ระดับชั้นที่ ๑๑ และ ๑๒ ในโรงเรียนชนบทเด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและ ปฏิบัติตามต่าง ๆ กันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำและการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มเป็นนักเรียนที่

^{๑๑๙} **Satterlee Loving-kindness Meditation.** Malaysia : Buddha Dharma Education Association Inc.,2010,p.9.

^{๑๒๐} McMullen, C. M. (2014, September). **Effective discipline and contingency management system in an urban junior high/ middle school with an emphasis on development needs to young adolescent.** Dissertation Abstracts International, 46(7), 616-A.

ประกอบด้วยนักเรียนตั้งแต่นักเรียนโรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ^{๑๒๑}

Caroline Koh ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและเพิ่มความสนใจในนักเรียนในการศึกษาคุณธรรม : ศึกษาในประเทศสิงคโปร์ ที่กล่าวว่า โลกของในปัจจุบันถูกคุกคามจากพวกก่อการร้ายและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจโลก ทำให้หลายคนสนใจที่จะศึกษาคุณธรรมจริยธรรม และคำนึงมากขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทดลองกับนักเรียนในประเทศสิงคโปร์ โดยใช้หลักการ Kohlbergian เพื่อประเมินคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เป็นทฤษฎีที่มุ่งให้นักเรียนเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง โดยประเมินจากการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพลเมืองที่ดีของวัยรุ่น และการมีคุณธรรมในการศึกษา (CME) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนได้พัฒนาเหตุผลในเชิงจริยธรรมดังกลุ่มอายุที่กล่าวไว้ในทฤษฎีโคลเบิร์ก นักเรียนมีแรงจูงใจในการเป็นพลเมืองที่ดี และมีคุณธรรมในการศึกษา (CME) ผลการวิจัยยังแสดงความสัมพันธ์ถึงคุณธรรมซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้น แต่แรงจูงใจในตนเองของนักเรียนอยู่ระดับปานกลาง^{๑๒๒}

Edward ได้นำเสนอแนวทางในการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับวินัยโรงเรียน ได้แก่การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงคุณธรรมจริยธรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางด้วยตนเองการนำความต้องการและความปรารถนาของนักเรียนเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผล การกำหนดกฎระเบียบที่นักเรียนยอมรับเป็นข้อตกลงร่วมกัน และส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวและการตระหนักในตนเอง และการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรทางด้านวินัย^{๑๒๓}

Lewis ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยในชั้นเรียนและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษา ๒๑ โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษา ๒๑ โรงเรียน โดยศึกษาบทบาทของวินัยในชั้นเรียนที่ส่งเสริมความรับผิดชอบของนักเรียนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้และความเรียบร้อยในชั้นเรียน ผลการศึกษาพบว่า^{๑๒๔} นักเรียนมีความคิดเห็นว่าคุณครูมีปฏิสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียนโดยใช้วินัยในการลงโทษเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความรับผิดชอบและส่งผลลบต่อการทำกิจกรรมของนักเรียน ดังนั้น ครูควรใช้เทคนิคเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน การเสริมแรงเพิ่มขึ้น เช่น การให้นักเรียนได้มีโอกาสอภิปรายการให้รางวัลสำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ดี และการให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในการเรียนการสอนการที่ผู้เรียนจะรู้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการที่ผู้สอนมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้สอนได้เข้าใจผู้เรียน

^{๑๒๑} Lanier, (2012). **Promoting moral and conceptual development in rural adolescents (Moral development, Rural students, Peer facilitators.** McGraw-Hill.

^{๑๒๒} Caroline Koh. (2012). **Moral development and student motivation in moral education : A Singapore study.** Australian Journal of Education. Vol 56, No.1, 83-101.

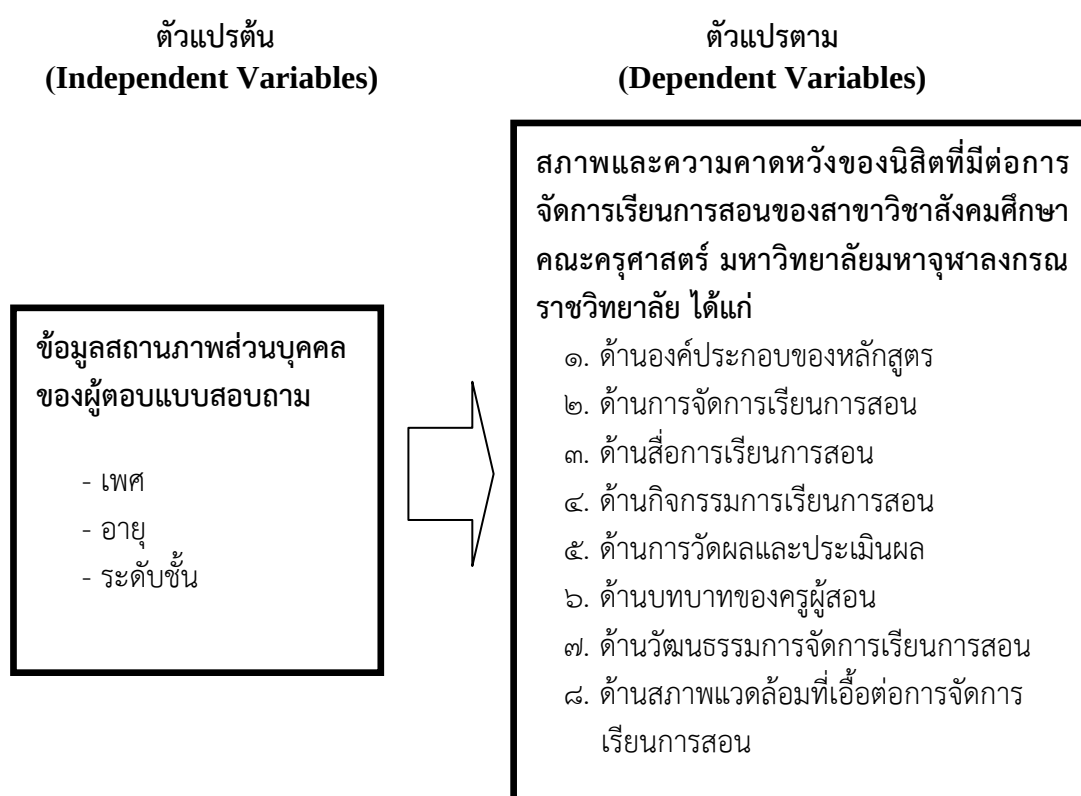
^{๑๒๓} Edwards, Clifford H. “**The Moral Dimensions of Teaching : And Classroom Discipline**” American Secondary Education 28.3 (2014) : 20 -25.

^{๑๒๔} Lewis, Ramon. “**Classroom discipline and student responsibility : the students’ view**” Teaching and Teacher Education 17,3 (2012) : 307-319.

และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมความสามารถความสนใจของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาได้

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “สภาพและความคาดหวังของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผู้วิจัยได้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย